

T.C İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KARA PARA, KARA PARA AKLANMASI VE TÜRKİYE'YE
YANSIMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sedat ALTAN

1310014020

Anabilim Dalı: İşletme

Programı: İşletme Uzaktan Eğitim

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Sinan ALÇIN

MAYIS 2017

T.C İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KARA PARA, KARA PARA AKLANMASI VE TÜRKİYE'YE
YANSIMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sedat ALTAN

1310014020

Anabilim Dalı: İşletme

Programı: İşletme Uzaktan Eğitim

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Sinan ALÇIN

Jüri Üyeleri: Yard.Doç.Dr. Meltem Ulusan Polat

Yard.Doç.Dr. Taha Murat Bilişik

MAYIS 2017

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....VI

GİRİŞ.....1

BİRİNCİ BÖLÜM

KARA PARA, KARA PARA AKLANMASI ve AKLANMA SÜRECİ.....4

1.1. Genel Olarak Kara Paranın Tanımlanması:.....4

1.1.1. Kara Paranın Tanımı Üzerinde Değişik Görüşler:.....4

1.1.2. Kara Para Aklanma Kavramı:.....7

1.2. Kara Para Aklamanın Tarihçesi:.....8

1.3. Kara Para Aklama Aşaması Hakkında Genel Bilgiler:.....12

1.3.1. Kara Para Aklamada Yerleştirme (Ön Yıkama) Aşaması:.....13

1.3.2. Kara Para Aklamada Ayırıştırma (Yıkama) Aşaması:.....14

1.3.3. Kara Para Bütünleşme (Sıkma) Aşaması:.....15

1.4. Literatürde Bilinen Kara Para Aklama Yöntemleri:.....16

1.4.1. Nakit Para Kullanılan İşyerleri (Göstermelik Şirketler):.....17

1.4.2. Paravan Veya Hayali Şirketler (Shell Company)'in Kullanılması:.....18

1.4.3. Oto Finans Borç Yöntemi:.....21

1.4.4. Döviz Büroları:.....22

1.4.5. Kumarhaneler ve Casinolar:.....23

1.4.6. Hayali İthalat-İhracat:24

1.4.7. Fonların Fiziki Olarak Ülke Dışına Kaçırılması:.....25

1.4.8. Doğu Asya Sistemleri Veya Havala Yöntemi ile Kara Para Aklama:.....	26
1.4.9. Şirinler (Smurfing) Yöntemi:.....	27
1.4.10. Parçalama (Structturing) Yöntemi:.....	28
1.4.11. Dünyada Kara Paraya Kaynaklık Eden Vergi Cennetleri:.....	29
1.4.12. Talih Oyunlarından Kazanılan İkramiyeler:.....	32
1.4.13. Kara Para Aklamada Borsanın Rolü:.....	33
1.4.14. Banka ve Finans Kurumları ile Kara Para Aklama:.....	35
1.1.14.1. Banka Ve Finans Kurumları İle Kara Para Aklama Örnekleri:.....	35
1.5. Kara Paranın Ekonomik ve Toplumsal Etkileri:.....	37
1.5.1. Kara Para Aklamanın Ekonomik Etkileri:.....	38
1.5.2. Kara Para Aklamanın Toplumsal Etkileri:.....	41
1.6. Kara Para- Kayıt Dışı Ekonomi İlişkisi:.....	42
1.6.1. Kayıt Dışı Ekonomi Kavramı:.....	43
1.6.2. Kayıt Dışı Ekonominin Nedenleri:.....	44
1.6.2.1. Mali Nedenler:.....	46
1.6.2.2. Siyasi Nedenler:.....	47
1.6.2.3. Ekonomik Nedenler:.....	48
1.6.3. Kayıt Dışı Ekonomiyi Tahmin Yöntemleri:.....	49
1.6.3.1. Doğrudan Ölçme Yöntemleri:.....	49
1.6.3.2. Dolaylı Ölçme Yöntemleri:.....	50
1.6.4. Kayıt Dışı Ekonomi Uluslararası Boyutu:.....	51
1.6.5. Kayıt Dışı Ekonominin Türkiye Ekonomisindeki Yeri:.....	52

İKİNCİ BÖLÜM

KARA PARANIN ULUSLARARASI BOYUTU.....	53
2.1. Kara Para Aklanması ile Mücadelede Uluslararası Çalışmalar:.....	54
2.1.1. 1980 Tarihli Avrupa Konseyi Tavsiyesi:.....	54
2.1.2. Basel İlkeleri:.....	55
2.1.3. Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi – Viyana Sözleşmesi:.....	56
2.1.4. 1990 Tarihli Avrupa Konseyi Sözleşmesi:.....	58
2.1.5.Kara Paranın Aklanmasının Önlenmesine İlişkin Mali Çalışma Grubu (FATF) :.....	60
2.1.6. Uluslararası Şeffaflık Örgütü:.....	61
2.1.7. Egmont Grubu:.....	63
2.2. Kara Para Aklanmasında Bazı Ülkelerin Mücadele Yöntemleri:.....	64
2.2.1. ABD:.....	65
2.2.2. Almanya:.....	67
2.2.3. Belçika:.....	69
2.2.4. İngiltere:.....	70
2.2.5. Fransa:.....	71
2.2.6. Japonya:.....	72
2.2.7. İsviçre:.....	74
2.2.8. İtalya:.....	77

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE KARA PARA MEVZUATI VE ÖNLEYİCİ DÜZENLEMELER:

3.1. Türkiye’de Kara Para ve Aklanmasına Yönelik Mevzuatın Uygulanması:.....	79
3.1.1. 4208 Sayılı Kanun:.....	79
3.1.2. Yapısı İtibariyle, Sonucunda Kara Para Elde Etme İmkânı Olmayan Fiiller:.....	81
3.1.3. Doğrudan Kara Para Doğuran Fiiller:.....	81
3.1.4. Dolaylı Kara Para Doğuran Fiiller:.....	82
3.2. Kara para Aklanma Suçunun Unsurları:.....	82
3.2.1. Maddi Unsur:.....	82
3.2.2. Manevi Unsur:.....	85
3.3. Suçun Faili:.....	86
3.4. Suçun Yaptırımı:.....	87
3.5. Dava Zamanaşımı:.....	88
3.6. Usul Hükümleri:.....	88
3.6.1. Tedbir Konulması:.....	88
3.6.2. Görev ve Yetkili Mahkeme:.....	89
3.6.3. Yargılama Usulü:.....	90
3.6.4. Müdahale:.....	90
3.6.5. Müsadere:.....	90
3.6.6. Yabancı Ülkelerin Müsadere Talebi:.....	92
3.7. Kara Para Aklama İle Mücadelede Önleyici Düzenlemeler:.....	92

3.7.1. Şüpheli İşlem Bildirme Yükümlülüğü:.....	93
3.7.1.1. Şüpheli İşlem Kavramı:.....	93
3.7.1.2. Şüpheli İşlemler Bildirimine Tabi Yükümlüler:.....	94
3.7.1.3. Bildirimin Süresi ve Yaptırım:.....	95
3.7.2. Kimlik Tespiti Yapma ve Kimlik Tespitine İlişkin Belgeleri	
Saklama Yükümlülüğü:.....	95
3.7.2.1. Yükümlüler:.....	96
3.7.2.2. Kimlik Tespitine Konu İşlemler ve Miktarı:.....	96
3.7.2.3. Kimlik Tespitinin İstisnası:.....	97
3.7.2.4. Kimlik Tespit Usulü:.....	97
3.7.2.5. Yaptırım:.....	98
3.8. Kara Parayla Mücadele Eden Kurumlar:.....	98
3.8.1. Mali Suçları Araştırma Kurulu (MASAK):.....	98
3.8.2. Mali Suçlarla Mücadele Koordinasyon Kurulu (MSMKK):.....	102
SONUÇ.....	104
KAYNAKÇA.....	107

KISALTMALAR:

AB: Avrupa Birliği

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

A.Ş: Anonim Şirketi

BM: Birleşmiş Milletler

BSA: Business Software Alliance (Yazılım İşbirliği)

CHIPS: Clearing House Interbank Payment System (Bankalararası Ödeme Sistemi)

CPI: Corruption Perception Index (Yozlaşma Anlayışı Endeksi)

CTIF: Cellule de Traitement des Informations Financières (Mali Bilgileri İşleme Ünitesi)

FATF: Financial Action Task Force on Money Laundering (Kara Paranın Aklanmasının Önlenmesine İlişkin Mali Çalışma Grubu)

FIU: Financial Intelligence Unit (Mali istihbarat Birimleri)

FINCEN: Financial Crimes Enforcement Network (ABD Mali İstihbarat Birimi)

GSMH: Gayri Safi Milli Hasıla

G-7: Group of Seven (Yediler Grubu)

G-10: Group of Ten (Onlar Grubu)

HMRC: Her Majesty's Revenue and Customs (İngiliz Gelir ve Gümrük İdaresi)

İMF: İnternational Monetary Fund (Uluslararası Para Fonu)

KDV: Katma Değer Vergisi

KOM: Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele

MASAK: Mali Suçları Araştırma Kurulu

M.Ö: Milattan Sonra

MSMKK: Mali Suçlarla Mücadele Koordinasyon Kurulu

NCIS: National Criminal Intelligence Service (Ulusal Suç İstihbarat Birimi)

NCS: National Crime Squad (Ulusal Suç Birimi)

NİB: Nakit İşlemler Bildirimi

OECD: Organisation for Economic Co-Operation and Development (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı)

SOCA: Serious Organised Crime Agency (İngiltere Ciddi Organize Suç Örgütü)

SWIFT: Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication (Dünya Bankalar Arası Mali İletişim Sistemi.)

S.Y: Sayılı Yasa

ŞİB: Şüpheli İşlem Bildirimi

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

TCK: Türk Ceza Kanunu

TI: Transparency International (Uluslararası Şeffaflık Örgütü)

TİSK: Türkiye İşveren Sendikası Konfederasyonu

TMK: Terörle Mücadele Kanunu

TRACFIN: Traitement du Renseignement et Action Contre les Circuits Financiers Clandestins (Malî Kuruluşların Uyuşturucu Trafikinden Elde Edilen Sermayelerin Aklanmasıyla Mücadeleye Katılmasına Dair Kanun)

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

USA: United States of America (Amerika Birleşik Devletleri)

UKIS-UK: Immigration Service (Birleşik Krallık Göçmenlik Servisi)

GİRİŞ

Kara para: Genel olarak yasadışı yollardan sağlanan kazanç olarak tanımlanmaktadır. Kara paranın aklanması ise; yasadışı faaliyetlerden elde edilen gelire meşru görünüm kazandırarak kullanılabilir hale getirmek amacıyla, kasıtlı olarak kara paranın kaynağının gizlenmesi fiilidir.

Kara paranın tarihi; M.Ö. 2000 yıllarında Çin’de tüccarların, servetlerini hükümdarlardan gizlemek için kara para aklama işlemi yapılmakta idi. Kara para hem terimsel anlamda, hem de bir suç olarak Al Capone’un çamaşırhanelerde işlediği suçlardan günümüzde kadar ulaşan bir kavram olduğu ifade edilebilir.

Günümüzde, hepimizi doğrudan etkileyen kara para aklama işlemi, nerede olursak olalım, nereye gidersek gidelim, kara para aklama ile kazanılmış, yapılmış, ya da inşa edilmiş herhangi bir şeyin yanından bir dirsek mesafesinden geçmekteyiz. Bilerek ya da bilmeyerek, bir kara para aklayıcıyla iş yaparız ya da kirli parayla temasta bulunuruz.

Temel Demirer’in kara para hakkındaki şu mülahazası çok önemlidir: ‘Kayıt dışı ve kara para: Neredeyse kimsenin farkına bile varamadığı; ama her an, her yerde devam eden, hepimizi şu ya da bu zaman aralığında etkileyen bir suçtur. Dünyanın her yerinde artış kaydeden bir olgu olan kara para; ülkelerarasındaki sınırları tanımayan, hukuku, kanunları kulak arkası eden çok boyutlu bir faaliyet... Dünya çapında giderek artan kara paranın aklanması; suç işlemek suretiyle elde edilmiş paraların, uluslararası bankacılık sektörünün karmaşık trafiğinden geçirilerek aklanıp paklanması ve legal yollardan kazanılmış bir gelir görünümüne kavuşturulmasıdır.’

Kara parayı elde edenler tarafından başka yatırım alanlar kaydırıp izini silmek için başka bir iş yapıyormuş izlenimini verebilmektedir. Her gün gazete aldığımız büfeler, araçlarımızın deposuna doldurduğumuz akaryakıt ürünleri, kiralık olarak oturduğumuz binalar, yemeğini yediğimiz restoranlar, kahvesini içtiğimiz kahvehaneler, döviz alış-verişi yaptığımız döviz büroları, vadeli mevduat hesabı açtığımız bankalar kara para aklamış olabilirler.

Bu kadar hayatın içinde olan ve hemen hemen hayatın tüm alanında vuku bulan kara para olgusu kitleler tarafından pek bilinmemekle birlikte bilmeyenler tarafından ayrıca kara para aklama işlemi yapılmaktadır. İşin bu çelişkili tarafın izah etmek pek kolay olmasa da kapitalizm sistemi ile açıklamak en doğru yöntemi olmaktadır. Çünkü kapitalizm sisteminde de insanı ne pahasına olursa olsun para kazanmaya sevk etmekte ve insanın en bencil tarafını kullanarak sadece kendisi için isteme ve başkalarının en kötü durumuna bile duyarsız kalmaya ve ilgilenmeyen bir anlayışa gark etmektedir.

Para kazanma, insanın temel bir güdüsü olduğu yolunda yaygın bir kanaat vardır. Ekonomik kazanç elde etmek için insanın toplumda büyük mücadeleler sonucunda, parayı elde edenler, parayı kazanamayanları sömürülebilmektedir. Para kazanma hırsı, insan ister istemez suça bulaşmaya teşvik etmektedir. İster normal bir yoldan para kazanılsın ister ahlaki değerleri yok sayarak kazanılsın ama illaki para kazanmayı saygınlık kazanma olarak gören geniş bir kitle söz konusudur.

Ahlaki normların genel amacı; toplumların ayakta kalabilme gücüne sahip olma ve sürdürülebilir toplum kurallarında belirleyici bir rol üstlenmesidir. Ahlaki kurallarını yitirmiş toplumlar hayvan topluluğuna dönüştüğü anlamına gelmektedir ki, bu durumda istenildiği ölçüde kullanılıp sömürülebilir.

Kısa yoldan para kazanmak ve servet elde etmek için bireyler, aileler, örgütler, dernekler hatta devletler bile kar para aklama yöntemini kullanmaktadırlar.

Sadece yasalarla kara paranın suç olduğunu ifade etmek diğer toplumsal normların göz ardı etmesine neden olmaktadır. Bu durumda insanların kara para aklamayı meşru olduğu yönündeki eğilimi, kara para aklama suçunu işlemekten bir anormallik olduğunu görmemektedir.

Dünyada dolaşan kara para miktarı ne kadar olduğu net olarak bilinmemektedir. Çünkü adı üzerinde yasal olmayan, kayda girmeyen yollardan akıyor bu kirli para. Kara para miktarı sadece tahminlere dayanmaktadır.

Kara para aklama gizli yapılmasından dolayı yeterli bilgiler ulaşmada güçlükler çıkmasına neden olmaktadır. Bu tezin hazırlanma sırasında, başvurulacak kaynakların az olması tez yazımını zorlaştırırsa da en azında kara para aklama döngüsünü anlamamız için yeterli bilgiler içermektedir.

Bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, kara paranın kavramsal çerçevesi oluşturulmaktadır. Devamında, kara paranın tarihçesi ele alınarak, kara paranın kronolojik olarak gelişimine yer verilmektedir. Daha sonra kara para aklama aşaması hakkında genel bilgilerden oluşan kara parayı yerleştirme, ayrıştırma ve bütünleştirme bilgileri içermektedir. Kara para aklama yöntemleri çok çeşitli olmakla birlikte literatürde en çok kullanılan para aklama yöntemlerine yer verilmektedir. Kara paranın toplumsal ve ekonomik etkileri bu bölümde yer alan diğer konulardır. Kara para ve kayıt dışı ekonomi kavramları birbiri ile çok karıştırıldığından ötürü kayıt dışı ekonomi-kara para ilişkisine de yer verilmektedir.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise, kara paranın uluslararası boyutu ve uluslararası anlaşmalar, tavsiyeler, ilkeler, sözleşmeler ve çalışmalar yer almaktadır. Kara para ile mücadele yollarını bu anlaşmalar çerçevesinde yapılmaktadır. Özellikle kapitalist ülkelerde kara para aklama işlemi nasıl olduğu ve bu ülkelerin kara para aklama ile mücadelede başvurduğu yasalar ve yöntemler yer almaktadır.

Üçüncü bölümde, Türkiye’de kara para olgusu ele alınmaktadır. Bu bölümde Türkiye’de kara para mevzuatlar ve önleyici hükümleri hukuki çerçevesi oluşturmaktadır. Türkiye’de kara para ile mücadelede MASAK rolünün önemi üzerinde durulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

KARA PARA, KARA PARA AKLANMASI ve AKLANMA SÜRECİ:

Kapitalist dünya düzeninde ve bunun gerekliliği olan globalleşme, dünyada finansal piyasaların liberalleşmesi, dünya ekonomisi üzerinde birçok olumsuz etkilere sebep olmuştur. . Bu olumsuz etkilerden birisi de kara para aklama ve aklanma sürecidir.

Denilebilir ki en önemli olumsuzluk, insanın para kazanma hırsı ve güç sahip olabilmek için ne olursa olsun ‘köşeyi dönebilmek’ tir. Bunu yapabilmek için de ahlaki çöküş sorunlarını bertaraf etmek yerine daha çok derinleştiren ve içinden çıkılmaz bir hal aldığı aşikârdır. Köşeyi dönebilmek için insanlar ve çeşitli organize suç örgütleri kara para aklama yöntemi ile yapmaktadırlar

Birinci bölümde kara paranın kavramsal çerçevesi oluşturulmaktadır. Kara paranın çok geniş bir anlamı olduğundan değişik görüşler önem kazanmaktadır. Kara para kavramı sadece hukuki değil, aynı zamanda sosyal, ahlaki ve ekonomik alanlarda açıklamak mümkündür. Daha sonra kara para tanımı, tarihçesi ile birlikte ele alınıp kara para ortaya çıkışı ve gelişimine yer verilmektedir. Kara paranın genel bilgileri yazıldıktan sonra kara paranın hangi yöntemlerle ve hangi araçlarla aklandığına ayrı ayrı yer verilmektedir. Kara paranın ekonomik ve toplumsal etkilerinden sonra kayıt dışı-kara para ilişkisi ele alınmaktadır. Kara para ile kayıt dışı kavramları birbirine yakın olduğu için aradaki farkın iyi belirlenmesini gerektirmektedir.

1.1. Genel Olarak Kara Paranın Tanımlanması:

1.1.1. Kara Paranın Tanımı Üzerinde Değişik Görüşler:

Kara paranın Türk Dil Kurumu’nun göre ‘Yasa dışı yollardan sağlanan kazanç’¹ olarak tanımlanmıştır. Bu tanım en kapsamlı tanım olmakla birlikte aynı zamanda en belirsiz ifadedir.

¹Tdk.http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.55ddcc32456a52.04682784. 08.08.2015.

Ekonomi sözlüğünde ise ‘Meşru yollardan sağlanmamış, vergisi ödenmemiş, çoğunlukla kaçakçılığa dayalı paradır.’² Şeklinde ifade edilir. Burada yer alan ‘vergi ödenmemiş’ ifadesi aslında daha çok kayıt dışılık için geçerli olsa da kara para da vergisi ödenmemiş olabilir. Ancak kara para aklayıcıları daha fazla şüphe çekmemek için zaman zaman normal bir mal veya hizmet gibi vergisini vererek ekonomik sisteme entegre ederler.

Kamuoyunda kullanıldığı anlamıyla suç faaliyetlerinden oluşan, kaynağı illegal olan para, kara paradır. Fransızca’da benzer manada kara para (l’argent noir) kavramıyla birlikte kirli para (l’argent sale)’da kullanılırken, İngilizce de ise, kirli para (dirty money) terimi yaygın olarak kullanılmaktadır. Aynı anlamda her iki dilde illegal para (argent illégale/ illegal money) terimi de kullanılmaktadır.³ Kaynağının yasadışı olması kara para tanımının çıkış noktasıdır.

Genel olarak kara para tanımını tek bir tanıma indirgemek hem zor hem de kara para sorununu analiz etmekte yetersiz kalacaktır. Kara para tanımı ekonomik, ahlaki, sosyal ve hukuki tanımları birbirinden farklıdır.

Sosyal anlamda kara para: Sosyal anlamda kara para toplumsal hayata dolaylı da olsa zarar veren her türlü gelir ve kazanç olarak tanımlamak mümkündür.

Ahlaki anlamda kara para: Toplum nazarında suç sayılan fiiller sonucunda elde edilen tüm kazançlar ahlaki anlamda kara para olarak tanımlanabilir. Kanunlarla yasaklanmış veya yasaklanmaması ya da kara para olarak adlandırılın veya adlandırılmaması ahlaki anlamda kara para durumunda bir değişiklik yapması söz konusu değildir. ⁴ Ahlaki anlamda kara para, hukuki meşruiyet olsun veya olmasın insanların vicdanını yaralayan her türlü kazancın kara para olarak tanımlanması insanların ahlaki değer yargılarından bağımsız olmadığını irdeler. Yani ahlaki çöküntüye sebep olan her türlü kazanç kara para olarak ifade edilir. Buradaki ayırım legal otoritenin yasaları ile insanların doğal yasalarının çatışması söz konusudur.

Ekonomik anlamda kara para: Ekonomik anlamda kara para, ekonomik hayatı düzenleyen usul ve kuralları ihlal etmenin yanı sıra yasalar tarafından suç sayılan fiillerin işlenerek elde edilen kazanç olarak nitelendirilebilir.⁵ Burada ise kanun koyucu olan devlet ve ulus devletin vazgeçilmezi olan liberal ekonomik politikaların düzenini geçerli olduğu

² Arda, Erhan. Ekonomi Sözlüğü. Alfa Yayınları. 1. Baskı. 2002.Bursa. S 492.

³ Ergül, Ergin. KARAPARA Endüstrisi ve Aklama Suçu. Yargı Yayınevi. Ankara. 2001. S 1.

⁴ Erdağ, Nevzat. Kayıt Dışı, Kara Para, yolsuzluk Cinius Yayınları.2007. İstanbul. S 116

⁵ Erdağ. S 116.

sistemde buna aykırı durumlarda elde edilen her türlü kazancın kara para olduğunu göstermektedir. Ahlaki anlamda kara para olmayan ancak ekonomik anlamda kara para olan kazançların söz konusu olan durumların olduğunu söylenebilir.

Hukuki anlamda kara para: Ülke mevzuatına göre öncül suçlar sonucunda elde edilmiş kazançlar hukuki anlamda kara para adı verilmektedir. Türkiye mevzuatı açısından ele alırsak; legal faaliyetler neticesinde elde edilen fakat kayıt düzeni ve beyan dışında tutulan kazançlar 4208 Kara paranın Aklanmasının Önlenmesine Dair Kanun tarafından kara para olarak kabul edilmemektedir. Aynı kanun gereğince, kanun dışı faaliyetlerin bir kısmı kara paraya kaynak teşkil eden suç olarak ele alınmaktadır.⁶ Yukarıda da ifade edildiği gibi; kara paranın olabilmesi için elde edilen kazancın kaynağı önemlidir. Eğer kaynağı yasa dışı suç faaliyetlerinde elde edilmemişse ve sadece vergisi ödenmemişse bu kara para değil kayıt dışı para olur.

91/308/EEC Sayılı Avrupa Konseyi Direktifinde* kara para şöyle tanımlanmaktadır: kara para, “*Uyuşturucu maddelerle ilgili faaliyetlerden ve bu faaliyetlere iştirak edilmesinden elde edilen her türlü kazançtır.*”⁷ Avrupa Konseyi Direktifi kara para tanımı dar bir tanım olup, sadece uyuşturucu faaliyetlerinden elde edilen kazanç olarak ifade edilmiş ve dolayısıyla çok spesifik bir konu üzerinde tanımlanmıştır.

Viyana Sözleşmesinin 3. Maddesinin 1/a bendine⁸ göre ise 91/308/EEC Sayılı Direktif kapsamında, kara para daha çok uyuşturucu ekseninde bir tanım yapılmış olup bu tanımın üye ülkeler tarafında belirlenecek olan diğer suçları da içine alabileceği şeklindeki şerhi mevcuttur. Ayrıca Viyana Sözleşmesinde, kara para; bir ekonomik değere sahip taşınır veya taşınmaz, maddi veya maddi olmayan her çeşit varlık ve bu varlıklar üzerinde menfaati veya hakkı kanıtlayan her türlü hukuksal

⁶ Erdağ. S 116.

* 10 Haziran 1991 tarihinde “Mali Sistemin Kara Para Aklanması Amacıyla Kullanılmasının Önlenmesine Yönelik 91/308 sayılı Konsey Direktifi” <http://www.masak.gov.tr/tr/content/avrupa-birligi-direktifleri/66.08.08.2015>

⁷ Başak, Ramazan. 50 Soruda Kara Para. <http://www.karapara.gen.tr/makale/detay.asp?> 10.07.15.

⁸ Hazırlanması sırasında Türkiye'nin de katkıda bulunduğu Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı BM Sözleşmesi, 19 Aralık 1988 tarihinde Viyana'da imzaya açılmış olup 20 ülke tarafından onaylandıktan sonra 20 Kasım 1990 tarihinde yürürlüğe girmiştir. (Yılmaz, Sacit. Kara paranın Aklanması ve Türkiye Boyutu. Doktor Tezi. Dumlupınar Üniversitesi. SBE. S 88)

araç ve belgeler suç teşkil eden faaliyetlerden kazanç sağladığı takdirde ‘kara para’ kapsamına girdiğini ifade etmektedir.

Sadece uyuşturucu madde ticareti ekseninde yapılan kara para tanımı 29.11.1994-1.12.1994 tarihinde yapılan Strazbourg Konferansı’nda “her türlü kriminal faaliyetlerden elde edilen kazanç” şeklinde tanımı genişletilmiştir.⁹

Viyana sözleşmesi kara para tanımını daha da genişleterek suç faaliyetinden elde edilen kazancı kara para olarak tanımlamaktadır.

Kara paranın hukuken kara para tanımı içerisinde yer almıyor olması kara paranın ahlaki ya da sosyal anlamda kara para olmadığını göstermez.

Bir ülkede hukuki olarak elde edilen kazanç hukuk açısından sorun teşkil etmediği halde toplumsal hayata zarar veriyorsa bu kazanç kara para olarak değerlendirilebilir.

1.1.2. Kara Para Aklama Kavramı:

. Suç arz eden işlerde elde edilen kazancın çoğunlukla sıcak para olmasından dolayı kısa zamanda ve serbest bir şekilde kullanılması olası değildir. Bu anlamda, söz konusu kazancın yasadışı işlerden kazanıldığı anlaşılması üzerine para ve hapis cezasına ek olarak müsadere cezası da söz konusu olacağından, elde edilen kara paranın ivedilikle aklanması gerekmektedir.

Kara para aklama fiili: illegal faaliyetlerden elde edilen kazanç ve gelirlerin yasal görünüm sağlamak suretiyle serbestçe kullanılabilir pozisyona getirmek maksadıyla, bilerek ve isteyerek kara para kaynağının gizlenmesi faaliyetidir. Kara para aklama işlemi gerçekleştirmek için çok sayıda yol ve yöntemler vardır.

Kara para suçunun kapsamı ülkeden ülkeye farklılık gösterir. Hangi suçların kara para suçu kapsamında değerlendirileceği o ülkenin tabi olduğu yasalara bağlıdır.

⁹ Başak. Anasayfa.10.07.15.

Dolayısıyla her ülkenin hukuk anlayışı kadar kara para aklama faaliyetin bakış açısı da değişiklik göstermektedir¹⁰.

Kimi ülkelerin hukuki düzenlemelerinde, illegal yollardan elde edilen ne kadar yasadışı gelir elde etme faaliyeti varsa, kara para aklama tanımı kapsamına alınmaktadır.¹¹ Örneğin; bazı ülkeler uyuşturucu faaliyetlerden elde edilen kazançları kara para olarak değerlendirirken silah kaçakçılığında elde edilen kazancı kara para olarak görmemektedir. Esasında Viyana Sözleşmesinde hemen hemen bütün kriminal suçlardan kaynaklı kazancı kara para kapsamına alınmasını önerirken birçok devlet de bu sözleşmeyi görmezden gelir veya yok saymaktadır.

Kara para aklama fiili, güç kazanma, iktidar sahibi olma ve nüfuzu daha etkili kullanmak için yasal olmayan nakit parayı yasalmiş gibi göstererek ekonomik sisteme dâhil etme işlemlerin tamamıdır.

1.2. Kara Para Aklamının Tarihçesi:

Kara para aklama faaliyeti: yasal otorite tarafında müsadere edilmesini önlemek maksadıyla mal varlıkları ve paralarını gizlemeye çalışmakla ortaya çıkmıştır.¹² Malvarlığı gizlemek için yasa koyucunun koymakta olduğu yasaların boşluğuna ya da yasal görünüm sağlaması için bir dizi faaliyetlere girilmektedir. Buna benzer işlemlerin sebebi: devletin, özellikle vergilendirme, müsadere etme, servete yönelik yaptırımlar yöntemi ile haksız bir şekilde elde edilen kazançlar üzerine tedbir konulmasında doğacak sıkıntılardan kaçınma isteğidir.¹³

Kara para aklama faaliyeti ilk defa hangi zamanda ortaya çıktığını bilmek çok zor olmakla birlikte, Milattan Öncesine dayandığını söylemek mümkündür. ‘Lords Of The Rim’¹⁴ isimli eserinde, Çin tacirlerinin M.Ö 2000 yıllarında, mal ve servetlerinin devlet tarafından müsadere edilmesine önlemek için nasıl gizlediklerini

¹⁰ Saydam, Ali Kemal. Kara Paranın Aklanması ve Mücadele Yöntemleri. Yüksek Lisans Bitirme Projesi. K.K.T.C. Yakın Doğu Üniversitesi. SBE. İnsan Kaynakları Yönetimi Ana Bilim Dalı.2009 Lefkoşa. S 5

¹¹ Başak, Ramazan. 50 Soruda Kara Para. <http://www.karapara.gen.tr/makale/detay.asp?> 10.07.15.

¹² Erdağ. S 122

¹³ Miynat, Mustafa ve Duramaz, Selim. Kara Para Aklama Aracı Olarak Yeni Bir Mali Suç: Siber-Aklama. Celal Bayar Üniversitesi. İ.İ.B.F. Manisa. Yönetim Ve Ekonomi. Yıl 2013. Cilt:20. Sayı:1. S 316.

¹⁴ Erdağ. S 122.

anlatmaktadır. Mallarını gizlemekte yetinmeyip, sürekli yer değiştirme ve hatta Çin sınırlar dışında yatırım yapıldığını söylemektedir.¹⁵

İllegal yollardan elde edilen “*kirli para*” ya legal görünüm sağlama, yani kara para aklama arzusu, suç ve suçlulukla aynı maziye sahiptir. Terim olarak kara para ismi kullanılması ise nispeten yenidir. Fakat şu veya bu şekil hileli yollara başvurmak gerektiğini, varlık ve mali transferlerin; hukuki, ticari ve siyasi nedenlerden dolayı kara para aklamayı gerekli bulmuşlar.¹⁶ Kara para teriminin yeni olması, kara para aklama fiili de yeni olduğu anlamına gelmez, tam tersine kara para aklama fiili suçla özdeş bir mazisi vardır.

Katolik Kilisesinin ortaçağdaki anlayışına göre faiz hem büyük bir günah hem de büyük bir suç olarak görmekteydi. Tefeciler, ödünç verdikleri paranın alacaklarını tahsil etmekte kilise yüzünden sıkıntı yaşıyorlardı. Böylelikle ödünç paralarını faizi ile birlikte tahsil etmek için kara para aklama teknikleri, transferini ve modern gizleme yöntemlerini geliştirdiler. Faizi görünmez yapmak için paranın görünüş ve niteliklerini değiştirmek gerekiyordu. Bu bağlamda kara para aklama çağını da başlatmış oldular.¹⁷

Dünyada kara para aklama suçuna teşvik eden temel iki dinamik vardır. Bunlardan birisi devletin koyduğu yasa ve kurallar; diğeri ise ortaçağ Katolik Kilisesinde olduğu gibi tefeciliği ölümcül bir günah olmasını öngören dini müeyyidelerinden kurtulmak için kara para aklama fiili uygulanmıştır.

Tacirler yabancı tacirlerle ödemeyi yaptığı zaman faizleri de amorti edecek şekilde kambiyo fiyatlarının için dâhil ederek bir anlamda faizi görünmez kılıyorlardı. Bu şahıslar bazen faizin özel bir risk primi olduğunu idea ederek ya da taraflar ödemeleri geciktirerek faizin yaptırım olduğunu izlenimini yaratıyorlardı. Benzer bir şekilde günümüzde de hayali şirketler gerçekte faizin şirketin kârı olduğunu ifade etmektedir. Borçlu ve alacaklı arasındaki alış-veriş, kar elde edilmese bile faizin şirketin karı olduğunu idea ederek faiz üzerinden kara para aklanmış oluyordu. Kilise

¹⁵ Erdağ, S 122.

¹⁶ Ergül, S 5.

¹⁷ Ergül, S 5.

yetkililerini aldatmaya yönelik bu aklamaya davranışı günümüzde suç faaliyetlerinden elde edilen kara para aklamak için kullanılan hileler de bulunmaktadır.¹⁸

Vergi cennetleri de kara para aklamaya benzer bir uzun maziye sahiptir.

12. Yüzyıl başlarında ticaret için Atlas Okyanusunda seferler yapan Avrupalılara korsanlar musallat olmuşlardı. Korsanların soygun vb. saldırılardan elde ettikleri paraları kullanabilmek için kendilerini para karşılığında kabul etmekten çekinmeyen vergi cennetlerinden yararlandılar. Korsancılık faaliyetlerini bırakmak zorunda olanlar başka ülkelerde kendine sığınak bulmaya devam ettiler. Korsanlar vergi cennetlerinde yararlananlar arasında ilk sırada yer aldılar. Günümüzde vergi cennetlerine benzer dönemin Akdeniz şehir devletleri de korsanları edindikleri servet ile şehirlerine çekmek için aralarında yoğun bir rekabet vardı. Akdeniz şehir devletlerinin bu zaafını bilen korsanlar belli bir miktar karşılığında af satın alarak istediği şehirde yaşama hakkı kazanıyordu. Ergül'e göre 1612 tarihi muhtemelen suç gelirleri ile ilk modern af satın alma bu dönemde olmuştur. İngiltere, bu tarihten yaklaşık üç buçuk yüzyıl sonra büyük uyuşturucu kartellerine, modern devletlere aynı anlayışı empoze ettiği görülmektedir. Bu yöntem ile hem bir af hem de suçtan elde edilen gelirin muhafaza etme hakkını satın almaktadır.¹⁹

Kıyı bankacılığı da bu şekilde ortaya çıktığı ve kıyı bankacılığın mantığını da burada aranması gerekir. Zira günümüzde de başka bir ülkenin vatandaşı olmak için, o ülkenin herhangi bir bankasında olması gereken miktarda paranın varlığıyla ancak yerleşme hakkı elde edildiği bilinmektedir. Bu şekilde hem o ülkenin vatandaşlığı satın alınmış oluyor hem de daha önce bulunduğu ülkede aklayamadığı kara parayı da aklamış oluyorlar.

'*Money launderig*' terimi Amerika kökenli olup 1972-74 Watergate Davası soruşturmasına kadar gitmenin yanı sıra basında da sık sık yer alan bir ifadedir.²⁰ *Oxford İngilizce Sözlük'e* göre²¹, bu terim ilk kez Watergate Skandalı'nı ifşaa eden yazılı basında sözü edilmektedir. 19.04.1973 tarihli 'The Guardian' gazetesi,²²

¹⁸ Ergül. S 5.

¹⁹ Ergül. S 6.

²⁰ Ergül. S 6.

²¹ Robinson, Jeffery. Karapara Aklayıcıları. Çeviren: Ayşe Emengen. Arion Yayınevi. 2. Basım. 2006. İstanbul. S 19.

²² Ergül. S 6.

Cumhuriyetçi parti tarafından seçim kampanyasında kullanılmak üzere 200.000 dolar Meksika devlet sınırları içinde aklandığını yazdı.

Kara para aklama terimin kökeni ise 1920 yılında ABD'nin Şikago kentine uzanmaktadır.²³ Kara para aklayıcıların ilk yapması gereken faaliyetlerden birisi, yasal bir şirketi satın alarak yasal olmayan kazançlar ile karıştırarak tamamen yasal görünümlü bir kaynak oluşturmalarıydı. Yasal olan paraları yasal olmayan paralarla birleştirme işlemi yapılırdı.

Nakit paranın döndüğü işlerden birisi çamaşırhanelerdir. Çünkü nakit akışının hızlı olduğu işletmelerde kara para aklama işlemi daha kolay olmaktadır. Çamaşırhanelerden söz edilmesini sebebi ise kara para aklama faaliyeti bu alanda en iyi ifade edilmiş olmasıdır. 1931 yılında ünlü mafya baronu olan Al Capone tarafından hem vergi kaçakçılığı hem de yasa dışı suç gelirinden dolayı mahkûm edilerek suç terimi anlamında da önem kazanmaktadır. Her ne kadar vergi kaçakçılığından dolayı hüküm giymiş gibi gözüksede asıl sebebi kara para aklama suçu olmuştur. Al Capone tarafından işlenen bu suçtan dolayı aklama terimi günümüze kadar ulaşan bir terimdir.²⁴ Yani aklama teriminin patenti ABD'dir denilebilir.²⁵

Jefferey Robinson: hikâyenin sağlam olduğunu ancak gerçek olmadığını ifade etmektedir.²⁶ Para aklamının bu şekilde ifade edilmesinin sebebi ise; bu işlerin en iyi bu hikâye ifade ettiğini söylemektedir.²⁷

Kara para aklama fiili çamaşır yıkama süreçlerine benzetildiği için iddiaları bu yönde güçlü kılmaktadır.²⁸ Gerçekten de literatüre ön yıkama, yıkama, ve sıkma aşamaları olarak geçtiği görülmektedir.

Güney Amerika'da özellikle 1980 yıllarında kokainin ortaya çıkmasıyla illegal uyuşturucu ticaretinin patlamasıyla, terim uluslararası üne kavuşmasını sağladı.²⁹

²³ Ergül. S 6

²⁴ Miynat ve Duramaz. *Kara Para Aklama...*S 317.

²⁵ Ergül. S 6.

²⁶ Robinson. S 17

²⁷ Robinson. S 6.

²⁸ Ergül. S 6.

²⁹ Ergül. S 6.

Suç tarihi boyunca bu büyüklükte bir paraya rastlanmış değildi. “Narko-dolar” terimi polis kayıtlarına ve sözlüğüne il defa bu dönemde girmişti. Çünkü uyuşturucu kaçakçıları elde edilen muazzam paralar akıllara durgunluk verecek büyüklükteydi.³⁰

1.3. Kara Para Aklama Aşaması Hakkında Genel Bilgiler:

Kara para aklama işi belli aşamalardan geçer. Bu aşamalar genellikle belli bir metot ve sıra ile yapılır. Çoğunlukla üç temel ve dinamik aşamadan oluşmaktadır. Çamaşır makinasına atılan kirli bir çamaşırın yıkanmasına benzetilmektedir.

Birinci aşama olan ‘Placemen’ aşaması yani yerleştirme aşamasında makinaya çamaşır atılmaktadır. İkinci aşama ise ‘Layering’ aşamasıdır ki- buna da ayrıştırma aşaması denilmekte- çamaşır, makinada yıkanır. Üçüncü ve son aşama olan ‘Integration’ yani bütünleşme aşamasında çamaşır, makinadan temiz bir şekilde çıkarılır.³¹ Böylelikle yerleştirme, ayrıştırma ve bütünleştirme aşamaları kara para aklama aşamaları olarak literatüre geçmektedir.

FAFT uzmanlarının ifadesine göre is; birinci aşama olarak adlandırılan yerleştirme aşamasında, ya parayı yurtdışına transfer etmek ya da nakit parayı normal ekonomik ve mali sistemin içine dahil etmek gerektiğini ve para aklama aşamasının bunlardan ibaret olduğunu söylemektedir. Bu aşama kara para aklayıcılar için en zor aşama olurken soruşturma makamları için en kolay aşamadır. Çünkü bu aşamada kara para ile kaynağı arasında kuvvetli bağ henüz kesilmemiştir. İkinci aşamada ise çeşitli finansal ve mali işlemler ile paranın kaynağını birbirine karıştırmak suretiyle suçun izini silmeye yarayan ayırma safhasına geçilir. Bu aşamada kara para kaynağından ayrılıp tüm bağları kesilmektedir. Artık kara para yasal görünüme hazır hale getirilmiştir. Son olarak da yani bütünleştirme aşamada ise: aklanan paranın yasal kaynak statüsü kazandırdıktan sonra risk olmadan ortaya çıkarılıp devretmeye hazır hale getirilir.³²

³⁰ Ergül. S 6.

³¹ Yaraşlı, Genç Osman. Kara Para Aklanması Suçu İle Mücadele ve Bankaların Yükümlülükleri. TC Maliye Bakanlığı Maliye Suçlar Araştırma Kurulu ve Türkiye Bankalar Birliği. Yayın No:235. Aralık 2003. S 13.

³² Ergül. S 8.

1.3.1. Kara Para Aklamada Yerleştirme (Ön Yıkama) Aşaması:

Kara para aklamanın başlangıç noktasıdır. Kara para aklayıcıları için en riskli aşamadır. Suçlular kara parayı aklamada bu aşamada zorlanmasının nedeni, kara para ile kaynağının aynı coğrafya veya aynı ülkede olmasında ana etkidir.

Kara para aklama faaliyetinin soruşturma yetkilileri için en kolay aşamasıdır ancak aklayıcılar için en zor aşamasıdır.³³ Çünkü aklanacak olan para ile kaynağı arasındaki güçlü bağ tam olarak kesilmemiştir. Diğer bir ifade ile kara para aklayıcısı paranın yasal olduğuna ilişkin güçlü bir gerekçe oluşturamamıştır. Yasadışı olan kara paranın ispat etmek diğer aşamalara oranla daha kolaydır.³⁴ Büyük meblağlarda olan kara paranın şeklinin dönüştürülmesi için yasal ekonomi içine sokulması gerekmektedir. Dönüştürme aşaması da denilen bu aşama, genellikle suç faaliyetinin meydana geldiği konumdan coğrafik olarak uzaklaştırılır. Suç faaliyetinin meydana geldiği konumdan, her zaman olmasa bile bazı zamanlarda elde edildiği coğrafya ve ülkede işleme tabi tutulmaktadır.³⁵

Kara paranın nakit olması, fiziki olarak aynı yerde olması, kara para aklayan kişi veya kişilerin kara paranın kaynağından henüz ayırmamış olması aklayıcılar için büyük tehlike ve dezavantajdır.

Nakit paranın taşınması dikkat çekileceğinden, kara para olan paranın nakit durumdan kurtulması gerekir. Günümüzde kredi kartı, çek ve nakit olmayan araçların sık kullanılması nakit paranın taşınması kuşku uyandırmaktadır. O halde yapılması gereken; finans kuruluşlarını kullanmak suretiyle nakit formundan paranın dönüştürülmesidir. Örneğin; gazinolar üzerinden uluslararası havale yapılır, mevduat hesabı açılabilir, döviz ve tahviller alınabilir veya restoranlar, barlar, oteller, çamaşırhaneler gibi nakit paraların döndüğü sektörlerin yanında altın, mücevher, ikinci el alım-satım ticaretinin olduğu piyasalar kullanılır. Özellikle sanat eserleri, pahalı arabalar, değerli metal ve sanat eserlerinin alınıp satılması suretiyle kara para aklanabilir. Boğazda yalı alınır ve yüksek bir değerle satılabilir. Kumarda çok para kazanılıp, kumar fişi üzerinden gösterilir. Aile bireylerine hayat sigortası yapılır.

³³ Kara Para Aklama Süreci ve Aşamaları. EKODIALOG. <http://www.ekodialog.com/Makaleler/kara-para-aklama-sureci-makale.html>. 11.07.15.

³⁴ Sayın, Gökhan. Kara Para Aklama. (<http://www.abchukuk.com/makale/makale422.html>, 10.11.15)

³⁵ Kara Para Aklama Süreci ve Aşamaları. EKODIALOG. <http://www.ekodialog.com/Makaleler/kara-para-aklama-sureci-makale.html>. 11.07.15.

Turizm ve eğlence sektöründe para kazanmış gibi yapılır.³⁶ Bu aşamada artık kara para, kaynağından kopartılmış olup en riskli aşamadan da kurtulmuş olur.

Uluslararası ve ağır ekonomik suçlar teşkil eden faaliyetlerde nakit olarak elde edilmeyen paraların yerleşme aşamasına gerek duyulmamaktadır. Bu fonlar direkt olarak mali ve iktisadi sisteme sokulmaktadır. Özellikle suç örgütleri tarafından ihtilas yoluyla Avrupa Birliği sübvansiyonlarından elde edilen fonlar direkt ekonomik kanallara akıtılır. Bunlar çekler veya banka virmanları vasıtasıyla hayali şirketlere aktarmak şeklinde yapılmaktadır.³⁷ Her ne kadar riskli görünse de büyük mali suçlarda parayı hemen sisteme sokulması yerleştirme aşamasında aklamaya çalışmaktan daha az riskli ve tehlikelidir.

1.3.2. Kara Para Aklamada Ayırıştırma (Yıkama) Aşaması:

Bu aşamada para kaynağının suç geliri olduğunu yani paranın kara olduğunu gizlenmesi aşamasıdır. Kaynağının kara para olduğunu gizlenmesi yanında aklayıcının da kimliğini gizlemesi gerekmektedir. Hacim, sıklık ve karmaşa sayesinde legal işlemlere benze bir takım mali ve finans işlemlerinden geçirilir.³⁸ Söz konusu işlemler banka virmanları, bankadan diğer bir bankaya transfer veya uluslararası bankacılık transferleri şeklinde bir dizi kombinasyon ile işlem görür.³⁹

İşlem niteliklerini ve hacimlerini takip edebilme olanağını asgari seviyeye düşürmek için birden çok işlem yapılmasına özellikle dikkat edilir. Diğer bir ifadeyle, denetim mekanizması aşılması için çok fazla karışık mali işlemden geçirilmeye çalışılır. Gerçekten de bu yöntem fazlasıyla işe yarıyor ve soruşturmacılar mali hareketi gözden kaybediyor.

En karmaşık teknik araçlar hesaplar arası hareketler ve bankalar arası transferler kullanılmaktadır. Özellikle, kısa adı SWIFT** olan “ Dünya Bankalar arası Malî

³⁶ Kara Para Aklama Süreci ve Aşamaları. EKODIALOG.<http://www.ekodialog.com/Makaleler/kara-para-aklama-sureci-makale.html>. 11.07.15.

³⁷ Ergül. S 9.

³⁸ Ergül. S 10.

³⁹ Miynat ve Duramaz. *Kara Para Aklama...* S 317.

* SWIFT: Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication'ın kısa adı olan Swift; Tüm dünyadaki bankalar arasında elektronik fon transferi standardı sağlayan bir sistemdir. Swift sistemi 1973 yılında kuruldu ve 1977 yılında fiilen çalışmaya başladı. (<http://swift.nedir.com/>. 11.11.15)

İletişim Sistemi” nden yararlanılmaktadır.⁴⁰ Bu mekanizma ile bir ülkeden başka bir ülkeye para transferi yapılabilmektedir.

Görünürde sistemde gizli olan bir şey mevcut değildir. Fakat sistemde çok az iz bırakan, SWIFT gibi sistemlerin mesajını takibini yapmak ve açığa çıkarmak çok zahmetlidir. Böylesine hızlı ve karmaşık hesap hareketleri olan uluslararası bankacılıkta hesap kontrolleri yapmak mali soruşturmacılar için çok zordur. Benzer bir yapısı ve mali işleyişi olan, 33 ülkede 132 üyesi olan bir uluslararası elektron fon sistemi şeklinde adlandırılan sistem ABD’deki ‘CHIPS’ sistemidir.⁴¹

Yıkama aşaması bazen ön yıkama yani birinci aşama ile eşzamanlı olarak gerçekleşebilir. Örneğin kara para aklayıcıları mali ve finans kuruluşları ile işbirliği yapmak suretiyle kara parayı hem yerleştirip hem de transferi yapabilir.⁴² Bu yöntem sıklıkla kullanılan bir yöntemdir. Ayrıca para aklayıcı için finans kuruluşu çalışanı ile anlaşığı için suçu bölüştüğünden daha az risk almaktadır.

Birçok hesap üzerinden oluşan ve bölünen paralar ayırma tekniği kullanılarak suç örgütlerin arzusu ve yönlendirmesiyle istediği şekilde kullanabileceği bir banka üzerine hesapları kontrol edebilme şansına sahip olur.⁴³

1.3.3. Kara Para Bütünleşme (Sıkma) Aşaması:

Kara paranın yasa dışı kaynağından ayrılarak bütünleştirme tekniği uygulanarak ülkenin ekonomik ve mali sisteminde aklanmış olarak sokulur. Bu aşamaya bir anlamda paranın anavatanına dönme aşamasında denilebilir.⁴⁴

Bu şekilde, normal bir ticari para olarak aklayıcılar nakit bir şekilde ekonomik sistemde işletebilir. Bu para ile sigorta poliçesi veya bir sanat eseri alıp satabilir veya bu parayı teminat gösterecek işlemler yapabilir.⁴⁵

⁴⁰ Ergül. S 10.

⁴¹ Ergül. S 11.

⁴² Yaraşlı, *Kara Para Aklanması Suçu ...* S. 16.

⁴³ Ergül. S 11.

⁴⁴ Yaraşlı, *Kara Para Aklanması Suçu ...* S 17.

⁴⁵ Ergül. S 12.

Bütünleştirme aşamasında kara olan paraya meşruiyet, diğer bir anlatımla legal bir kimlik görünüm kazandırmaktır. Aklanmakta olan paranın ekonomik sisteme sokulduğu için, normal ticari bir faaliyetin geliriymiş gibi görünerek bankacılık sistemine tekrar bütünleştirilmesi yapılır. Böylelikle para sisteme tamimiyle entegre edilerek normal fonlardan farklı olan tarafından arındırılmış olur. Görüldüğü üzere yerleştirme ve ayrıştırma işlemleri ile para sisteme tamimiyle entegrasyonu sağlandığı için mali soruşturmaların soracağı muhtemel bir soruya verilecek muhtemel bir cevap artık vardır. Normal bir faaliyet görüntüsü sağlandığı için, zaten böyle bir soru sorma ihtimali de pek kalmıyor.⁴⁶

Bütünleştirme aşamasının en yaygın metotlardan biride sahte faturalar düzenlenerek mal veya hizmetin bir ülkedeki şirketinden başka bir ülkedeki şirkete satılmasıdır.⁴⁷ Sadece sahte faturalar değil normal ve yasal olan faturalama yöntemi ile de para aklanabilir. Zaten bütünleştirme aşaması genellikle bu yöntem ile gerçekleştirilmektedir.

Bütün aklama faaliyetleri yerleştirme, yıkama ve bütünleştirme aşamalarında geçmesi gerekmiyor. Bazı aklama işlemlerini ikisinde veya üçünde de eş zamanlı yapılabileceği gibi bazen tek bir aşamada da aklama süreci tamamlanabilir.⁴⁸

1.4. Literatürde Bilinen Kara Para Aklama Yöntemleri:

Kara para aklama faaliyetinde başvurulan aklama yöntemlerinde ülkeden ülkeye değişmekle birlikte her ülkenin mali, ekonomik, siyasi, hukuki, sosyal yapısı ve ahlak anlayışına bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Detayına inecek olursak; finansal araçların çeşitliliği, niteliğine bağlı olarak da çok sayıda kara para aklama yöntemleri mevcuttur. Kara para aklama yöntemleri sayısı bakımında net bir sayı vermek neredeyse olanaksızdır. Denilebilir ki kara para aklama sayısı kadar aklama yöntemleri vardır demek yanlış olmayacaktır. Aklama yöntemleri hakkında hiç hayal edilmemiş ve duyulmamış akıllara durgunluk veren yöntemler geliştirilmiştir. Bu

⁴⁶ Ergül. S 12.

⁴⁷ Miynat ve Duramaz. *Kara Para Aklama ...S 317*

⁴⁸ Dönmez, Uğur. 'Karapara Ve Türkiye'de Karaparanın Aklanması İle Mücadele'. Yüksek Lisans Tezi. Kadir Has Üniversitesi. SBE.2010.s 26

açından bakacak olursak aslında sınırsız sayıda kara para aklama yöntemi vardır.⁴⁹ Burada amaç kara para aklama genellikle hangi sistem çarkı ile döndüğü göstermektir.

Kara para kendine göre bir piyasası vardır ancak bu piyasa normal ekonomi piyasasından ayırmak çok zordur. Çünkü ülkelerin kanunları kara para aklamak için elverişli bir ortam hazırlamaktadır. Böylelikle suç olan kara para ile yasal olan para arasındaki kanuni çizgi silinerek iç içe geçmektedir.

Yasadışı suç ile gelir elde edenler bazen kendileri bu işi yapmak yerine başka kişi ve gruplara yaptırmaktadırlar. Vekâleten bu işi yapanlar, muhasebeci, hukukçu, bankacı finansçı gibi bu işlerde güvenli ve uzman kişilerden oluşur. Söz konusu uzmanlar temiz bir sicile sahip, daha önce haklarında bir dava, soruşturma veya kovuşturma olmayan kişiler olmasına dikkat edilir. Hizmetleri karşılığında da prim, komisyon veya ortaklık teklifi edilmektedir.⁵⁰ Bu profesyoneller genellikle kıyı bankacılığı veya hukuk açısından nispetten daha gevşek olan ülkelerde bu işi yapmaktadırlar.

Kara para aklama yöntemleri çok fazla olmakla birlikte belli başlı aklama yöntemleri aşağıda sıralanmaktadır. Bu yöntemlerin birisi kullanılacağı gibi birden fazla yöntemle de kara para aklanabilir.

1.4.1. Nakit Para Kullanılan İşyerleri (Göstermelik Şirketler):

Göstermelik şirketlerde; benzin istasyonu, simit dükkânları, hamburgerci, pizzacılar, büfeler gibi nakit akışının çok hızlı ve yoğun olan yerlerde kurulmaktadır. Bu işyerleri bura ve dükkânları olup aslında fiili olarak iş yapmayan yerler olabileceği gibi gerçekten çalışan ve gelir edebilen işyerleridir. Bu tür işyerlerinin seçilmesinin esas sebebi, muhasebe kayıtlarına denetim yapılmasının çok zor olduğu ve takip edilmesinin neredeyse imkânsız olan yerlerdir. Bu tür yerlerde ne kadar simit, pizza, hamburger veya kaç litre akaryakıt satıldığını tespit etmek hemen hemen olanaksızdır. Böylece yasa dışı suç geliri ile satılan bu ürünlerin gelirleri karıştırılarak aklama yoluna gidilir.⁵¹

⁴⁹ Dönmez. S 27.

⁵⁰ Erdağ. S 125.

⁵¹ Aklama Yöntemleri. MASAK. <http://www.masak.gov.tr/tr/content/aklama-yontemleri/59.13.07.15>

Örneğin Monako’da çok büyük reklam ile İtalya’da lüks bir lokanta var olduğunu düşünelim. Telefon ile bu restorana rezervasyon yapıldığında, bütün masaların dolu olduğunu söylemektedirler. Ancak restorana dükkânına, gerçekten böyle lüks bir işyeri olduğu görülür, fakat hiç kimsenin olmadığı, masaların boş ve kapıların kapalı olduğu görülmektedir. Kayıtlara bakıldığında ise lokantanın çok büyük gelir elde etmekte ve vergisini de ödediği görülür.⁵² Bu tür işletmeler dikkat edilirse hemen hemen her şehirde bulunmaktadır. Bu şekilde nakit para akışı daha kolay yapmaktadırlar.

Ünlü “Pizza Bağlantısı” olarak adlandırılan ve 1984 yılında ABD’nin farklı merkezlerden pizza zincirinden İsviçre ve İtalya’ya 60.000.000 dolar tutarında yasadışı uyuşturucu bedeli olarak gönderildi.⁵³ Kara para aklanması için işletmenin pizza zinciri olarak seçilmesi iyi fikir olarak düşünülmüş ancak meblağın yüksek olması polisin dikkatinden kaçmamıştır. İtalya’nın pizzalarıyla ünlü bir ülke olduğu bilinmektedir. Bu nedenle pizza dükkânları yasadışı suç örgüleri için gözde mekânlardır. Fantezi açıklamalar ve dedikodular da bu tür yerler için ve paranın kaynağı açısından önemli bir yere sahiptir. Başka bir örnek de Fransa’da yaşanmıştır. Bankaya gidip yüzbinlerce dolar tutarında para yatırma niyetinde olan üç kişiye paranın kaynağı sorulduğunda enteresan bir cevap verildi yetkililere. Söz konusu şahıslar, Kanada’da taksi şoförü olduklarını ve paranın kendi birikimleri olduğunu söylediler.⁵⁴

Göstermelik şirketlerde kara para aklama çok kolay olduğundan ve yeterli denetimin yapılmasına müsait olmadığı için- çünkü küçük işletmelerde muhasebe defteri tutulması zorunlu değil- kara para aklayıcıları bu alanı özellikle kullanmaktadır.

1.4.2 Paravan veya Hayali Şirketler (*Shell Company*)’in Kullanılması:

Para aklama yöntemlerinden bir diğeri paravan ve hayali şirketlerin kurulması ve bu şirketler üzerinden kara para aklanma yöntemidir.

⁵² Ergül. S 38.

⁵³ Ergül. S 38.

⁵⁴ Ergül. S 38.

Bu şirketler herhangi bir üretim veya ticaret faaliyeti yapmayıp daha çok sınır ötesi yerlerde kurulan şirketlerdir.⁵⁵ İşin niteliği daha çok uluslararası kanunların yetersizliği ve denetimin eksikliğinden dolayı başvurulan bir yöntemdir.

Hayali veya paravan şirketler, göstermelik şirketlerden biraz daha farklılık gösterir. Göstermelik şirketlerde de aklama amacı vardır ancak en azından bu şirketlerde dükkân, büro, ofis kısacası bir işyeri varlığı ve zaman zaman mal ve hizmet satış faaliyetleri söz konusuysen, hayali şirketlerde bunlar olmayıp sadece kayıtlarda ve kâğıt üzerinden varlığı söz edilebilir. Kâğıt ve kayıt üzerinde olmasındaki amaç özellikle ayırıştırma sırasında para transferi bu şirketler üzerinde yapılması, denetim ve incelemenin yapılması sırasında takibi zorlaştırmak ve izini kaybettirmektir. Hatta ortaklarının bile sır saklama özeliğinden dolayı bu şirketleri diğerinden ayırmak pek mümkün olmamaktadır. Paravan şirket kurmak maliyeti çok az olmasından dolayı bu yöntem çokça başvurulur. Paravan şirket kurmak birkaç yüz dolar ile kurmak mümkündür.⁵⁶

Hayali şirketler ve paravan şirketler terimleri çoğu zaman aynı anlamda kullanılmakla birlikte, esasında ayrı kavramlardı. Hayali şirketler; fonları kendi içinde eritmek, paranın kaynağını ve niteliğini dönüştürmek dışında pek bir işlevi yoktur. Paravan şirketler ise; yasadışı fonları maskelemek için yasal faaliyetlerde bulunabilir. Çünkü vergi cennetleri olarak adlandırılan merkezlerdeki vatandaşların ortaklığı, iştiraki ve yardımı önemlidir. Paravan şirketleri genellikle bir banka ve sigorta şirketi kurarlar. Zira para aklama bu tür finans kurumları üzerinden aklamak daha caziptir. Sebebi ise; bu şirketlerin izini daha karmaşık ve anlaşılmaz hale getirmektedir. Fonları bir hesaptan diğer hesaplara aktararak kolayca yapabilmektedir.⁵⁷

Paravan şirketlerin maskelemeyi sağlamaştırmak için gerçekten de legal faaliyette bulunabilir. Şirketlerin hesabına yapılan transferler neticesinde;

⁵⁵ MASAK.

⁵⁶ MASAK.

⁵⁷ Ergül. S 36.

Bir işletme hiç kâr etmese bile görünürde kârlı bir işletmeymiş gibi gösterebilir. Kâğıt üzerinde elde edilmiş kâr kadar kara para konularak aklama işi tamamlanır. Aklanmış olan paranın vergisi ödendikten sonra tamamen yasal hale gelmiş olur.⁵⁸

Paravan şirket; gayrimenkul, değerli kâğıt veya hisse senedi veya kâr oranı yüksek ya da düşük çok sayıda şirket satın alabilir. Spekülasyon yoluyla sadece kâğıt üzerinde alıp veya sattığı bu yatırımlar üzerinden fiyatı yükselmiş gibi yapıp, vergisi de ödenerek kara para aklanır. Artık aklanmış ve yasal hale getirilmiş paranın aklayıcı tarafından vergisini ödemeye hiçbir zaman çekinmeyecektir. Çünkü tehlikenin önemli dönemeçlerinden geçmiştir.⁵⁹ Çünkü vergisi ödenmiş bir paranın artık kara para üzerindeki bütün şüphelerin dağılması anlamına gelecektir. Bu sayede kara para aklayıcıları daha rahat bir nefes alacaktır. Kısaca kâğıt üzerinde yapılan spekülasyonlar bu işin püf noktasıdır.

İspanyada görülen bir dava soruşturmasında, suç örgütünün idari evraklar üzerinde hile ile çoğaltarak, yapmış olduğu bir ticareti haklı çıkarmak için 500 şirket üzerinden büyük bir organizasyon ortaya çıkarılmıştır.⁶⁰ Bu olayda görüldüğü gibi kara para aklama işlemi yapılmasının yanında vergi kaçakçılığı da söz konusu. Bu örnekte diğer kara para aklama olaylarından farklıdır. Çünkü kara para aklama işlemi genellikle vergisini öderler. Böylece daha az dikkat çekerler.

Karayıp adalarına benzer adalarda uluslararası alanda faaliyet gösteren büyük bankaların yanı sıra adı sanı duyulmamış ufak tefek yüzlerce banka şubeleri mevcuttur. Bu bankalar off-shore bankaları olmasının yanında diğer farklı karakterdeki bankalar da mevcuttur. Bu tür bankaların tek faaliyetleri para aktarma işidir. Bu tür adalarda ekstradan çok az parayla yani birkaç yüz dolar ile paravan şirketler de kurulmaktadır.⁶¹

Bu tür faaliyetler içinde yer alan banka ve şirketler The Economist gibi haftalık ekonomi dergileri ve Financial Times gibi tanınmış ve itibarlı dergi ve gazetelere

⁵⁸ Erdağ. S 129.

⁵⁹ Erdağ. S 129.

⁶⁰ Güner, Sedat. Organize Suç Örgütleri Kara Para ve Aklanması. Bilgi Yayınevi. İstanbul. 2003. S 269.

⁶¹ Ergül. S 37.

küçük ilanlar bile verilmektedir.⁶² Burada amaç yasalmış gibi davranmak ve normal bir şirket görünümü sağlamaktır.

1.4.3. Oto Finans Borç Yöntemi:

Başka bir ülkenin banka sigorta ve mali sistem içerisinde yatırılan fonların, yatırımcı şahıs veya gruplara kredi olarak geri dönüşünü izah eden bir para aklama yöntemidir.⁶³ Yani bu yöntemle aklayıcılar bir cebinden çıkarıp diğer cebine aynı parayı atması durumu söz konusudur.

Çoğunlukla off-shore merkezle yatırılan suç gelirini, var olan finansal kuruluşlar üzerinden kara parayı yatıran kişiye geri dönüş mekanizmasını şu şekilde açıklayabiliriz;

Kara para aklayıcıları kendi bulunduğu ülkenin dışına bir off-shore merkezine gider ve suç gelirini off-shore merkezine olan A bankasına yatırır. Daha sonra kendi ülkesindeki B bankasına giderek A bankasında yatırdığı kara parayı teminat göstererek eş değer oranda kredi çeker. Bulduğu ülkedeki A bankasına krediyi yatırmaz. Böylece A bankası B bankasında bulunan teminatı haciz eder ve ülkeye getirir. Bundan sonrası kara para aklayıcısı bu kredinin izini yok etmek için değişik yatırımlar yaparak parayı aklar.⁶⁴ Bu işlemin yapılması hem bir takım karışık işlemler yaparak kara para izini sürmesini zorlaştırır hem de yasal olarak kendi ülkesine getiremediği parayı bu işlem ile getirmesi mümkün hale getirilmektedir.⁶⁵

İngiliz yetkilileri, Londra bankasında şüphe çeken bir hesap üzerinde yaptığı inceleme ve takip sonrasında yukardaki tipolojiye benzer bir para aklama trafiğine şahit oldular. Kurye vasıtasıyla Kanada'dan Londra'ya transfer edilen suç gelirini, orada daha büyük banknotlar halinde Manş adalarında bulunan Jersey'deki şirketlere 14 hesap açılmaktadır. Jersey'de yatırılmış olan bu paralar teminat gösterilerek Kuzey Amerika'da bulunan emlak şirketlerine sahte kredi şeklinde verilmektedir.⁶⁶

⁶² Ergül. S 37.

⁶³ Dönmez. S 30.

⁶⁴ MASAK.

⁶⁵ MASAK.

⁶⁶ Ergül. S 35.

1.4.4. Döviz Büroları:

Döviz alım-satım büroları veya diğer adıyla döviz büfeleri esas itibariyle kambiyo mevzuatı hükümleri kapsamında çalışan işletmelerdir. Ulusal para cinsinden elde edilen suç gelirlerini yine farklı döviz bürolarında bulunan kara paralar ile takas edebilirler. Döviz büfeleri, bankalar kadar üzerinde ciddi kontrol ve incelemeler olmaması döviz büfelerini daha cazip kılmaktadır. Ayrıca bir bankaya sahip olmak yerine daha ucuz ve kolay sahip olunabilecek döviz büfelerin cazibesini artırdığını göz önüne alınırsa; organize suç örgütlerinin, çeşitli ülkelerde niçin döviz büfesi kurdukları ya da satın aldıkları anlaşılmaktadır.⁶⁷ Yani; döviz alım- satım işletmeleri de bankacılık faaliyetleri ile aynı mevzuat hükümlerine tâbi olduklarından mütevellit para aklayıcıları için döviz bürolarını açmak daha kolaydır.

Nakit ağırlıklı çalışıp ve hemen hemen bütün ülkelerde bulunan döviz bürolarında para takası yapılır. Tabi ki bunların birçok suiistimal edilecek tarafları da mevcuttur:

1. Suçtan elde edilen para ile döviz bürosunda bulunan para ile takas edildiğinde suç gelirinin kaynağından uzaklaştırılmış olur.
2. eldeki para biriminden farklı para birimlerine dönüştürülebilir veya küçük banknotları daha büyük banknotlar ile değiştirilmek suretiyle finans sistemine sokulması kolaylaşır.
3. Kişisel çek, avro çek veya seyahat çekleri gibi parasal türevleri nakit para karşılığında verilebilir.
4. Türkiye’de olmasa bile diğer ülkelerde bulunan döviz büfelerinde para transferi yapmak mümkündür. Aklayıcılar için böyle bir fırsat varken bunu değerlendirmek kaçınılmazdır.
5. Denetim ve incelemelerin çok ciddi boyutlarda olmaması kara para aklayıcıları için önemli avantajlar sağlamaktadır.
6. Döviz bürolarını açmak çok kolay ve az maliyetlidir. İngiltere gibi ülkelerde neredeyse hiçbir prosedürü yoktur.

⁶⁷ Güner. S 242.

Döviz büro çalışanları aklayıcılarla işbirliği yapabilir. Aklayıcılardan elde ettiği kara parayı hesabı bulunduğu bir bankaya yatırdıktan sonra para transferi şeklinde aklama sürecine yardım edebilir.⁶⁸

Döviz büroları kurulum süreçleri ve maliyeti açısından kara para aklayıcıları için çok cazibeli yerlerdir. Zaman zaman döviz büroları altın ve gümüşün sahtelerini bile vitrinde gerçekmiş gibi gösterebilirler.

1.4.5. Kumarhaneler ve Casinolar:

Kumarhaneler özellikle mafya ve organize suç örgütlerinin uğrak yeridir. Kumarhaneleri işletenlerin bile ya suç örgütü elemanları veya suç örgütlerine göz yuman işletmelerden oluşmaktadır. Zaten kumarhanelerin masum işletmeler olduğunu hiç kimse inkar etmemektedir. O halde, masum olmadıklarına göre ve kumarhanelerin mafya ve suç örgütlerinin mekanı haline gelmişse devletler neden bu tür yerler işletme izni veriyor? Yaygın kanaate göre bu tür işletmeler olacaksa devlet denetiminde olmalı ve böylece aşırı kaos ve suçun önüne geçileceği inanılmaktadır.

Kara para aklamada başvurulan en gözde yöntemlerden biri de kara parayı, kumarhanelerde aklamaktır. Buralarda bir parti süresince oyun görevlisinin elinden ne kadar nakit para geçtiğini kanıtlamak imkânsızdır. Mafyanın kumarhanelerde çıkarları olduğu bilinmektedir. Özellikle Las Vegas gibi kumarhane merkezlerde günümüzde bu menfaatini korumaya devam etmektedir.⁶⁹ Kara para kumarhanelerde bir seferde yüksek meblağlar halinde geçtiğinden dolayı bu mekânları cazip kılan temel etkendir.

Federal Nakit İşlemlerine tâbi olmayan Nevada kumarhaneleri, elde edilen kara parayı aklamak için çok uygun mekânlardır. Las Vegas'ı bile geride bırakacak kumarhane merkezlerinden biriside Hong Kong'un 45 mil yakınında bulunan ve 15 dakikada bir feribot seferi bulunan Macau kumarhane merkezidir. Bu yerleşim yerinde elde edilen gelirin % 80' i kumarhanelerden sağlanmaktadır. Bu merkezde

⁶⁸ Erdağ, S 130.

⁶⁹ Ergül, S 39.

kara para aklamak için mükemmel tesisler bulunmaktadır. Bazen kumarhane geliri yılda 2 milyar dolar bulduğu tahmin edilmektedir⁷⁰

Çeklerin ciro edilmesi, kiralık kasa hizmetinin olması, kredi açıp vadesini uzatabilmesi gibi birçok finansal faaliyeti casinoların diğer avantajlı işlemleridir. Kara para aklayıcıları, bildirim yapılmadan çok büyük miktardaki nakit paraları casinolara yerleştirmeyi isteyebilir. Bundan sonra aklayıcılar, casino çekleri ile istediğinde parayı çeker ya da transfer edebilme şansına sahiptir. Casinoların bildirim yükümlülüğü olduğu için, yükümlülük sınırı altında dikkat çekmeden nakit parayı fişlere çevirebilir. Kara para aklayıcıları, casino sahipleri ile işbirliği yaparak, elde edilen suç gelirini kumardan kazanıldığını gösterebilir ya da bildirim sınırı üstündeki nakit parayı toptan yatırması mümkündür.⁷¹

‘Şayet bir kumarhaneniz varsa, rulet çarklarını döndürme gereğini duymadan sadece elinizdeki nakitleri kasaya sürerek, muhasebeciniz vergi iadeleri için gereken işlemi yaparken siz de kazanç hanenize yenilerini ekleyebilirsiniz’ şeklinde ifade eden Robinson, kumarhanelerin kara para aklamak için ne kadar elverişli olduğunu özetlemektedir.⁷²

1.4.6. Hayali İthalat-İhracat:

Hayali ihracat da kara para aklama işlemleri yapıldığı alanlardan birisidir. Hayali ihracat; özellikle 1980 yıllarında Türkiye’nin gündemini uzun bir süre meşgul ederken, vergi iadelerinin haksızlığından dolayı epeyce eleştir konusu olmuştu. Değeri hiç olmayan veya çok düşük bir malın ihracatı yapıldığına ilişkin bir düzenleme yapılarak, buna uygun fatura düzenlemesi yapılır. Sahte fatura genellikle iki şekilde yapılır. Birincisi; malın değerinin çok üstünde gösteren yanıltıcı fatura düzenlemektir. İkincisi ise; tamamıyla aklanmış tutara eşdeğer sahte fatura düzenlemektir. Ancak ikinci durumdaki işlemin tespiti daha kolay olduğu için riski de daha fazladır.⁷³ Halk arasında naylon fatura da bilinen sahte faturalar hayali ihracat yaparken bu faturaya denk gelen kara para da aklanmış oluyor. Sahte fatura

⁷⁰ Ergül. S 39.

⁷¹ Erdağ. S 130.

⁷² Robinson. S 50.

⁷³ MASAK.

veya naylon fatura basında en çok ismi geçen kara para aklama yöntemlerinden biridir.

10 TL değerindeki bir malı 250 TL şeklinde ihraç edildiğini varsayalım. Daha sonra %20 oranında vergi iadesi olduğunu düşünürsek; 240 TL kara para ihracatının yanında 50 TL de vergi iadesi gibi bir gelir gösterilebilir. Ancak denetim ve incelemelerde açık vermek istenmiyorsa, aklanacak olan paranın finansal sisteme bütünleştirmesini sağlamak için, sözde ihracatın hangi şirkete yapıldığını gösterilmesi gerekmektedir. Bu şirket, paravan şirket, hayali şirket ya da gerçekte faaliyet yapan bir şirket olabilir.⁷⁴

Aynı işlem hayali ithalat için de geçerlidir. Aynı şekilde 10 TL'ye yurtdışından alınan malın yurtiçinde faaliyet gösteren bir şirkete veya paravan şirkete ya da hayali bir şirkete 250 TL'ye satılarak, aradaki fark kadar para aklanabilir.⁷⁵

Kara para aklama yöntemlerinin birçok yöntemi olduğu bilinmektedir. Sayılan bu yöntemler ise en çok bilinen ve kullanılan yöntemler olarak kabul görmektedir. Teknolojinin gelişmesinin yanı sıra kanunların da değişmesine paralel olarak finansal araçlar da gelişip derinleşmektedir. Dahası teknoloji ve yasaların değişmesi, daha önce hiç karşılaşılmamış ve farklı aklama yöntemleri de ortaya çıkmaktadır.⁷⁶

1.4.7.Fonların Fiziki Olarak Ülke Dışına Kaçırılması:

Bu yöntemde, kara paranın elde edildiği ülkenin, sıkı denetim ve düzenlemeler olmasından kaynaklı, kara paranın nispeten daha az denetim ve incelemenin olduğu ülkeye veya işbirliğine müsait olan kuruluşların bulunduğu ülkeye, kısacası daha kolay ve daha az riskli olacağı bir ülkeye çıkarılma faaliyetidir. Fonların ülke dışına çıkarılma işlemine en uygun yerler yine off-shore merkezlerin bulunduğu ülkelerdir. Fiziki olarak çıkarılan para, büyük ölçüde kaynağından hem coğrafik hem de idari anlamda uzaklaşmış oluyor. Bu merkezlerde birkaç işlem ile başka ülkelerde dolaşarak, deniz, hava veya karayoluyla ülke dışına çıkarılabilir.⁷⁷

⁷⁴ Ergül. S 40.

⁷⁵ Ergül. S 40.

⁷⁶ Dönmez. S 38.

⁷⁷ Erdağ. S 131.

Söz konusu aklama yöntemine uygun birkaç örnek ile açıklanabilir: Türkiye’de, takvimler Aralık, 1996 tarihini gösterdiğinde, Atatürk Hava Alanı’nda Dilek Örnek adında kurye işini yapan bir şahıs, aramalar sırasında çantasında 28 milyar (günümüz parasıyla 28 milyon TL) değerinde döviz yakalanmıştır. Araştırmalarda, bulunan paranın eroin satışından elde edilen paranın, aklanması için Türkiye’ye giriş yaptığını ve kuryenin daha önce toplan 52 defa ülkeye giriş ve çıkış yaptığı tespit edilmiştir. Benzer bir olay ABD’nin Florida’sında da meydana gelmiştir. 1983, Mayıs ayında; Ramon Rodriguez adlı Floridalı, Panama seferini yapan bir uçağa bineceği sırada, güvenlik kontrolleri sırasında, çantasında 10 milyon dolar bulunmuştur. İspanya’nın Marbella kenti yakınlarında, bir çiftin evinde çuvalar halinde 50 milyon dolar bulundu.⁷⁸

Fonların fiziki olarak ülke dışına çıkarma işlemi riskli olduğu halde bu yöntemin kullanılmasının esas sebebi, aklayıcıların paniğe kapılma halinde parayı bir an önce kaynağından uzaklaştırma isteğidir. İkinci bir sebebi ise; aklayıcıların başka bir aklama yöntemini bilmemesidir.

1.4.8. Doğu Asya Sistemleri veya Hawala Yöntemi ile Kara Para Aklama:

Bazı ülkelerde, ülkeden ülkeye değişmekle beraber Hawala (hawalla) veya chop hundi adı verilen gizli veya illegal banka sistemleri vardır. Geleneksel olarak kimi ülkelerde, yürürlükteki kambiyo denetimlerinden kurtulmak, birikim ve kazançlarını ülke dışına çıkartmak veya ithal edilen malların karşılığını ödemek için söz konusu gizli banka sistemin kullanılmaktadır. Bu sistem, ülkesinde uzakta ailesinin gönderdiği para ile geçinen, aile bağları kuvvetli ve güven ilişkisine dayalı olarak ortaya çıkmıştır. Hepsi de birbirine benzer tarzda örgütlenip çalışmaktadır.⁷⁹

Bu yöntem off-shore bankacılık sisteminden pek farklı değil. İşleyiş mantığı aynı olmasının yanında ortaya çıkış amacı farklılık taşımaktadır. Ancak zamanla bu yöntem amacı değişerek kara para aklama organizasyonu olarak çalışmaya başlamıştır. Güvene dayanan bir havale sistemi olup genellikle aile bağları güçlü olan ülkelerdeki insanlar için geçerli bir sistemdir.

⁷⁸ Ergül S 28.

⁷⁹ Ergül. S 46.

Hawala alternatif bir para transfer sistemi olup güven ilişkisine dayalı olarak çalışmaktadır. Körfez ülkeleri ve özellikle Güney Asya ülkelerinde kullanılan bu sistem, kara para aklayıcılarının istismarına açıktır. ‘Hawala’ kelimesi Hindu dilinde referans veya güven anlamlarına gelmektedir. Hindistan orjinli bir sistem olup dünya üzerinde Pakistan, Hindistan ve Bangladeş vatandaşlarının olduğu yerlerde kullanılmaktadır.⁸⁰

Örneğin; parasını Yeni Delhi’den yabancı bir ülkeye göndermek isteyen bir kişi, öncelikle havaleyi yapabilen bir aracı veya acente bulması gerekmektedir. Bu tür araçların havale işlemini ülke dışında yapacak başka kardeş şirket veya acenteler vardır. Para işlemi yapacak şirkete yatırılır. Daha sonra şirket, paranın transfer edileceği kardeş şirket ile bağlantısını kurduktan sonra kişinin kimlik bilgileri ve hesap bilgileri kardeş şirkete verilir. Kardeş şirkete para transfer edildikten sonra paranın söz konusu kişiyi hesabına ödeme talimatı verilerek para şahsın hesabına yatırılmış olur.⁸¹

Bahsi geçen şirket ve acenteler, kendi yaptıkları transfer ve havale işlemlerinde kayıtları muhafazası söz konusu olmamaktadır. Müşterilerin çeklerin arkasına araştırmaz ve kimlik tespit etme gibi zorunlulukları yoktur. Şüpheli işlem bildirim yetkili ve görevlilere bildirmezler. Bu sebeplerden dolayı kara para aklayıcıları için bu işlemler çok caziptir.⁸²

1.4.9. Şirinler (Smurfing) Yöntemi:

Şirinler yöntemi ile para aklama yönteminde, aklanacak olan paranın daha çok insan sayısına bölerek yapılmaktadır. Her bir şahsın üzerine ülkelerin yasal bildirim zorunluluğu sınırı altındaki miktarı kadar, farklı birçok hesaba yatırmak ile aklanan bir yöntemdir.

Şirinler yöntemini keşfedilmesini sağlayan ana etken, belli bir miktardan sonra işlem bildirim yükümlülüğünün olmasıdır. Ülkeden ülkeye değişmekle beraber belli bir limitten sonra nakit bildirim zorunluluğu vardır. ABD’de 10 bin dolarken Türkiye’de

⁸⁰ Yılmaz, Sacit. Karaparanın Aklanması ve Türkiye Boyutu. Doktor Tezi. Dumlupınar Üniversitesi. SBE. S 22.

⁸¹ Yılmaz. S 23.

⁸² Yılmaz. S 23.

bu oran 5 bin TL ve eşdeğerdeki dövizleri aşan tutarı MASAK'a bildirilmesi gerekir. Bildirim zorunluluğundan kurtulmak için üst limite yakın miktardaki paralar bölünerek çok sayıdaki şahıs (smurf) tarafından birçok banka ve farklı şubelerine yatırılmaktadır.⁸³

Amerikan yetkililerince Florida'da yapılan bir soruşturmada, inceleme ve denetimi yapan yetkililer paraların çok sayıda farklı bankaya veya aynı bankanın şubelerine birçok şahıs ait yatırımlardan ibaret yöntemin genel olarak suç örgütleri tarafından kullanıldığını ortaya koymuştur. Floridalı yatırımcılar bu faaliyeti yapanlara "şirin" adını vermiştir. Zira bu kadar çok parçaya bölünmüş bir miktarı, bu kadar farklı finans kurumlarına yatırabilmek için tıpkı "şirinler" adlı çizgi filmdeki gibi bir "küçük insanlar "ordusuna ihtiyaç vardır."⁸⁴ Floridalı yatırımcılar tarafından verilen bu isim daha sonra bu şekilde aklanan işlemlere, dünyanın diğer ülkeleri tarafından da aynı ismi vermişlerdir.

Miami'de 18 ay içinde 88 bankada toplam 12,8 milyon dolar değerinde şirinler yöntemini kullanan bir kara para aklayıcısı yakalanmıştır.

Söz konusu yönteminin kullanılmasının diğer önemli etkenlerden birisi de; finans ve banka gibi kuruluşların kara para aklamaya yönelik artan tedbir ve duyarlılıklarıdır. Bu durum, aklayıcıları üst sınıra yakın miktarlar yerine, mümkün mertebede daha küçük tutarlardaki işlemlere sevk etmektedir. Örneğin bu yöntem kullanılarak, Ekvator'a transfer yolu ile işlem başına yaklaşık olarak 600 dolar olan 48000 işlem ile 29 milyon dolar aklanmıştır⁸⁵

1.4.10. Parçalama (Structuring) Yöntemi:

Şirinler yöntemine benzer diğer bir yöntem de parçalama yöntemidir. Şirinler yöntemi kişiler üzerinden her biri üst limitin altındaki miktarlara bölünerek bankaya yatırılıyor ya da transfer ediliyordu. Ancak her zaman istenilen kişi sayısı bulunmayabilir. Bu durumda kişiler üzerinde miktar bölünmesi yerine parçalama yöntemi ile hesaplar üzerinden miktarlar bölünerek yapılır.

⁸³ Erdağ. S 126.

⁸⁴ Ergül. S 30.

⁸⁵ Ergül. S 31.

İşlem bildiriminden kaçınmak ve izini yok etmek düşüncesi ile parçalama yöntemi kullanılmaktadır. Yüksek meblağdaki paralar daha küçük miktarlara bölünerek çok sayıda işlem yapmak mümkün hale gelmektedir.⁸⁶

Parçalama yöntemi ile şirinler yöntemi birbirine çok benzetmektedir; çünkü her iki yöntem de büyük meblağlı parayı küçük miktarlara bölerek işleme tabi tutuluyor. Her iki yöntemde de amaç nakit işlem yükümlülüğünden kurtulmak ve dikkat çekmemektir.⁸⁷ Şirinler yöntemi kişi sayısına, parçalama yönteminde ise hasep sayısına bölerek yasal bildirim zorunluluğuna takılmadan yapılan kara para aklama işlemlerdir.

OECD bünyesinde 1989'da Fransa'nın başkenti olan Paris'te kurulan, kısa adı FAFT olan Mali Eylem Grubu, uluslararası anlamda kara para ile mücadele için her yıl raporlar hazırlamakta ve ele geçirilen kara paraya ilişkin örnek olaylar anlatmaktadır. Kara para aklama hakkında bir takım tipolojiler oluşturmak için FAFT uzmanları tarafından, 17-18 Kasım 1998 tarihinde Londra'da bir toplantı gerçekleştirildi. FAFT uzmanları tarafından ayrıca, kayıtlarına parçalama yöntemini açıklayan bir örneği de yer aldı. Olay küçük bir şehirde şöyle vuku bulmuştur; Bir muhbir olayı polise anlatmaktadır. Üç ayrı mali kuruma toplam 1.038.354 dolar üç senelik bir süre içinde yatırılmaktadır. Paranın % 95'lik bölümü nakit olarak yatırılmaktadır. Yapılan inceleme sonrasında para yatırılmış olan hesabın sahibi, farklı bir ülkenin vatandaşı olduğu anlaşılıyor. Yabancı uyruklu söz konusu kişinin, 1982 yılından beri hakkında tutuklama kararı çıkarılan söz konusu şahıs üzerinden para aklanmıştır.⁸⁸

1.4.11. Dünyada Kara Paraya Kaynaklık Eden Vergi Cennetleri:

Kara paraya kaynaklık eden vergi cennetleri genellikle off-shore bankacılığı üzerinde yapılmaktadır.

Off-shore banka sisteminin yaygınlık kazanmasının sebebi, ülkelerin kara paranın kontrol altına alınmasından kaynaklanmaktadır. Özellikle 1970 yıllarında yasadışı

⁸⁶ Erdağ. S 127.

⁸⁷ Erdağ. S 127.

⁸⁸ Yılmaz. S 13.

uyuşturucu trafiğinin artması, off-shore bankacılığının yaygınlık kazanmasında olması oldukęa dikkat çekicidir. Kara para aklama faaliyeti en yaygın olarak Off-shore bankacılık sisteminde kullanılır. Küresel kapitalist sistemi gereği olarak söz konusu bankacılık sistemi kullanıldığı bilinen bir geręek olarak kabul edilmektedir.⁸⁹

Off-shore bankacılığı ya da diğer bir adıyla kıyı bankacılığı kurulan yerler esas alınarak ve yaptıkları işlem farklılığından dolayı farklı tanımlar da yapılmaktadır. Bunlar kısaca;

Bankacılık sektörü için düzenlenen yasal mevzuatın kıyı bankacılığı için söz konusu olmamakla birlikte her türlü denetimden uzak, ülke dışından elde edilen gelirin yine ülke dışına transfer yoluyla kullanılması, dıştan dışa bankacılık ve bir nevi serbest bölge bankacılığ şeklinde tanımlanabilir.

Daha kapsamlı bir tanım yapılırsa;’ ülke dışından elde edilen suç gelirinin yine ülke dışında veya durumun vaziyetine bağlı olarak elde edilen ülkede kullanılması, vatani olmayan paraların, fon fazlası olan yerlerden fon eksiki olan yerlere doğru transfer edilmesi gibi mali ve hukuki anlamda bazı avantajları kullanarak (bankacılık sisteminin tabi olduğu denetim ve bir takım hukuki prosedürlerden muaf olması gibi) cazip çalışma ortamının sağlandığı bankacılık çeşidir.⁹⁰

Yukarıdaki tanımda dikkat çeken en önemli noktalardan birisi de serbest bölgelerde kurulan bankalardır. Böylelikle para transferi için hareket serbestisi sağlama konusunda önemli avantaj elde edilmiş olup denetimden de kurtulmuş olurlar. Buradaki mali ve hukuksal avantaj terimleri ise denetime izin vermeyen kavramlardır.

Kıyı bankacılığı, özel bir banka statüsüne sahip değildir. Diğer bankalarına yaptığı faaliyetleri kıyı bankaları da yapmaktadır. Örneğin; kredi verebilir, mevduat toplayabilir ve güvene dayalı bir takım hizmetler verebilir.

Kıyı bankacılığının (Off-shore) diğer bankalardan ayıran özellikleri:

1.Kıyı bankaları buldukları ülkenin paraları dışında her türlü dövizleri kullanmasında hiçbir engel yoktur.

⁸⁹ Akdiş, Muhammet. Off-shore Bankacılığındaki Gelişmelerin Kara Para ve Kara Paranın Aklanmasına Olan Etkileri. (<http://makdis.pau.edu.tr/Mak23.htm>. 19.11.15)

⁹⁰ MASAK. Anasayfa.

2. Yerleşik kişi ve kurumlarla çalışırlar ancak genellikle yabancı kuruluş ve şahıslarla çalışır.
3. Finans piyasaların bağlı bulunduğu mevzuat ve denetimlerinden çoğundan muafır.
4. Sır saklama yükümlülükleri çok katı bir şekilde uygulanır.
5. Faiz oranlarını ve politikalarını belirlemede özgürdür.
6. Nakit tutma zorunluluğu, munzam karşılık ve disponibilite oran uygulaması gibi hükümlere bağlı değildir.
7. Kurumlar vergisi gibi dolaysız vergileri ya hiç ödenmez ya da çok az bir oranda ödeme yapar.
8. Kambiyo sınırlamasından muaf olduğu gibi, interbank ve bankaların mudilerine ödediği faizlerin stopaj kesintilerinden de muafır.⁹¹

Vergi cennetleri ve bünyesinde bulundurdukları kıyı bankacılığın ortaya çıkmasının temel nedeni, petro-dolar akışını sağlamak ve piyasalara hareketlilik sağlamaktır. Ancak zaman içerisinde uyuşturucudan elde edilen gelirleri gizlemeye doğru gelişme kaydettiler. Söz konusu finans barınakları, Kuzey Amerika, Aya ve Avrupa'da gelişmiş olan büyük ülkeler etrafında faaliyet gösterir. Bu ülkelerin yarısından fazlası İngiltere bayrağının dalgalandı ülkelerdir. Benzer şekilde, her Avrupa ülkesini çeşitli ülkelerde vergi cennetleri ve kıyı bankaları vardır.⁹²

Kıyı bankacılığı 1960 ve sonrasında, çoğunlukla Karayip adaları ve etrafındaki ufak-tefek devlerde ortaya çıkmıştır. Bu bankacılık türü kültürel ve politik anlamda batı değerlerine inanan, para güvenliği ve gizliliğini sağlama, mali ve hukuki düzenlemelerden kaçınma olanağına sahip, uluslararası kara para aklamak için uygun düzenlemeler oluşturmak gibi özellikleri ile günümüze kadar gelişip büyümektedir. Off-shore bankacılığı, yüksek telekomünikasyon ve bilgisayar ağları yanı sıra birleşme kabiliyetiyle, New York ve Londra gibi büyük finans merkezlerine bağlanmışlardır. Başlangıçta İngiltere'nin sömürge ve denizaşırı topraklarında kurulmuştur. Vergi avantajları ve denetleme ve incelemelerden uzak olan bu bankalar, fon yatırımcıları için ve finans hizmetleri bakımından birer cazibe

⁹¹ MASAK. Anasayfa.

⁹² Ergül. S 32.

merkezleri olarak görülmektedir. Vergi cennetlerinin siyasi ve ekonomik istikrar abidesi olarak görülmesi, gelir ve sermayeden vergi kesilmemesi, aktif bankacılık sektörü bulunması ve yüksek iletişim ve ulaşım teknolojileri olanaklarından dolayı bu yapıya olan güven ve ilgi artmıştır.⁹³

Vergi cennetleri genellikle çok küçük ve az nüfuslu ülke bölgeleridir. Fakat çok sayıda uluslararası bankalardan oluşur. Örneğin; Lüksemburg 378 bin nüfusa sahipken, toplam 143 banka mevcuttur. Yaklaşık olarak 140 bin nüfusa sahip Manş adaları ise 120 banka var. Bahama Adalarında ise banka sayısı 382, nüfusu olarak 176 bin civarındadır. Aruba ve Caicos gibi eski Hollanda sömürgeleri ise 3 bin yoksul yerliye karşılık, 6729 şirket mevcut.⁹⁴

Vergi cennetlerinde uluslararası para aklama miktarı çok yüksek sayıları görmektedir. Örnek vermek gerekirse; 28 bin nüfuslu Büyük Kayman Adasında 1993 yılları boyunca toplam 950 milyar dolar değerinde para giriş ve çıkış hareketi tespit edilmiştir. FAFT, Haziran 2000 yılında en çok para aklayan 15 vergi cennetlerin bir rapor ile açıkladı. Listede yer alan bazı ülkeler; Kayman Adaları, Bahama Adaları, Cook Adaları, Marshal Adaları, Dominik Cumhuriyeti, Lübnan, İsrail, Liechtenstein, Filipinler, Saint Kitts ve Nevis, Saint Vincente, Rusya ve Granadalar yer alan bazılarıdır. Aslında liste daha kabarık olması bekleniyordu ancak İngiltere ve Fransa gibi ülkeler sömürge ve denetiminde olan adaları liste dışına çıkarmayı başardılar. Oysaki Fransa Meclisi bu raporun yayınlamadan önce Monaco'nun kara para aklama faaliyetinden dolayı sert bir biçimde eleştirmişti.⁹⁵

1.4.12. Talih Oyunlarından Kazanılan İkramiyeler:

Talih oyunlarından para kazanan şanslı kişiyi, kara para aklayıcıları tarafından bulunur. Daha sonra şanslı kişinin alacağı paradan daha fazlasını kendisine verilmek suretiyle kupon ya da bileti alırlar. İkramiyeyi bu bilet ve kupon vasıtasıyla kendileri olarak asıl talihlinin kendisinin olduğunu izlenimini yaratırlar.⁹⁶ Kara para aklamada güvenilir bir yöntem olabilir ancak sürekli talihliyi bulma gibi dezavantajı vardır.

⁹³ Akdiş, Muhammet. Anasayfa.

⁹⁴ Ergül. S 33

⁹⁵ Ergül. S 33.

⁹⁶ Erdağ. S 133.

1.4.13. Kara Para Aklamada Borsanın Rolü:

Kara para aklamakta aracı kurumların fonksiyonel bir yapıya sahip olduğu bilinmektedir. Bu nedenle kolayca kara para aklanabilir. Aklayıcılarla işbirliği yapan kambiyo çalışanı aracılığıyla, suç gelirinden elde edilen yani kara parayla tahvil ve hisse senedi gibi kıymetli evraklar alınabilir. Bu kıymetli evrakalar herhangi bir isim ya da hayali veya paravan şirket adına olabilir. Hamiline senetler gibi evraklara ilişkin hiçbir kayıt gerektirmediği için izini kolayca kaybederek, bedeli kadar para aklanabilir. Borsa piyasasına ve kambiyo görevlilerine ilişkin yasal düzenlemeler ülkeden ülkeye değişmekle beraber bazı ülkelerde kambiyo çalışanları üzerinden kara para aklamak genellikle daha kolaydır. Çok sıkı yasal düzenlemelerin olduğu ülkelerde ise; kambiyo görevlilerinin daha dikkatli davranması suretiyle aklama faaliyetini kolaylaştırabilirler.⁹⁷

Menkul kıymetlerde özellikle hamiline olan senetlerde güvenlik ve yasa boşluğundan faydalanmak daha kolay olmaktadır. Sebebi ise; hamiline olan menkul kıymetlerde alım-satım işlemlerinde kimlik belirleme ve kayıt işlemleri mecburiyeti bulunmamaktadır. Böylelikle, sahte hesap üzerinden eş zamanlı olarak al-sat işlemi yapılabilir. Burada esas amaç, menkul kıymetlerden kazanç sağlamaktan ziyade, aklanacak olan paranın kaynağından mümkün olduğunca uzaklaştırmak için çok sayıda işlem yapmaktır.⁹⁸

30 Eylül 1998 tarihinde Türkiye’de, olağanüstü işlem hacmi ve borsadaki aşırı hareketlilik, mali milat olarak adlandırılan bu dönemde, para aklama faaliyeti olarak değerlendirilmektedir.⁹⁹

Bilerek ve isteyerek bir menkul kıymete ait alım-satım işlemler yapmak suretiyle menkul kıymetlerin tutarını yapay bir düzeyde tutmaya yönelik her türlü davranış, manipülasyon olarak değerlendirilmektedir. Bu anlamda hisse senedi gibi menkul değerlerin manipülasyon işleyişi oldukça kolaydır. Fakat gerekli bir ivme sağlanabilmesi için makul tutarda bir sermaye gerekmektedir. Kara para aklayanlar

⁹⁷ Ergül. S 47.

⁹⁸ Sırma, İbrahim ve Saldanlı, Arif. *Kara Para Aklamada Sermaye Piyasası Adaları'nın Kullanımı*. İşletme ve İktisat Çalışmaları Dergisi Cilt 3, Sayı 3, 2015. S 114.

⁹⁹ Ergül. S 47.

için bu makul tutar çok kolay bir şekilde sağlanmaktadır. Bu bağlamda, kara para ile piyasa manipülasyonu arasında çok kuvvetli bir korelasyon vardır denilebilir.¹⁰⁰

Manipülasyon yapanlar, halka arzı olan hayali veya paravan bir şirketin kontrolünü elinde tutar. Bu hayali şirketin hisse senedi değerinin yanında hayali danışmalık hizmeti geliri gerçekte olmayan ya da sahte varlıklar üzerinde belirlenerek ihraç edilir. Hiç değeri olmayan veya çok düşük olan hayali şirketin hisse senetleri, halka arz yoluyla, para aklayan kişilere çok düşük piyasa değeri ile tahsisli olarak ihraç edilir.¹⁰¹

Sermaye piyasası mevzuatında yer alan Insider Trading: “sermaye piyasası araçların değerini etkileme gücüne sahip, henüz kamuya açıklanmamış bilgileri kendisine ya da üçüncü kişilere çıkar sağlamak amacıyla kullanarak, sermaye piyasasında işlem yapanlar arasında fırsat eşitliğini bozacak şekilde kendi mal varlığına yarar sağlamak veya bir zararı bertaraf etmek” olarak tanımlanmaktadır. Şirketlerin çalışanları yanı sıra komisyoncular, danışmanlar, brokerler arasında bilgi transferleri ve tavsiyeler şeklinde yapılan işlemler Insider Trading için başvurulan yöntemlerdir.¹⁰²

Para aklama faaliyeti sermaye piyasalarında, piyasa oyuncuları organize bir şekilde ya da birbirinden habersiz ve bağımsız bir şekilde yapılabilir. Suça bağlı işlemler sermaye piyasasında, çoğunlukla ikincil piyasaların faaliyetleri göz önünde bulundurularak tanım yapılmaktadır. İnsider Trading yani içerden öğrenilerek yapılan ticaret ve piyasa dolandırıcılığı yani manipülasyon gibi sermaye piyasasında yer alan bu iki suç unsurunun nitelikleri ve tanımları ağırlıklı olarak ikincil piyasa faaliyetlerine gönderme yapar. Bu tanımlar doğrultusunda aşırması yapılan kara paranın kaynağın ulaşmak ise çok mümkün değildir.¹⁰³

Sermaye piyasasının birincil piyasasında kara para aklamak daha kolay gerçekleştirilebileceğini ve aklayıcılar için sistemin en zayıf halkası bu piyasada olduğunu söylenebilir. Çünkü pay satışı veya sermaye artırımını yapılarak halka arz

¹⁰⁰ İbrahim ve Saldanlı. *Kara Para Aklamada Sermaye....* S 114.

¹⁰¹ İbrahim ve Saldanlı. *Kara Para Aklamada Sermaye....* S 114.

¹⁰² Ergül. S 47.

¹⁰³ İbrahim ve Saldanlı. *Kara Para Aklamada Sermaye...* S 116.

sırasında, suç gelirinin büyük payı ellinde bulunanlar tarafından şirketin hisselerini ikincil piyasasında satarak, kolaylıkla elindeki kara paraları aklayabilir.¹⁰⁴

1.4.14. Banka ve Finans Kurumları ile Kara Para Aklama:

Örgütlü suçların uluslararası alana taşınmasına önemli katkıyı yapanlar arasında, kara para faaliyetlerinden elde edilen gelirleri, gizlilik garantisi sözünü veren ülkelerdeki bankalardır. Böylelikle örgülü suçların küresel bir kimlik kazanmasına da en etkili rolü de üstlenmiş olurlar. Zira elde edilen suç gelirini banka ve finans kuruluşlarının üzerinden aklamaları gerekmektedir.¹⁰⁵

Banka dışındaki kişilere banka aracılığı ile işlenen suçlar şunlardır; kişilere ait bilgilerin deşifre edilmesi, bankacılık alanında spekülasyon yapılması, banka bilgilerini deşifre edileceğine ilişkin şantaja başvurulması, hileli iflaslar, tefecilik, masraflara dair manipülasyon gibi çeşitli suçlar örnek gösterilebilir. Sahte teminat mektubu ve havale işlemleri, tahvil gibi menkul kıymetlerle kişileri dolandırmak, insanların emniyetini suiistimal ederek mağduriyet yaşatmak gibi suçları gerçekleştirebilirler.¹⁰⁶

Suç örgülerin finans kuruluşların ortak ya da tamamına sahip olunması durumunda, aklama işlemi için hareketlilik serbestisi sağlamaktadır. Özellikle Rusya'da suç örgülerin bankaların % 50'lik kısmı kendilerinin sahip olduğunu iddia etmektedirler. Zira 1995-1997 yılları arasında Rusya'da 30 üst düzey banka görevlilerini ve daha fazla sayıdaki orta düzeydeki banka ve finans kuruluşlarının görevlilerinin öldürülmesi, suç örgülerin bu iddiasını güçlendirmektedir.¹⁰⁷

1.1.14.1. Banka ve Finans Kurumları İle Kara Para Aklama Örnekleri:

Hesap bilgilerin gizliği ve güvenliği açısından kara para aklayanlar için akla gelebilecek ülkelerin başında İsviçre bulunuyor. Aklayıcılar için İsviçre tarihten beri klasik bir kara para deposudur. Bu ithamlar sonucunda İsviçre, özellikle örgütlü suç

¹⁰⁴ İbrahim ve Saldanlı *Kara Para Aklamada Sermaye*.... S 116.

¹⁰⁵ Ergül. S 49.

¹⁰⁶ Güner. S 209.

¹⁰⁷ Güner. S 209.

gelirleri söz konusu olunca, hesap bilgilerini açıklama gibi bir dizi yasal düzenleme getirmiştir. İsviçre'nin suç gelirleri konusunda nispi şeffaflığı sonucu aklayıcıları Karayip Bölgesinde yer alan bankalara ve Kayman Adaları, Antiller gibi küçük yerlere doğru yönlendirmiştir.¹⁰⁸

Bazı itibarlı, büyük ve uluslararası alanda faaliyet gösteren özel bankalar bile kara para aklamak için kullanılmaktadır. Dünya, uluslararası alanda faaliyet gösteren Citibank'a yönelik kara para aklama soruşturmasına şahit oldu. ABD Kongresi'nin üst kanadı konumundaki Senato, Citibank'ın kara para aklama faaliyetine ilişkin soruşturma konusu Meksika'ydı. Senato Hükümet İlişkileri Alt Komisyonu, 1988-1994 yılları arasında Meksika Devlet Başkanı Carlos Salinas de Gortari'nin kardeşi Raul Salinas'ın Citibank'ı kullanarak milyonlarca dolar değerindeki uyuşturucu parasının akladığına ilişkin iddiaları soruşturma konusu olmuştu.¹⁰⁹

ABD kongresi soruşturma komisyonuna göre ise kara para aklanmasını önlemede başarısız olan ABD'nin en büyük bankası Citibank'a, 1991 yılının Ocak ayından bu yana 136 hesap kanalıyla 800 milyon dolarlık şüpheli Rus fonu girdi. Soruşturma Komisyonuna göre, kara para ile mücadelede, bankacılık düzenleyici ve denetleyici kurumlarının ve Adalet Bakanlığı'nın da yetersiz kaldığını ve elinden geleni yapmadığını ifade ettiler.¹¹⁰

Senato raporunda, yolsuzluğa bulaşmış siyasetçiler, uluslararası uyuşturucu kaçakçılığını yapanlar ve vergi kaçırıcıların elindeki paraları aklamak için özel bankaları kullandığını belirtmektedir. Raporun devamında, kıyı bankacılığı kullananların, hesaplarında en az bir milyon dolar bulunduran müşterilere gizli hesaptan faydalanabileceğini belirtilmektedir. 63 sayfalık rapora göre; Citibank'ın önde gelen müşterileri arasında, Pakistan eski Başbakanı Benazir Butto'nun eşi olan Asaf Ali Zerdari de vardır. Raporda yer alan bilgilere göre Zerdari'nin Citibank'ın İsviçre'deki hesabını kullanarak aldığı 9 milyon dolar tutarındaki komisyon gizlediği belirtilmektedir. Müşteriler arasında diğer bir politikacı ise; Gabon Devlet Başkanı Ömer Bongo'dur. Ömer Bongo'nun gizli hesabında 50 milyon dolar bulunmaktadır. Citibank'ın müşterilerinden Sani Abacha ise; Nijerya'nın son askeri diktatörüdür.

¹⁰⁸ Ergül S 51.

¹⁰⁹ Ergül. S 52.

¹¹⁰ Citibank'a kara para kısıncı. Milliyet.

<http://www.milliyet.com.tr/2000/12/01/ekonomi/eko04.html>. 23.10.2016.

Sani Abacha'nın oğullarına ait olan 110 milyon dola olduğu rapor kayıtlarında mevcuttur. Citibank yetkilileri ise 100 milyon civarında müşterilerine 100 ülkede hizmet verdiklerini ancak herhangi bir yasayı ihlal etmediklerini iddiasında bulundular.¹¹¹

Kıbrıs Rum Kesimi, Japonya ve Rusya'nın da aralarında olduğu kimi ülkelerde kamu bankalarını illegal yollardan elde edilecek paranın aklanması için özelleştirildiğini hatta yeni bankaların da kurulduğu bilinmektedir. Rusya İçişleri Bakanlığı tarafından verilen bilgilere göre; Rusya'da bulunan bankaları yaklaşık 1/3'ünün mafya ya da uluslararası spekülâtorlerin elinde olduğunu açıkladı. Japonya'da 1998 yılında yıllar sonra çıkan ilk önemli krizin esas nedenlerinden birisi mafyayla ilişkili 800 milyar dolarlık batık kredilerden oluşmaktadır.¹¹² Kara para aklama fiilinin yıkıcı etkilerini bu örnekte ve çeşitli ülkelerin finansal krizlere neden olabileceğini unutulmamalıdır.

İtalya'daki Salvatore Filippone yönetimindeki organize suç örgütleri, doğudaki bankaların satın alınması için yaklaşık 3,5 milyar mark gibi bir fon ayırmışlardır. Bu örgütlerin en önemli gelir kaynakları haraç ve uyuşturucu ticaretinden oluşmaktadır.¹¹³

Bu örneklerin ortaya çıkması istisna olarak görülebilir. Bunlar sadece ortaya çıkan ve yetkililer tarafından rapor edilen kara para aklama fiilleridir. Bundan daha fazlası kara para aklama fiili çeşitli ülkelerde olduğu tahmin edilmektedir.

1.5. Kara Paranın Ekonomik ve Toplumsal Etkileri:

Günümüzde insan yaşamı ekonomik alanda üretim, tüketim, paylaşım, dağıtım ve benzeri faaliyeti para ve paraya benzer menkul değerler üzerinde dönmektedir. Daha fazla iktidar, saygınlı ve güç elde edebilmek için daha fazla para kazanma gereksinimi olduğu kapitalist ekonomi düzenin bir gereği olduğuna dair kitleler üzerinde güçlü bir inanış vardır. Daha fazla paraya sahip olabilmek içi ise; normal ticari faaliyetten elde etme gibi uzun ve sabır isteyen bir faaliyette bulunma yerine,

¹¹¹ Ergül. S 52.

¹¹² Güner. S 209.

¹¹³ Güner. S 209.

toplumsal ve hukuki düzenlemeleri yok sayan veya bu alandaki düzenlemeleri dönüştürerek kara para aklama yolunu seçmişlerdir. Elbette bu tür dönüşümleri sağlama sırasında kara paranın toplumsal ve ekonomik anlamda bir etkisi olduğunu kolaylıkla söyleyebiliriz.

1.5.1. Kara Para Aklamanın Ekonomik Etkileri:

Suç ekonomisi, yeraltı ekonomisi, kayıt dışı ekonomi adı altında yapılan araştırmalar dünyadaki 'kara ekonomi' boyutu hakkında sağlıklı ve kesin olmayan verilere ulaşmışlardır ancak bu veri ve bilgilerin sonucunda elde edilen rakamlar tahmin olmaktan öteye gitmemiştir. Tahminler hakkındaki bu değişik fikirler yerine uzmanların fikir birliği ettiği bazı tahminlerde bulunmayı tercih etmişlerdir. En çok dillendirilen tahmine göre dünyada kara par ekonomisinin GSMH'nin % 2 ile % 5 arasında olduğu yönündedir¹¹⁴ Bu oran yıllık aklanan paranın 500 milyar doların üstünde bir rakam olduğunu, toplamda ise; 1 trilyon ile 3 trilyon arasında olduğu tahminine dayanır.¹¹⁵

Bu boyuttaki ekonominin piyasaların bozulması ve istikrarsızlık şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bu durum IMF'nin ülkeler nezdinde yaptığı çalışmalarda da açık bir şekilde görülmektedir.¹¹⁶

Kara para aklama faaliyetinin uluslararası anlamda bir nitelik taşımasında hareketle aklayıcılar, ülke seçimi için birtakım esasları göz önünde bulundurarak yapmaktadır. En önemli kıstasları şu şekilde sıralamak mümkündür: banka ve müşterilerin sırrına dikkat eden bankaların varlığı, büyük boyutlardaki fonların dikkat çekmeyeceği nakit bazlı bir finansal sistem, kara para aklamayı önleyen düzenleme veya varsa da bu düzenlemelerin atlayacak mekanizmaların varlığı, şirket kurmanın kolay ve az maliyetli olması gibi para aklama faaliyetini kolayca yapmak gibi her türlü düzenlemeyi bu listede sıralamak mümkündür.¹¹⁷

¹¹⁴ Erdağ. S 134.

¹¹⁵ Yılmaz. S 29.

¹¹⁶ Alp, İnönü Akgün. Paranın Karası: Kara Paranın Makro Ekonomik Etkileri. (http://www.turkhukuksitesi.com/makale_116.htm. 17.12.15)

¹¹⁷ Alp, İnönü Akgün. Paranın Karası. Kara Paranın Makro Ekonomik Etkileri. MASAK. (<http://www.masak.gov.tr/media/portals/masak2/files/akgunmakale.htm>. 20.07.2015)

Bu veriler ortadayken, kara para faaliyeti bazı ülkelerde yoğun olarak yapılmaya devam etmektedir. Kanada, Kosta Rica, ABD, Bolivya, Paraguay, Panama, Hollanda, İsviçre, Kıbrıs, Meksika, İsrail, Japonya Hindistan, Pakistan, Lübnan, Tayland bu ülkeler arasındadır. Bu ülkelerin çoğunda aklamaya karşı ciddi ve yoğun olarak mücadele başlatma görüntüsünü vermektedir.¹¹⁸

Diğer bazı ülkelerde ise; finansal be bankacılık sistemini kullanmak suretiyle ülkeye sokulan kara para miktarı hakkında bilgileri vardır ancak ülke ekonomisi, bu tür fonlara ihtiyacı olduğundan ve finans sistemi bu fonlarla ayakta kaldığından kara para ile mücadele etme yerine göz yumulmakta, hatta kolaylaştırıcı düzenlemeler yapılmaktadır.¹¹⁹

Aklanan paranın ülkeye giriş sebebi ana hatlarıyla bilinse de ne zaman yoğunlaşacağına ilişkin bir tahminde bulunmak çok zordur. Hangi dönemde bu paranın gireceğini ve ne zaman çıkacağını bilinmediğinden, para talebinde de belirsizlik oluşturması kaçınılmazdır. Para talebinden meydana gelen bu belirsizlik ve istikrarsızlık, para politika uygulayıcıları için öngörü sorununa neden olacak ve başarısız bir para politikasının oluşmasına yol açacaktır.¹²⁰ Kara para aklama faaliyetinin yoğun olduğu ülkelerde cari açığa, özellikle net hata ve noksan payı kalemine yansyamaması para politikasına bağlı değişkenlerin de sağlıklı analiz yapmasını önlemekte ve buna bağlı olarak finans krizlerin de meydana gelmesi kaçınılmaz olmaktadır.

19 sanayileşmiş ülke esas alınarak, 1996 yılında Peter James Quirk tarafından İnterpol verileri kullanılarak yapılan bir ampirik çalışmada şu sonuçlar ortaya çıkmıştır: İlegal faaliyetlerdeki % 10'luk bir artış sonucunda para talebinde % 10 ve her çeşit mevduatı kapsayan geniş anlamdaki para talebinde ise; % 6'luk bir düşüş olduğu ortaya çıkmıştır.¹²¹

Bir ülkede fon çıkışının olması durumunda ülke piyasasında, dalgalanmalara ve istikrarsızlığa neden olurken, fon girişi olan ülkede de benzer bir etki yapmaktadır. Kara para aklayanlar mütemadiyen bir para biriminden farklı bir para birimine

¹¹⁸ Yılmaz. S 30.

¹¹⁹ Yılmaz. S 30.

¹²⁰ Alp, İnönü Akgün. Paranın Kararı: Karaparanın Makro Ekonomik Etkileri. (http://www.turkhukuk sitesi.com/makale_116.htm. 17.12.15)

¹²¹ Alp, İnönü Akgün. MASAK. Anasayfa

çevirdikleri görülmektedir.¹²² Oynak ve spekülatif karakterde olan yasadışı fonların hem ülke içinde hem de ülkeler arasında döviz kurlarının dalgalanmasına ve istikrarsız bir görüntü çizmektedir. Döviz kurlarında oluşan bu dalgalanmalar ekonomide fiyatlar ve faiz oranlarına da açıklanamayan dalgalanmalar şeklinde yansımaktadır.¹²³

Ülkeye döviz şeklinde giriş yapan kara para, ülke sınırları içinde yerli paraya dönüştürüldükten sonra elde bir müddet tutulması, orta ve uzun vadede yerli paranın aşırı değerlenmesine neden olacaktır. Böylece; ithalatı özendirip ihracatı azaltacağı gibi para talebini kısmasına ve ödemeler bilançosunun açık vermesine neden olacaktır.¹²⁴

Döviz kurlarında meydana gelen bu dalgalanmalar, kur riskinin oluşmasına izin verecektir. Bu durum, yerli para üzerinden borçlananların aleyhine, döviz üzerinden borçlananın lehine olacaktır. Bankaların yanı sıra özellikle vadeli ödemelerin sıkça yer verildiği ticari sektörde de ödeme sıkıntılarının ve hatta iflaslara yol açmaktadır.¹²⁵ Demek oluyor ki kara paranın olduğu yerde döviz kurları, faiz, ithalat, ihracat, reel sektör olmak üzere ekonominin bütün kademelerini etkilemektedir.

Benzer bir dalgalanma ve istikrarsızlık borsada da etkisini göstermektedir. İlegal kaynaklı sıcak paranın girişi, hisse senedi piyasasını hareketlendirebileceği gibi kara paranın bu ülkeden çıkması durumunda ise borsada ani düşüşler yaratacaktır.¹²⁶ Yabancı spekülörlerin çok sık başvurduğu bu yöntem ile bir ülkenin ekonomi istikrarını tehlikeye düşürebilmekte. Ülkenin yetkililer ise özellikle ekonomiden sorumlu olan kurum ve kuruluşların sıcak para ülkeye girdiği için sevinirken paranın ani çıkışları yüzünden hane halkı bir anlamda cezalandırılmış olmaktadır.

Reel ekonomi, bütün bu finansal istikrarsızlıktan bağımsız düşünülemez. Kara para aklama faaliyeti olan ülkelere yabancı yatırımcıların gelmesi beklenemez. Rasyonel yatırımcılar, kara paranın mali piyasalarda yaratacağı olumsuz görüntüden ülkenin kredibilitesini düşüreceğini öngörüsü üzerine yatırım yapmaktan vazgeçecektir. Dolayısıyla *“kötü para, iyi parayı tedavülden kovar”* şeklinde kabaca

¹²² Alp, İnönü Akgün. MASAK. Anasayfa

¹²³ Yılmaz. S 30.

¹²⁴ Alp, İnönü Akgün. MASAK. Anasayfa

¹²⁵ Alp, İnönü Akgün. MASAK. Anasayfa

¹²⁶ Alp, İnönü Akgün. Paranın Kararı: Karaparanın Makro Ekonomik Etkileri. (http://www.turkhukusitesi.com/makale_116.htm. 17.12.15)

özetlenebilecek Gresham Kanunu, farklı şekilde işlemeye başlayacak; kara para, yasal parayı tedavülden kovmaya başlayacaktır.¹²⁷

Özetlemek gerekirse; büyük boyutlara ulaşan kara para, girdiği piyasanın ekonomi değişkenlerini şişirirken, çıktığı piyasadan ani fiyat düşüşlerine sebep olacaktır.¹²⁸

1.5.2. Kara Para Aklamamanın Toplumsal Etkileri:

Yasadışı faaliyetlerden elde edilen gelirlerin ekonomik etkileri olabileceği gibi toplumsal alanda da etkileri vardır. Kara paranın toplumsal alanda en önemli etkilerinden biri, toplumun ahlaki ve sosyal yapısında meydana getireceği bozulmadır. Yasadışı faaliyetlerin yaygınlık kazanması durumunda, kayıtlı ve yasal olarak sektörde çalışan kişiler, suç örgütlerin adli ve idari çevreler ile bağlantıları olduğu yolundaki kanıları güçlenebilir. Bu durumda; idare ve adalete olan güveni zedeleyerek toplumsal huzursuzluklara neden olmaktadır.¹²⁹

The Economist Dergisinde “ABD’de önlem alınmadığı durumda 2020’de başkanı mafya seçtirecektir” ifadesi kullanılmıştır.¹³⁰

Bir İtalyan uzman yolsuzlukla ilgili şöyle bir ifade kullanmıştır: “ Mafya eskiden Sicilya ve Güney İtalya’da kırsal kesimlerde yol kesen ve kimi işyerlerinden haraç toplayan suç örgütlerinden ibaretti. Günümüzde ise; mafya siyasi partiler haline gelmişlerdir. Üyeleri parlamentoda, hükümetlerde yer alarak, devletleri ele geçirmiş durumdadır. Bu nedenle mafya ile savaşmak neredeyse imkânsız hale gelmiştir. Çünkü mafya ile savaşacak yetkililer mafyalaşmışlardır.”¹³¹

Ülke yönetiminde ve bazı kamu görevlilerin yasadışı faaliyetle bağlantıları, suç gelirlerine karşı mücadele etkinliğini azaltan bir unsur olarak görülmektedir. Böyle bir durumda; yolsuzluk ve suç gelirleri faaliyetleri kendi kendini besleyen bir sistem haline gelmektedir. Kanundışı faaliyetlerin yaygın hale gelmesine paralel olarak idareye olan güvenin azalmasına ve hukuk sisteminin sorgulanmasına neden olmaktadır. Kara para ile mücadelede uygulanan tedbirler ise; kamu yönetiminde

¹²⁷ Erdağ. S 135.

¹²⁸ Alp, İnönü Akgün. MASAK. Anasayfa.

¹²⁹ Erdağ. S 136.

¹³⁰ Yılmaz. S 32.

¹³¹ Yılmaz. S 33.

çalışan kişi ve kurumlar üzerinde olumsuz bir etki yaratarak, bürokrasiye yeni hükümlülükler getirmeye zorlamaktadır.¹³² Yeni yükümlülükler ise; bürokrasinin hantal bir yapıya sahip olmasına neden olmaktadır.

1.6. Kara Para- Kayıt Dışı Ekonomi İlişkisi:

Halk arasında genellikle kayıt dışı ekonomi ile kara parayı aynı kavramlarmış gibi kullanmaktadır. Benzer kanaatin siyasetçilerde de bazen görülmektedir. Böyle bir yanlışlığın ne kadar yaygın olduğunu göstermektedir. Kayıt dışı ile kara para arasında benzerlik olduğunu kimse inkâr edemez. Fakat ortak noktalar vardır diye iki kavramın aynı manya geldiğini söylemek yanlıştır.¹³³

Halk arasındaki kayıt dışı ve kara paranın aynı anlama gelmesinin sebebi, vergiden kurtulmak için başvuru yöntemleri ile kara para aklamak için başvuru yöntemlerinin benzerlik göstermesinin yanı sıra kayıt dışı ekonomi ile kara para aklayan kişilerin aynı olması veya sıkı ilişki içinde olması şeklinde özetlenebilir.

Kayıt dışı ekonomi; içeriği gerçeği yansıtmayan evraklarla ya da hiçbir belgeye dayanmayarak gerçekleşen ekonomik faaliyetlerin, devletten, özel sektör işletmelerinden ve diğer kişilerden kısmen veya tamamen gizlenmesi suretiyle kayıtlı ekonominin kayıt dışı alana taşınmasıdır. Kayıt dışı ekonomi ile yaptırım uygulanması gereken ekonomi birbirinden farklıdır ancak bu iki kavramın arasındaki ince çizginin nerede oluştuğunu belirlemek çok zordur.¹³⁴

Kayıt dışı ile kara para ekonomisi arasındaki farklar şunlardır:

1. Kayıt dışı ekonomide, kayıt dışında tutulan ekonomik değerlerin kaynağı herkesin bilgisi dahilinde yapılan yasal faaliyetlerden oluşur. Kara para ise; kaynağı tamamen gizli ve suç sayılan faaliyetlerden oluşmaktadır.

¹³² Dönmez. S 19.

¹³³ Güner. S 35.

¹³⁴ Güner. S 35.

2. Ekonomik faaliyetlerini gerçekleştirenlerin kayıt dışında tutma amacı, vergi ve diğer sosyal güvenlik ödemeleri yapmamaktır. Kara para elde edenler ise paranın aklanması için ekonomik sisteme dâhil etmektir.
3. Kayıt dışı ekonomi ile mücadele etmek, vergi idarelerinin görev ve sorumluluğundadır. Genellikle vergi idaresinin ehliyetsizliği ve yetersizliği sonucunda kayıt dışı ekonomi artış göstermektedir. Kara para ile mücadele ise, iç ve dış güvenlik ve adalet yetkilileri sorumludur.¹³⁵ Bu kısımda polisiye tedbirler söz konusu olup kolluk güçleri ve yargı kurumları devreye girer.
4. Kayıt dışı ekonomi faaliyetleri genellikle bireysel düzeyde olurken, kara para faaliyetleri ise suç örgütleri düzeyinde faaliyet göstermektedir.
5. Milli gelir hesaplamalarında, kayıt dışı işlemler dikkate alınırken, kara para elde edilmek amacıyla yapılan faaliyetlerden yani iş ve üretimde milli gelir hesaplamalarına dâhil edilmemektedir.¹³⁶ Son günlerde ülkelerin özellikle Türkiye'nin kara parayı da milli gelir hesaplamalarında gösterilmesi yönünde güçlü eğilimler söz konusu. Bu durumda makroekonomik parametrelerde yukarı yönlü olacaktır. Görünüşte kişi başına düşen milli gelirin de yükse olacağı öngörülmektedir.

1.6.1. Kayıt Dışı Ekonomi Kavramı:

Kayıt dışı ekonomi; kamu otoritelerinin bilgisi ve denetimi dışında meydana gelen her türlü ekonomik işleme ve faaliyet olarak tanımlanmaktadır.¹³⁷

Geniş anlamıyla kayıt dışı ekonomi; bilinen istatistiksel metotlarıyla ölçümü yapılamayan, belgeye dayanmayan, ekonomik hayatı düzenleyen kanun ve yönetmeliklere çelişik olarak gerçekleştirilen, kanuni defterlerde işlemi yapılmayan,

¹³⁵Güner. S 36.

¹³⁶ Güner. S 36.

¹³⁷ Şeker, Sakıp. Kayıt Dışı Ekonominin Kapsamı, Nedenleri ve etkileri.

[http://www.kanitymm.com.tr/makale/1995-01%20YAKLASIM%20-%20KAYIT%20DISI%20EKONOMININ%20KAPSAMI%20NEDENLERI%20VE%20ETKILERI.p](http://www.kanitymm.com.tr/makale/1995-01%20YAKLASIM%20-%20KAYIT%20DISI%20EKONOMININ%20KAPSAMI%20NEDENLERI%20VE%20ETKILERI.pdf)
df. 17.12.15

gelir elde edilen ve bu özelliklerden dolayı Gayri Safi Milli Hâsıla (GSMH) hesaplarında kullanılmayan ekonomik faaliyetlerin tamamıdır.¹³⁸

Kayıt dışı ekonomi, resmi olarak gayri safi milli hâsıla içerisinde yer almayan ve hesaplanmayan bütün üretimlerden oluşmaktadır. Boyutu ve büyüklüğü farklılık gösterebilir. Bu farklılıkların nedeni, kayıt dışı ekonomi tanımları hakkında yapılan farklı yorumlardan kaynaklanmaktadır. Örneğin; kayıt dışı ekonomi hakkında yapılan araştırmalarda ev işleri analizi yapılmamaktadır. Oysa ev işleri için yapılmayan ödemeler, Amerika'da çok büyük boyutlara ulaşmaktadır. 1981 yılına ait resmi rakamlara göre; ev işlerinin ekonomik değeri GSYH'nin % 31'ine denk gelmektedir.¹³⁹

Kayıt dışı ekonomi, nakit faaliyetlerin armasıyla doğru orantılıdır. Amerika'da Ergard L. Feige tarafından yapılan araştırmaya göre kayıt altına alınamayan 800 milyar tutarında bir gelirden söz edilmektedir. Farklı yöntemler kullanılarak birbirinden oldukça farklı sonuçlar elde edilen kayıt dışı ekonominin ölçümü, çok zor bir işlem olarak görülmektedir.¹⁴⁰

Kayıt dışı ekonomi denildiğinde, batılı ekonomi anlayışına göre; daha çok silah kaçakçılığı ve uyuşturucu gibi yasadışı sektörler anlamına gelmektedir. Türkiye'de ise; uyuşturucu ve silah kaçakçılığı yanı sıra mal ve hizmet gelirlerinin belgelendirilmemesi şeklinde anlaşılmaktadır.¹⁴¹

1.6.2. Kayıt Dışı Ekonominin Nedenleri:

Kayıt dışı ekonominin ortaya çıkmasında en önemli etkenin, kaynakların sınırlı ancak insan ihtiyaçlarının sonsuz olması şeklinde açıklanmaktadır. En çok yürütülen fikir; insan arzuları, daha fazla, daha iyi ve daha güzeli aradığı ve daha iyi hayat şartını sağlama yönündeki idealardır. Daha çok servet ve gelir elde edebilmek ve harcamak için insanlar, gelirlerini siyasi otorite ile paylaşmaya yanaşmayacaktır. Zira kayıt altına alınan kazancın vergi yükü daha yüksek olacağı için tasarruflar ve harcamalar azalmaktadır. Elbette söz konusu durum kişilerin marjinal tasarruf ve

¹³⁸ Erdağ. S 19.

¹³⁹ Yılmaz. S 37.

¹⁴⁰ Yılmaz. S 37.

¹⁴¹ Yılmaz. S 37

tüketim eğilimlerine göre farklılık göstermektedir. Ekonomik faaliyetlerin kayıt dışına çıkarmış kişiler, alıştığı gelir ve tüketimden nispeten daha az gelir ve tüketime geçmeye yanaşmamaktadır. Ekonomide Duesenberry etkisi* olarak adlandırılan bu etkiyi vergilendirme sürecinde düşünüldüğünde, kayıt dışı kaldığı sürede vergi ödemediği para kadar servet ve tüketim ayrıcalığını elde edecektir. Kayıt altına alınması durumunda ödeyeceği vergi oranında refah kaybına uğrayacak olan kişi, kayıt içine girmemeye gayret edecektir. Dolayısıyla bütün sorunların temelinde insanların doyumsuz istek ve ihtiyaçları yanı sıra kendi faydalarını maksimum seviyeye çıkarmaktan kaynaklanmaktadır.¹⁴²

İnsan ihtiyaçlarının sonsuz olabileceği ve daha fazla tüketimin insanı mutlu kılacağını idea eden post modern kapitalizm eksenli ekonomi çağın başlaması ile suç örgütlerin ortaya çıkması aynı döneme denk gelmesi bir rastlantı değildir.

Kayıt dışı ekonominin ortaya çıkış sebepleri bütün ülkelerde aynı olmamaktadır. Kayıt dışı ekonomi, gelişmekte olan ülke ekonomilerinde özellikle vergi ve iş gücü piyasaya yönelik düzenlemelerden kurtulma araçlarından bazılarıdır. Bu bilgiler ışığında, gelişmiş ülkelerin, kayıt dışı ekonomileri hakkında yapılan atıftırılmaların neredeyse tamamı vergi düzenlemeleri ve vergi kaçırımları üzerinde yoğunlaşmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde kayıt dışı ekonominin sebepleri arasında vergi düzenlemeleri ve vergi kaçırımları olmakla birlikte kayıt dışı ekonomiyi açıklamada çok daha önemli sebepler mevcuttur. Resmi ekonomi, gelişmekte olan ülkelerde meydana gelen hem doğumlardan kaynaklı kentsel işgücündeki büyümeyi hem de göçlerin yarattığı işsizliği eritebilecek yeterli istihdam alanı oluşturmakta güçlük çekmektedir. Örnek vermek gerekirse; OECD ülkelerinde işgücünün yalnızca % 17'si kayıt dışı sektörde faaliyet gösterirken, bu oran gelişmekte olan ülkelerde % 60'lara kadar çıkmaktadır.¹⁴³ Yani gelişmekte olan ülkeler gelişmiş ülkelere üç kattan daha fazla olduğu görülmektedir.

* Duesenberry'nin Nispi Gelir Hipotezi: Kişiler eldeki mevcut gelirleriyle elde ettikleri tüketim kalıpları sonucunda oluşturulan hayat standartlarının altına inme eğilimleri göstermezler.

(<http://www.dersnotlari.net/makro.html>, 17.12.15)

¹⁴² Kayıt Dışı Ekonominin Ulusal ve Uluslararası Boyutu ve Çözüm Önerileri. EKODIALOG.

<http://www.ekodialog.com/konular/kayitdisiekonomi.html>, 23.07.15.

¹⁴³ Yılmaz, S 37.

1996 yılında Türkiye’de imalat sanayi istihdamı için yapılan araştırmaya göre; kayıt dışı istihdamın toplam istihdam içindeki oranı yaklaşık % 30 olarak hesaplanmıştır.¹⁴⁴

1.6.2.1. Mali Nedenler:

Kayıt dışı ekonomi ile vergi oranları arasında doğru orantı olduğunu savunanların tersini iddia edenlerin taraftarları da az değildir. Vergi oranları değişimi konusunda iki farklı görüşün olmasının sebebi, vergi oranlarının mükelleflerin üzerinde yaptığı değişimlerin net olarak açıklanamamasıdır. Nedenlerini şu şekilde açıklamak mümkündür: Vergi oranlarındaki artış, vergi kaçakçılığında başarılı olanlar için marjinal kazancı artırdığından vergi kaçakçılığını daha çok teşvik etmektedir. Diğer bir görüş ise; daha yüksek bir vergi oranı, vergiden sonra yani harcanabilir geliri azaltmak suretiyle fazladan bir tesir oluşturur ki bu koşul, kişilerin riske yönelik tutumlarına bağlı olarak daha az vergi kaçırılmalarına sebep olacaktır.¹⁴⁵

Katma değer vergisinin oranı yüksek olması, kayıt dışı ekonominin ortaya çıkmasının diğer bir önemli nedendir.¹⁴⁶

Vergi afları, vergi oranlarının yüksekliği, vergideki adaletsizlikler, cezai müeyyidelerin caydırıcılıktan uzak olması gibi etkenler kayıt dışı ekonomi arttıran nedenler olarak sıralamak mümkündür.

Vergi oranları eğer yüksek oranlarda ise kayıt dışılık ortaya çıkar ve insanlar vergiden kurtulma gereği duymaktadır. Buna karşın yüksek vergi oranlarının etkisini azaltmak için uygulamaya konan vergi istisnaları ve muafiyeti ise vergi sisteminde adaletsizliği artırmaktadır. Sosyal güvenlik primleri, çevrenin korunması için alınması gereken tedbirler, iş ve işçi sağlığı ile ilgili kanuni düzenlemeler gibi yasal mevzuatlar, rekabetçi piyasa şartları altında faaliyet gösteren işletmelere ilave mali yükler getirmekte; maliyet faktörünü göz önünde bulunduran işletmeler ise söz

¹⁴⁴ Yılmaz. S 37.

¹⁴⁵Türkiye’de Kayıt Dışı Ekonomi.

http://www.akademiktisat.net/calisma/tr_iktisat_genel/tr_kdisi_ekonomi_ggonca.htm. 23.07.15.

¹⁴⁶ Erdağ. S 26.

konusu yasal düzenlemelere katlanmamak için kayıt dışı alışmayı tercih etmektedir.¹⁴⁷

Vergi idaresi ve denetimin etkinliği kayıt dışı ekonominin azaltmasında en önemli mekanizmaların başında gelmektedir. Vergi mükellefleri kendilerini ne kadar az denetleyeceğini bilmesi durumunda, vergi kaçırma konusunda o oranda rahat hissedeceğinden daha cüretkâr davranacaktır.

Türkiye’de vergi denetimi ve incelemeleri son derece düşük oranlarda seyretmektedir. Vergi denetmenleri personelleri yetersiz olması en önemli nedenler arasındadır. Esasında vergi denetmenleri yeteri kadar yetiştirilmektedir ancak özel sektörde cazip teklifle sonucunda vergi uzmanları, tercihini genellikle özel sektörden yana kullanmaktadır.¹⁴⁸

1.6.2.2. Siyasi Nedenler:

Siyasi iktidarların tutumları, vergi mükelleflerinde vergi kayıp ve kaçakçılık konusundaki tutumlarını da belirlemektedir. Türkiye’de siyasi iktidarlar vergi oranları belirlemede oy kaygısını taşıdığından baskı gruplarının talepleri doğrultusunda karar vermektedir. Baskı grupların talepleri siyasi iktidarları vergilendirmeyi başka kesimlere yüklemekte, bunun sonucunda vergi adaletsizliğine neden olmaktadır.¹⁴⁹

Siyasi parti programları birbirine zıt projeler ile siyasi istikrarsızlığın olduğu ülkemizde mükelleflerin farklı beklentilerine neden olmaktadır. Her seçim döneminin başında mükelleflerin vergi paketleri beklentileri, vergilendirme sisteminin baştan başlama şeklindeki farklı talepleri vergi istikrarını bozmaktadır. Vergi politikası olmadığı izlenimini uyandıran bu projelerin çokluğu, yükümlüler kendi kararlarıyla şahsi çıkarlarını korumaya yönlendirmektedir.¹⁵⁰

İktidarların seçim öncesi vaatleri doğrultusunda yaptığı vergi düzenlemeleri zaman içerisinde iktidar partilerin kendi politikaları doğrultusunda yaptığı

¹⁴⁷ Dönmez. S 8.

¹⁴⁸ EKODIALOG. Anasayfa.

¹⁴⁹ Erdağ. S 73.

¹⁵⁰ Erdağ. S 73.

düzenlemeler ile de çelişebilmektedir. Bu durumda vergi istikrarındaki bozulmalar daha fazla artmaktadır.

1.6.2.3. Ekonomik Nedenler:

Kayıt dışı ekonomi faaliyetlerin yoğun olduğu ülkelerde, enflasyon büyük bir problem olarak kendini göstermektedir. Zira vergi mükelleflerin fiktif kararlarını vergilendirmesinde enflasyon büyük bir sahiptir. Bazı ülkelerde artan oranlı vergi sistemine sahip olması, gelir kısmı kaymasıyla vergi yükleri de hızlı bir yükseliş trendine girmektedir. Böyle bir durumda vergi mükellefleri vergi idaresinden vergileri gizlemesine gereksinim duymaktadır. Vergilerin yetersiz olması durumunda ise; devlet, kaynak yaratmak için borçlanmaya veya para basmaya gider. Bunun sonucunda faiz oranlarının yükselmesi ile enflasyon oranı yükselişe geçerek gelir dağılımında dengesizliğe yol açmaktadır.¹⁵¹

Kayıt dışı ekonominin neden olduğu diğer bir faktör ise; ülke içinde milli gelir bireylere adil bir şekilde dağılmamasıdır. Gelişmekte olan ülkelerde, orta sınıfın yetersizliği, üst ve alt tabakanın yoğun olması kayıt dışı ekonominin diğer bir sonucudur. Özellikle küçük şirketler büyük şirketler ile rekabet edebilmek için fırsat buldukları ilk anda vergi kaçakçılığına başvurmaktadır. Denetim ve incelemelerin büyük şirketlere oranla küçük şirketlerde daha az olması, küçük şirketleri vergi kaçırma eğilimi daha yüksektir. Bu tür kayıt dışılığı önleyebilmek için; istikrarlı bir istihdam politikası ile yeni çalışma alanlarını oluşturulması ve iş gücünü kayıt altına alınması gerekmektedir. Nüfus politikasının düzenlenmesi, aile planlamasına ve yapılanmasında etkili politika üretilmesi gibi faktörlerde kayıt dışı ekonomi ile mücadele edilmesinde diğer etkili yöntemlerdir. Zira nüfusun kontrolsüz ve göçlerin belli başlı bölgelere dağılması kayıt dışı istihdamına paralel olarak kayıt dışı ekonomiyi de artırmaktadır.¹⁵²

¹⁵¹ Yılmaz. S 40.

¹⁵² Yılmaz. S 41.

1.6.3. Kayıt Dışı Ekonomiye Tahmin Yöntemleri:

Akılan kara para da olduğu gibi kayıt dışı ekonomiyi de hesaplamak pek kolay değildir. Kayıt dışı ekonomi kara para ekonomisine nazaran daha iyi tahmin edilmektedir. Ancak her ikisinde de tam tahmin yapmak çok zordur.

Kayıt dışı ekonominin ölçülmesiyle ilgili hem Türkiye’de hem de diğer ülkelerde birçok araştırmalar vardır. Esasında bu araştırma ve incelemelerin kayıt dışı ekonomi ölçmesinde yeteri kadar başarılı değildir. Zira kayıt dışı ekonominin sürekli bir kontrol alanı olmadığından her ortamda ve her zaman kayıt dışı faaliyetler olabilmektedir. Bu olumsuzlukları bahane edilerek kayıt dışı ekonomi ölçümünü yapmamak da hata olacaktır. Ayrıca kayıt dışı ve kara para arasındaki sıkı bir ilişki olduğundan, kayıt dışı ekonominin ölçülmesi, kara para tahminine de yol gösterici olacaktır. Bu anlamda kayıt dışı ekonominin ölçülmesinde genellikle iki metot kullanılmaktadır. Bunlar; Doğrudan ölçme yöntemi ve dolaylı ölçme yöntemidir.¹⁵³

1.6.3.1. Doğrudan Ölçme Yöntemleri:

Mikro anlamda elde edilen ekonomik verilerin karşılaştırılması ve birleştirilmesi yolu ile kayıt dışı ekonominin toplamından bir sonuç elde edilmektedir. Doğrudan ölçme yönteminin avantajı ise; ayrıntılı bilgiler elde edilmesiyle kayıt dışı ekonominin yapısal sorunları ve özellikleri ortaya çıkarılmasına olanak sağlamasıdır. Böylelikle; kayıt dışı ekonomi ile mücadelede hangi politikaların yürütülmesi gerektiğine de yardım edebilir.¹⁵⁴

Kayıt dışı ekonominin doğrudan ölçme yönteminin kullanılabilmesi için; gelir elde edenlerin, ne kadar gelir elde ettiğini ve ne kadarını kayıt altına aldıklarını sormak suretiyle araştırma yapılmaktadır. Araştırmada elde edilen bilgilerin kendi aralarında sınıflandırılarak değerlendirmeye alınmaktadır. Böylece; kayıt dışı ekonomi büyüklüğü hakkında bilgi elde edilmektedir.¹⁵⁵ Ancak bu yöntem bir yönü ile eleştiri konusu olmaktadır. Yani; ankete katılan katılımcılar gelirleri ile kayıtları arasındaki

¹⁵³ Kıldış, Yusuf. Kayıt Dışı Ekonomi.

<http://www.deu.edu.tr/userweb/hilmi.coban/%C3%B6devler/vergi%20kar%C4%B1%C5%9F%C4%B1k/kildis-kayit-disi.pdf>, 25.11.2015.

¹⁵⁴ Özçelik, Özer. Ve Özcan, S. Emre. Kayıt Dışı Ekonominin Sebepleri, Etkileri, Ölçümü.

<http://kayitdisiekonomi.com/makale/detay.asp?id=34>, 24.07.15

¹⁵⁵ Dönmez. S 44.

bağın bilinmesi ile uğrayacağı yaptırımlardan dolayı yanlış beyanlarda bulunabilmektedir. Bu yöntem detaylı olmasından dolayı iyi bir yöntem, yanlış beyanda bulunması olasılığından dolayı olumsuz bir yöntemdir.

1.6.3.2. Dolaylı Ölçme Yöntemleri:

Dolaylı ölçme yöntemi birkaç yöntem ile hesaplanır bu çalışmada üç yonteme yer verilmektedir. Bunlar: gayri safi milli hasıla yöntemi, istihdam yaklaşımı ile hesaplama yöntemi ve parasalcı yaklaşım ile hesaplama yöntemidir

1-Gayri safi milli hasıla yöntemi: GSMH'nin hesaplanmasında üretim, gelir, harcama gibi yöntemlerinden birisi kullanılmaktadır. Teorik bakımından bu yöntemlerden hangisi kullanılırsa kullanılsın aynı neticeye gidilmesi gerekir. Ancak kayıt dışı ekonomi söz konusu olduğunda, ulaşılan sonuçlar da farklılık göstermektedir. Türkiye'de, gelir ile ilgili bilgilerin elde edilmesinde yaşanan zorluklar sebebiyle, gelir yöntemi araştırmalara dahil edilmeyerek, karşılaştırmalarda harcama yöntemi ile hesaplanan GSMH verileri ile üretim yöntemiyle hesaplanan GSMH verileri kullanılmaktadır.¹⁵⁶

2-İstihdam yaklaşımı: Bu yöntemde, istihdam edilen ve nüfusun işgücü arzının zaman içinde değişikliklere bakılarak, kayıt dışı ekonomi boyutları konusunda tahminde bulunmaktadır. Bu yaklaşım yöntemine göre; istihdam artış hızı ile işgücü arzındaki artış hızı aynı oranda olması beklenmektedir. Şayet nüfus içindeki istihdam oranı, nüfus içindeki potansiyel işgücü oranından daha yavaş artıyorsa, işgücünde istihdam edilmeyen bölümü ya kayıt dışı bölümde yer alıyor veya işsiz kalıp, işsizliğin artışına neden olmaktadır.¹⁵⁷

3- Parasalcı yaklaşım: Bu yöntemde, nakit para kullanımı ve çeklerin kullanımı ekonomi otoritelerine malumat verebilir. Parasalcı yaklaşımında, kayıt dışı ekonomide, denetimlere imkân vermeyecek şekilde ödemeleri nakit para şeklinde yapılmaktadır. Kayıt dışı ekonominin büyüklüğünü tespit etmek için para piyasası hareketleri takip edilmektedir. Bu yaklaşımda, mevduat oranının zaman içinde

¹⁵⁶ Işık, Nihat. Ve Acar, Mustafa. *Kayıt Dışı Ekonomi: Ölçme Yöntemleri, Boyutları, Yarar ve Zararları Üzerine Bir Değerlendirme*. Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Sayı: 21, Temmuz-Aralık 2003, s 123.

¹⁵⁷ Işık ve Acar. . *Kayıt Dışı Ekonomi...S 123*

azalması ve dolaşımdaki paranın oranı zaman içinde artması, para talebinin artığını ve dolayısıyla kayıt dışılığın artığına ilişkin ipucu vermektedir.¹⁵⁸ Çünkü mevduata yatırılan paranın kayıt altına alınacağını ve dolayısıyla vergi ödemesinden kaçılmayacağından, dolaşımdaki nakit para oranı artma eğiliminde olacaktır.

1.6.4. Kayıt Dışı Ekonomi Uluslararası Boyutu:

Friedrich Schneider, geçiş ekonomileri, gelişmekte olan ekonomileri ve OECD ülkelerin yer aldığı toplam 110 ülkeye ait kayıt dışı ekonominin tahmini büyüklüğünü belirlemek için araştırma yapmıştır. 2000 yılında yapılan araştırmaya göre; kayıtlı ekonominin kayıt dışı ekonomiye oranı, OECD ülkelerinde %18, gelişmekte olan ülkelerde % 41 ve geçiş ekonomilerde % 38 olarak tespit edilmiştir. Türkiye’de ise kayıt dışı ekonominin oranı, % 32,1 ile % 18 olan OECD ortalamasının üzerinde tespit edilmiştir.¹⁵⁹

Dünya bankası 1999-2007 döneminde kayıt dışı ekonomi için yaptığı araştırmada OECD’de yüksek gelire sahip ülkelerde ortalama % 16,8 olarak tespit edilirken, en düşük oran % 8,7, en yüksek oran ise; % 28,9 olarak bulunmuştur. Diğer kıta ve bölgelerin ortalamaları ise şöyledir: Kuzey Afrika ve Ortadoğu; % 28, Sahra Altı Afrika; % 40,8, Güney Asya; % 33,2, Pasifik ve Doğu Asya; % 32,2, Orta Asya ve Avrupa; %38,5, Latin Amerika’da ise; % 41,2 olarak tespit edilmiştir. 1999 yılında 162 ülkenin kayıt dışı ekonomi ortalaması % 34 iken, 2007 yılında bu oran % 31’e düştüğü görülmektedir.¹⁶⁰

Dünya bankasının verilerine baktığımızda Friedrich Schneider’in 2000 yılında yaptığı ölçümü karşılaştırıldığında Türkiye’nin ortalamanın biraz üzerinde olduğu görülmektedir.

¹⁵⁸ Yılmaz. S 46.

¹⁵⁹ Dönmez. S 48.

¹⁶⁰ Önder, Merve. Türkiye’de Kayıt Dışı Ekonomi ve Uluslararası Uygulamalar Işığında Çözüm Önerileri. Mesleki Yeterlilik Tezi. T.C Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı. S 55

1.6.5. Kayıt Dışı Ekonominin Türkiye Ekonomisindeki Yeri:

Kayıt dışı ekonomi ölçümü Türkiye için; Türkiye İstatistik Kurumu(TÜİK), Türkiye İşverenler Konfederasyonu (TİSK) ve Dünya Bankası gibi kurumların verileri kullanılmaktadır. Bu verilere göre; Türkiye'nin 2000 yılında elde edilen kayıt dışı ekonomi rakamları 80,8-101 milyar dolar arasında tahmin edilmektedir.¹⁶¹

Yıllık ortalama 50 milyar dolar civarında kaynağı belirsiz bir paranın Türkiye'de dolaşımında olduğu bilinmektedir. Türkiye'deki bankalarda mevduatın giderek arttığı bilinmektedir. Bir bankada bulun mevduatların % 70'i sadece 7 kişiye ait olduğu ve döviz olarak yatırıldığı tespit edilmiştir. Türkiye'deki bankalarında bulunan mevduatların % 40' in kaynağı konusunda hiçbir bilgi ve açıklama yoktur. Kayıt dışı ekonominin ortadan kalktığında kara para da büyük ölçüde azalacaktır. Türkiye'de kayıt dışı ekonomi kayıt altındaki ekonominin neredeyse üç misli kadardır. 170 milyon dolar değerinde olan bir bankanın alıcısı, yıllık ancak 8 milyar dolar ihracat yapabilen bir şirkettir. Bu şirket ödemeyi iki yıl içinde yapacağını taahhüt etmektedir. 16 Haziran 1997 yılında 28 yaşındaki bir kişi, bankaya 700 milyon dolar yatırdıktan bir gün sonra tekrar çekmiştir.¹⁶² Bu bilgiler değerlendirildiğinde, Türkiye'de kara para ve kayıt dışı ekonominin ne kadar tehlikeli boyutlara vardığının bir göstergesidir.

¹⁶¹ Güner. S 38.

¹⁶² Güner. S 40.

İKİNCİ BÖLÜM

KARA PARANIN ULUSLARARASI BOYUTU

Çoğu 1990'dan sonra kurulan kara para ile mücadele anlaşmaları aslında devletlerin kara para aklama ile mücadele değil, daha çok kamuoyuna kara para ile mücadele ediyor algısını yaratmaktır. Bu konuda Temel Demirel'in tespitleri¹⁶³ önem kazanmaktadır: 'Kayıt dışı ve kara para: Neredeyse kimsenin farkına bile varamadığı; ama her an, her yerde devam eden, hepimizi şu ya da bu zaman aralığında etkileyen bir suçtur. Dünyanın her yerinde artış kaydeden bir olgu olan kara para; ülkelerarasındaki sınırları tanımayan, hukuku, kanunları kulak arkası eden çok boyutlu bir faaliyet... Dünya çapında giderek artan kara paranın aklanması; suç işlemek suretiyle elde edilmiş paraların, uluslararası bankacılık sektörünün karmaşık trafiğinden geçirilerek aklanıp paklanması ve legal yollardan kazanılmış bir gelir görünümüne kavuşturulmasıdır.'¹⁶⁴ Hukuku ve yasaları tanımayan bu faaliyetler, uluslararası bankacılık ve para trafiğinden geçerek iyice izini kaybedebiliyor.

'Her büyük servetin arkasında, büyük suç yatar.' Sözüni doğrularcasına bu dizeyi yazan büyük Fransız edebiyatçısı Honoro de Balzac günümüzün finans kapitalizmini görmesi halinde bu sözlerine daha çok söz ekleyecekti¹⁶⁵.

Kara para aklanmasının uluslararası boyutunda birçok anlaşma, tavsiye, ilke, sözleşme yer almaktadır. Ancak bu çalışmaların çokluğu kara para akalamsının önlenmesine yetmiyor. Bu anlaşmaların ve örgütlerin hangi ülkeleri kapsadığına ve nasıl bir hukuki yapıya sahip olduğuna değinilmiştir. Belli başlı ülkelerin kara para ile mücadelede ne tür önlemler alındığını ve kara para kapsamına giren suç türleri ve kavramları bu bölümde incelenecektir.

¹⁶³ Demirel, Temel. Kara para, Kayıt Dışı, AKP, Ali Dibo'lar ya da Kapitalist Yolsuzluk Öyküsü.(<https://temeldemirel.wordpress.com/2012/04/07/kara-para-kayit-disi-akp-ali-dibolar-ya-da-kapitalist-yolsuzluk-oykusu/>. 12.08.15)

¹⁶⁴ Demirel. Anasayfa.12.08.15

¹⁶⁵ Demirel, (<http://direnisteyiz3.org/ask-travma-toplumsal-insa-veya-devrim-kapitalizm-sosyalizm1-temel-demirel/> 30.122016)

2.1. Kara Para Aklanması ile Mücadelede Uluslararası Çalışmalar:

Liberal düşüncenin serpilip geniş alanlara yayılmasıyla birlikte küreselleşme de ekonomi ve ticaret alanında ortaya çıkması ve farklı zaman ve noktalarda sektelere uğramış olsa bile siyasi, sosyal ve diğer alanlara yayılarak genişlemiş bir olgu olarak kabul edilmektedir. En başta ekonomi ve ticaret ilişkileri alanında kendini tanımlanan küreselleşme süreci daha sonra uluslararası ticaret ve ekonomik ilişkilerin artması ve karşılıklı bağıllığın artmasıyla diğer ilişki biçimi üzerinde tanımlanmaktadır. Bu gelişmeler hem ülkeler hem de sivil toplum örgütleri arasında her türlü işbirliği ve var olan işbirliği olanaklarını büyütüp geliştirilmesi kaçınılmaz olmaktadır. Ülkeler arasındaki işbirliği her alanda olması, uluslararası hukuk bakımından da bir değişim getirmesi olanaklı kılmıştır. Uluslararası hukuk yaptırım gücünü bu şekilde de artırmaktadır.¹⁶⁶

Gittikçe büyüyen kara para ve faaliyetleri, ülkelerin yasal önlemler almasına teşvik etmektedir. Kara para kaynağının tehlikesi ve uluslararası alanda suç sayılan kara paranın boyutları ülkeler arasında işbirliğine yönlendirmektedir. Birden fazla ülkenin ve uluslararası kuruluşların büyüyen kara para olgusuna karşı anlaşma ve sözleşmelerin yapmasını sağlamaktadır.¹⁶⁷

2.1.1. 1980 Tarihli Avrupa Konseyi Tavsiyesi:

1971 tarihinde Avrupa Konseyi¹⁶⁸ çerçevesinde, dönemin Fransa cumhurbaşkanı Georges Pompidou'nun önerisiyle uyuşturucu ticareti ve suiistimali konusunda faaliyet göstermek amacıyla bir işbirliği grubu oluşturulmuştur. Üye ülkeler arasında 19 Avrupa Konseyi üyesinin yanı sıra Türkiye'nin de içinde yer aldığı bir gruptur. Merkezi Strasbourg olan ve üye ülkelerinde de bir temsilcilik bulunmaktadır.¹⁶⁹

1980'den itibaren Avrupa Konseyi, daha sonra 1984'te Pompidou Grubu faaliyetlerini özellikle uyuşturucu baronların para kaynağının araştırılması ve suç

¹⁶⁶ Dönmez. S 57.

¹⁶⁷ Tokmakkaya, Murat. Kara Para, Kara Paranın Aklanması Suçu ve Bu Konuda Yürütülen İncelemeler. <http://www.yayin.adalet.gov.tr/adaletdergisi/03.sayi/8murat.pdf>. 10.08.15.

¹⁶⁸ Güner. S 314.

¹⁶⁹ Güner. S 314.

gelirlerin zapt ve müsaderesi gibi uluslararası suçlulukla mücadelenin en önemli unsurları üzerinde yoğunlaşmaktadır.¹⁷⁰

Avrupa Konseyi tarafından, soygun, kaçırma gibi şiddet içeren suçların birçok Avrupa ülkesinde yükselişe geçtiği tespit edilmektedir. Bu durum göz önünde bulundurularak, buna benzer suçlardan elde edilen gelirlerin ülkeden ülkeye transfer edilmesi ve ekonomik sisteme tekrar sokularak aklanmasının ciddi problemlere yol açmaktadır. Bunun üzerine; suç oluşturan faaliyetlerin giderek artması uluslararası çapta kara paranın aklanmasının sürekli hale geleceğine ilişkin ciddi belirtiler ortaya çıkmaktadır. Bu sebeple, kar para içi önemli kuruluşlar olan bankacılık ve finans kuruluşları ile işbirliği yapılarak suç oranlarının azalacağı düşünülmüştür.¹⁷¹

Avrupa Konseyi'nin Tavsiye Kararında, kara paranın bankalar yoluyla aklanmasının önüne geçmesi için bankacılık yapısı ile ilgili olarak önlemler getirilmiş ve üye ülkelerin bankacılık yapısında lüzum görülen değişiklikleri yapmaları önerilmiştir.¹⁷²

2.1.2. Basel İlkeleri:

12 Aralık 1988 tarihinde Basel'de bir araya gelen Onlar Grubu (G-10) olarak adlandırılan ülkelerinin (Birleşik Krallık, Benelux-Belçika-Hollanda-Lüksemburg-, Japonya, Kanada, İtalya, Fransa, İsveç, Almanya, İsviçre ve ABD) banka denetim ve gözetim yetkilileri ile merkez bankaları yetkililerinden meydana gelen Basel Komitesi, kara paranın mali sistem vasıtasıyla aklanmasını önlemeye yönelik bir dizi ilkeler ve öneriler sıralanmıştır. İlkelerin esas amacı, uyuşturucu ticaretinin yanı sıra diğer kanun dışı faaliyetlerden elde edilen kara para aklanması veya gizlenmesinde bankacılık ve diğer finans sektörlerinin kullanılmaması için bazı ortak ilkeler kabul edilmiştir.¹⁷³

Basel Bankacılık Danışmanlık Komitesi'nin bankalarda dolaşıma giren kara paranın önlemesi için alınan kararlar kısaca şunlardır:

¹⁷⁰ Güner. S 314.

¹⁷¹ Saatçi, Banu. *Kara Paranın Aklanmasının Önlenmesine İlişkin Uluslararası Girişimler*. Bankacılı Dergisi. Sayı 19. 1996. S 2.

¹⁷² Saatçi. *Kara Paranın Aklanmasının...* S 2.

¹⁷³ Saatçi. *Kara Paranın Aklanmasının...* S 2

1. Kimliklerine ilişkin kanıtların yetersiz olan durumlarda banka bu kişilere hizmet vermemeli. Müşterilerin gerçek kimlikleri belirlenmelidir.
2. Bankalar, bazı yerel kuralların izin verilen ölçülerde müşteri gizliliği için yasa uygulayıcı makamlarla tam bir işbirliği halinde olmalıdır.
3. Bankalar, yatırılan veya transfer edilen paranın yasa dışı yollardan elde edildiğini gösteren bir sebep bulduğunda, hesaplar dondurulmalı, yapılan hizmet durdurularak müşteri ile ilişki kesilerek hesapları kapatılmalıdır.¹⁷⁴

Basel ilkelerine üye olan ülkeleri için bağlayıcı olmamakla beraber, mali sistem üzerinden kara para aklanmasının önlenmesine ilişkin olarak, uluslararası alanda atılmış önemli adımlardan biri olarak görülmektedir.¹⁷⁵

2.1.3. Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi – Viyana Sözleşmesi:

Türkiye'nin de hazırlanmasında katkı sunduğu Uyuşturucu ve Psikotrop* Maddelerin Kaçakçılığına Karşı BM Sözleşmesi¹⁷⁶, 19.12.1988 tarihinde Viyana'da imzaya açılmış olup 20 ülke tarafından onayından geçtikten sonra 20.11.1990 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Söz konusu sözleşme; uluslararası ceza hukuku alanında şimdiye kadar kabul edilmiş olan en kapsamlı ve detaylı sözleşmelerden biri olup, tüm ülkelerde konu ile ilgili ulusal kanun ve uygulama tekniklerini birbirine uyumlu hale getirmeyi amaçlanmaktadır. Bu sözleşme ile uyuşturucu kaçakçılığı ve bu kaçakçılıktan elde edilen gelirin aklanmanın cezai müeyyideye bağlanma kararı alınmıştır.¹⁷⁷

¹⁷⁴ Güner. S 315.

¹⁷⁵ Yılmaz. S 88.

* Psikotrop: İlaç algılama, mizaç, davranış mental ve bazen motor fonksiyonlar gibi Santral Sinir Sistemine özgü parametrelerde önemli derecede stimülasyon veya depresyon oluşturan maddelere denilmektedir. (<http://www.e-kutuphane.teb.org.tr/pdf/tebhaberler/agustos86/5.pdf> 11.08.15)

¹⁷⁶ Yılmaz. S 88.

¹⁷⁷ Yılmaz. S 88.

Türkiye’de ise bu sözleşme 22 Kasım 1995 tarihinde 4136 sayılı yasa ile onaylanmış ve yürürlüğe girmiştir.¹⁷⁸

Sözleşmede, uyuşturucu maddelerin üretimi ve imali yanı sıra dağıtılması ve satılması da görülmüştür. Uyuşturucu madde kaçakçılığının finanse edilmesi, yönetilmesi ve organizasyonu gibi suç oluşturan fiillerin, uluslararası alanda epeyce ayrıntılı olarak belirlenmiş olup uyuşturucu madde ile ilgili olarak kazanılan paranın aklanmasının da üye devletlerin yasalarında suç sayılması gereğine vurgu yapılmıştır.¹⁷⁹

Sözleşme, üye devletlere 3. Madde* hükmünde belirtilen fiillerin işlenmesi halinde, iç hukukta bu fiillerin suç olarak düzenlenmesi yükümlülüğü getirmiştir. Uygulanacak olan cezai müeyyide ise; para cezası, müsadere veya hürriyet bağlayıcı cezalar olarak öngörülmüştür. Hapis cezası veya hapis cezası yerine verilen güvenlik tedbiri mahiyetinde failin tedavisi ve rehabilitasyonu uygulanacak olan diğer cezalardır. Viyana Sözleşmesi’nin 4. maddesi¹⁸⁰ gereğince, üye ülkelerin, sözleşmede belirtilen suçlarla ilgili olarak, suç işleyen kişinin, kendi ülkesine ait hava taşıtında bulunması durumunda, üye devletlerin yargı yetkisini kullanılmasında bir sakınca görmemektedir. Fakat sözleşme hükümleri, üye ülkelerin iç hukuk gereğince, ceza hukuku açısından engel teşkil etmediği durumda uygulanabilmektedir.¹⁸¹

Bankacılıkta sır saklama yükümlülüğü olmasından kaynaklı olarak, kimi zaman uyuşturucu ticaretine konu olan kara paraya ait araştırma ve inceleme için bankalardan bilgi ve belge istemeye engel teşkil etmektedir. Bu durumda; üye

¹⁷⁸ Akgül, Arif ve Şahinli, Kürşad. *Türkiye’nin Taraf Olduğu Birleşmiş Milletler Anlaşmalarının Meclis Onay Süreci: 1961, 1971 ve 1988 Uyuşturucu Konvansiyonlarının İncelenmesi*. Uluslararası Hukuk ve Politika Cilt: 10, Sayı: 38, 2014. S 19.

¹⁷⁹ Saatçi *Kara Paranın Aklanmasının* S 3.

* 1. Anlaşmacı Taraflardan herhangi birinin, denetim altında olan maddelerin, uyuşturucu veya psikotrop maddelerin yasadışı üretime kayabileceklerine dair makul gerekçeye sahip olması durumunda veya Madde 2(3)’te tanımlanan hallerde, anlaşma taraflardan ithal edenin erteleme talep etmesi durumunda, sevkiyatlar teknik olarak alınması gereken önlemlerin uygulanmasına hanel gelmemesi kaydıyla ertelenecektir.

2. Anlaşmacı Taraflar şüpheli operasyonlara ilişkin bilgi temini konusunda birbiriyle işbirliği yapacaklardır. (<https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5138.html>. 29.11.15)

¹⁸⁰ Tuncer, Arzu. *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Ticareti ve Kullanılmasına İlişkin Suçlar*. Doktora Tezi. İstanbul Kültür Üniversitesi. SBE. Kamu Hukuku.2012. İstanbul. S 31.

¹⁸¹ Tuncer. S 31.

devletlerin mahkemelerinin ve diğ er ilgili makamların, bankalardaki ticari ve mali rapor almaları hususunda yetkili kılınmak istenmektedir.¹⁸²

Ülkelerin ikili veya çok taraflı anlaşmalar sonucunda uy uşturucu madde ticaretinin önlemesinde mü sadere cezasının etkili olduğunu göstermektedir. Uy uşturucu madde ticaretinde elde edilen gelirlerin ya da kullanılan araçlar de ğ iştirilmesi suretiyle başka bir de ğ er haline getirilse bile, üçüncü kişilerin (iyi niyetli olması şartıyla) hakları saklı kalmak koş uluyla, bunlara el konulması uygun görülmektedir.¹⁸³

2.1.4. 1990 Tarihli Avrupa Konseyi Sözleşmesi:

Suç oluşturan fiillerden elde edilen gelirlerin aklanması, araştırılması, zaptına ve mü saderesine ilişkin 8 Kasım 1990 tarihli Avrupa Konseyi Sözleşmesi¹⁸⁴, Strazburg'da imzalanmıştır. 1986 yılından itibaren, Avrupa Konseyi Bakanlar Kurulu çatısı altında, uy uşturucu madde ticaretinin mali alanda ortaya çıkardığı problemlerle ilgili çalışmaların son halini oluşturmaktadır. Fakat çalışmanın kapsamı sadece uy uşturucu madde kaçakçılığıyla sınırlı tutulmayarak daha genişletme ihtiyacı duyulmuştur. Söz konusu çalışmada, Viyana Sözleşmesinin yanı sıra Avrupa Konseyi Sözleşmelerinde yer alan cezai konuları göz önünde bulundurularak kapsamı genişletilmiştir. Viyana Sözleşmesinin sistemi ve terminoloji genel yaklaşım olarak kabul edilmiştir.¹⁸⁵

Viyana Sözleşmesine nazaran Avrupa Konseyi Sözleşmesi, kara para aklanması ile mücadelede daha gelişmiş çözümlerin yanında daha katı kurallar getirilmiştir. Daha etkin çözümlerin getirilmesinin sebebi; Avrupa Konseyi Sözleşmesi, daha küçük uluslararası topluluğa hitap etmesi ve karakter bakımından da birbirine benzeyen ülkeler olmasından ileri gelmektedir.¹⁸⁶

¹⁸² Saatçi. *Kara Paranın Aklanmasının...* S 4.

¹⁸³ Saatçi. *Kara Paranın Aklanmasının ...*S 4.

¹⁸⁴ Saatçi. *Kara Paranın Aklanmasının...* S 4.

¹⁸⁵ Hondu, Esra. *Sermaye Piyasası Kurulu Hukuk İşleri Dairesi. Sermaye Piyasası Kanunu Bakımından Kazanç Müsaderesi. Yeterlik Etüdü. Kasım 2005. Ankara. S 12*

¹⁸⁶ Saatçi. *Kara Paranın Aklanmasının...* S 4.

*Tesellüm: Verilen bir şeyi alma, teslim alma.

.(http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=TESELL%C3%9CM. 29.11.15)

Türkiye Sözleşmeyi, 27 Eylül 2001 tarihinde imzalamış, 16 Haziran 2004 tarih ve 5191 sayılı yasa ile kabul etmiştir.¹⁸⁷

Kara para bile mücadelede Avrupa Konseyi Sözleşmesi'nin, Viyana Sözleşmesi'nden daha fazlasını hedeflemesinde, kapsamının daha detaylı ve geniş tutulmasından çok açık bir şekilde anlaşılmaktadır. Viyana Sözleşmesinde olduğu gibi Avrupa Konseyi Sözleşmesinde de sadece uyuşturucu madde ticareti ve kaçakçılığı değil, her türlü suç oluşturan eylemlerden ve cürümler olan terör, silah kaçakçılığı, genç kız ve çocuk kaçırma gibi gelir elde edilen kazançların zaptı, müsadere, araştırılması ve takibi gibi cezalar üzerinde ülkeler arasında işbirliği sağlanmaktadır. Genellikle uyuşturucu madde üzerinde yapılan kara para aklamanın tanımı, suç oluşturan faaliyetlerin çeşitliliği göz önünde bulundurularak Avrupa Konseyi Sözleşmesi genişletilmiştir.¹⁸⁸

Sözleşmede ulusal seviyede alınması gereken müsadere tedbirlerin kapsamı ve niteliği konusunda yapılacak düzenlemelerin uluslararası düzeyde de hukuki anlamda düzenlemelerin yapılması zorunlu kılınmıştır. Diğer bir hukuki düzenleme ise; sözleşmeye taraf olan ülkelerin mali ve banka gibi kurumların kara para aklaması ile mücadeleye ilişkin araştırma ve inceleme için kayıtlardaki bilgi ve belgelerin paylaşılmasıdır. Böylece bankaların sır saklama yükümlülük özeliğine istisna getirilmesi de diğer bir düzenleme olarak belirtilmektedir.¹⁸⁹ Sır saklama yükümlülüğü araştırma ve inceleme sırasında hiçbir istisna kabul edilmemesi gerekirken, bu sözleşmede bazı istisnaların olabilirliği konusunda gevşek bir hukuki düzenleme olduğu görülmektedir.

Söz konusu sözleşmede hukuki düzenlemelerin mümkün mertebede geniş kapsamlı tutulması, kara para ile mücadelede etkili olacağı öngörüsüyle, ulusal düzeyde olmasının yanı sıra uluslararası düzeyde de işbirliğinin güçlendirilmesinin üzerinde durulmaktadır.¹⁹⁰

¹⁸⁷ Üstün, Oktay. *Karapara Aklama ve Terörün Finansmanı ile Mücadelede Uluslararası Girişimler ve Araçlara Toplu Bakış*. Bankacılar Dergisi, Sayı 65, 2008. S 15.

¹⁸⁸ Hondu. *Sermaye Piyasası Kurulu...*S 13

¹⁸⁹ Yılmaz. S 91.

¹⁹⁰ Yılmaz. S 91.

Kaynağı suç olarak görülen kara para aklama sürecinde, nitelik bakımından kara para olduğunu bilenlerin yani bilerek kara para aklayanların başlı başına bir suç teşkile eden bir faaliyet olduğu belirtilmiştir.¹⁹¹

2.1.5. Kara Paranın Aklanmasının Önlenmesine ilişkin Mali Çalışma Grubu (FATF) :

FAFT; ilk başta G-7* ülkeleri tarafından kurulan 1989 yılında kurulmuştur. Daha sonra kara para aklama önlemeye yönelik olarak OECD bünyesinde bulunan, 2 uluslararası kuruluş ve 26 ülkeden oluşmaktadır. Amacı ise; kara para aklamasının önlenmesine yönelik politikaların geliştirilmesi ve özendirilmesidir. Bu politikalar; kara paradan elde edilen gelirlerin ilerde suç faaliyeti için kullanılmasını önlemek ve yasal ekonomik işlemlerin etkilemesinin önüne geçmeyi hedeflenmektedir.¹⁹²

Kara para aklama ile mücadelede diğer uluslararası sözleşme ve anlaşmalarından farklı olarak FATF, çalışmaların kapsamı gittikçe genişleyen ve daha büyük bir coğrafik alanda sürdürmektedir. Hatta FATF'a üye olmayan ülkeler bile işbirliği yaparak, söz konusu grubun önerilerini uygulamaya açmıştır. FATF'a üye olan ülke sayısı 26 olup bu ülkeler şunlardır. Belçika, Avustralya, Avusturya, Japonya, Kanada, Danimarka, Türkiye, Fransa, Finlandiya, Almanya, Hollanda, Yunanistan, Norveç, Hong Kong, Lüksemburg, İzlanda, İrlanda, Birleşik Krallık, İtalya, Yeni Zelanda, Singapur, Portekiz, İsviçre, İspanya, İsveç ve ABD'dir. Üye ülkelerin, FATF kararlarının uygulayıp uygulanmadığına ilişkin denetleme, araştırma ve inceleme sonucunda kara paraya karşı tavırlarını rapor şeklinde hazırlanmaktadır.¹⁹³

FATF'ın "hareket adımları" olarak bilinen Şubat 1990 tarihinde ilk 40 öneriyi rapor şeklinde açıklamıştır. Bu öneriler şunlardır;

1. kara para ile mücadelede ulusal hukuk yapısını geliştirilmesi,

2. Mali yapı ve sistemin güçlendirilmesi,

¹⁹¹ Yılmaz. S 91.

* G-7 Ülkeleri. , Japonya, Almanya, Fransa, Birleşik Krallık, İtalya ve Kanada'dan oluşan ve "Yediler Grubu" olarak adlandırılan 7 sanayileşmiş ülkeden oluşur.

¹⁹² Güner. S 316.

¹⁹³ Saatçi. *Kara Paranın Aklanmasının...* S 6.

3. Ana başlıklar altında uluslararası işbirliğinin güçlendirilmesi gibi 40 önemli madde önerilmektedir. Başka bir ifadeyle, kara paranın aklanması ile mücadelede özellikle banka hukuku, ceza hukuku ve uluslararası işbirliği alanlarında düzenlemeler önerilmektedir.¹⁹⁴

40 Tavsiye Kararı; 4 ana başlık altında oluşmaktadır. Bunlar:

1) Hukuk Sistemleri (Tavsiye 1-3),

2) Kara Para Aklama ve Terörizmin Finansmanını Önlemek İçin Finansal ve Finansal Olmayan Kuruluşlar İle İş ve Meslek Grupları Tarafından Alınacak Önlemler (Tavsiye 4- 25),

3) Kara Para Aklama ve Terörün Finansmanı ile Mücadele Sistemi İçin Gerekli Olan Kurumsal ve Diğer Önlemler (Tavsiye 26-34),

4) Uluslararası İşbirliği (Tavsiye 35-40) dir.

Yol gösterici nitelikte olan bu tavsiye kararları çoğunlukla kabul görmeye birlikte işbirliği sürmektedir. IMF, Birleşmiş Milletler, Egmont Grubu gibi uluslararası ve bölgesel kuruluşlar 40 tavsiye kararlarını, kara para ile mücadelede önemli bir standart olarak kabul etmektedir.¹⁹⁵

2.1.6. Uluslararası Şeffaflık Örgütü:

Uluslararası Şeffaflık Örgütü (Transparency International-TI)¹⁹⁶, yolsuzluğun toplumlar üzerindeki olumsuz ve yıkıcı etkisini gidermek için gönüllüleri dünya çapında güçlü bir örgütleme ile bir araya getiren, yolsuzlukla mücadelede öncülük eden küresel çapta bir sivil toplum örgütüdür. TI, yolsuzluğun olmadığı bir dünyayı yaratma hedefindedir.¹⁹⁷

¹⁹⁴ Saatçi *Kara Paranın Aklanmasının...* S 5.

¹⁹⁵ Dönmez. S 60.

¹⁹⁶ Uluslararası Şeffaflık Örgütü. <http://www.seffaflik.org/hakkimizda/uluslararasi-seffaflik-orgutu/03.08.15>.

¹⁹⁷ Uluslararası Şeffaflık Örgütü. Anasayfa.

Uluslararası Şeffaflık Örgütü (TI), 1993 yılında kuruluşunu ilan ettikten sonra, hem ulusal hem de uluslararası alanda yozlaşmaya karşı mücadelede iddialı bir hedef konulmuştur. Kamu yönetimi bünyesinde olmayıp yolsuzluğa karşı ülkelerin daha sorumlu davranması konusunda çalışmalar yapmaktadır. Politik anlamda partizanca bir yaklaşımından kaçınmanın yanı sıra kar amacı da gütmeyen bir örgüttür.¹⁹⁸

Söz konusu örgüt, yozlaşmayı kamu sektörü kullanılması suretiyle özel kazanç sağlamak olarak tanımlamaktadır. Kamudan yasadışı gelir elde etmeyi de Yozlaşma Anlayışı Endeksi (Corruption Perception Index-CPI)¹⁹⁹ adı verilen bir endeks ile ölçülmektedir. Endeksin ölçümü, özel sektör içinde yapılan kaçakçılığı ölçmemektedir. Daha çok, kamu görevlilerin kaynakları zimmete geçirme, rüşvet verme ve rüşvet alma gibi, kamu güçlerini kendi özel menfaatleri doğrultusunda kullanmaya yönelik bir endeks ölçümüdür.²⁰⁰

Belirli kaynaklar esas alınarak endeksin veri tabanı oluşturulmaktadır. Bu kaynaklar genellikle IMF, Dünya Bankası, mali istihbarat birimleri gibi kuruluşların ve örgütlerin verileri kullanılarak ülkelerin yozlaşma anlayışı ölçülmektedir. Söz konusu endeks bütün ülkelerin yozlaşma ölçümünü yapmadığından, listenin birinci sırasında olan ülke hiç yolsuzluk yapmadığı anlamına gelmediği gibi, listenin son sırasında olan ülke de en çok yolsuzluk yaptığı anlamına gelmemektedir. Bu alanda yapılan çalışmalar dünya kamuoyu tarafından dikkatle izlenmektedir.²⁰¹

41 ülkeyi kapsayan, 1995 yılında yapılan çalışmada en az yozlaşan ülke Yeni Zelanda olurken, sonuncu sırada ise Endonezya yer almıştır. Türkiye ise 29. sırada yer almıştır. Diğer veriler şu şekildedir:

1996 yılında 54 ülke arasında Yeni Zelanda tekrar birinci olurken, Türkiye 33. Nijerya ise sonuncu olmuştur.

1997 yılında 52 ülke arasında Danimarka birinci, Türkiye 38. Nijerya sonuncu;

1998 yılında 85 ülke arasında Danimarka birinci, Türkiye 54. Kamerun sonuncu; 1999 yılında 99 ülke arasında Danimarka birinci, Türkiye 55. Kamerun sonuncu olmuştur.

¹⁹⁸ Güner. S 327.

¹⁹⁹ Yılmaz. S 106.

²⁰⁰ Yılmaz. S 106.

²⁰¹ Yılmaz. S 107.

Sekretaryası Berlin’de olan bu örgüt günümüzde 70’den fazla ülkede aktif bir durumdadır.²⁰² Bu veriler ışığında Türkiye sıra olarak sürekli yozlaştığı görülmektedir. Ancak her yıl bu örgüte yeni ülkeler katıldığı için aslında yozlaşma konusunda Türkiye bu denli geriye gittiği söylenemez. Örneğin 1998 yılında örgütteki ülke sayısı 85 iken Türkiye sıralaması 54’tür. Ancak 1999 yılında ülke sayısı 99 iken Türkiye 55. Sırada yer almaktadır. Yani bir yıl içerisinde 14 yeni ülke örgüte katılmıştır ancak Türkiye sıralaması bir sıra gerilemiştir.

2.1.7. Egmont Grubu:

Şüpheli İşlem Bildirimi, kara para aklama ile mücadelede özellikle uluslararası metinlerin düzeltilmesinde en önemli işlemlerden biridir. Böylesi bir durumda merkezi bir birimin kuruluşuna ihtiyaç duyulmuştur. Mali kurumları çalışmaları esnasında beklenmeyen, alışılmadık şüpheli bir durum ile karşılaşıldığında, görevlilerin bu sorunu nereye bildirmesi gerektiği sorunu ortaya çıkmaktadır. Şüpheli işlemlerin nereye yapılacağı, nasıl analiz edileceği ve ulaşılan neticeden nasıl faydalanması gerektiği soruların bir kaçını oluşturmaktadır. Bu sorunların giderilebilmesi için, kara para ile mücadelede, ülkelerin mali ve banka gibi kurumların şüpheli işlem bildiriminde bulunma ve bilgi paylaşma yükümlülüğü getirilmektedir. Bildirime konu olan mali bilgileri toplayarak ve daha sonra analiz ettikten sonra ilgili mercilere iletmekle yetkilendirilmiş Mali İstihbarat Birimleri (FIU) gibi bir birim oluşturulmuştur.²⁰³

09.06.1995 tarihinde, Belçika’nın başkenti Brüksel’de 24 ülke ve 8 uluslararası örgütün bir araya gelmesiyle “Egmont Grubu” oluşturulmuştur. Uluslararası bilgi paylaşımı önündeki aksaklıkları kaldırıp kara para aklanması ile mücadele sisteminin geliştirilmesine destek sunması bu grubun amaçları arasında yer almaktadır. Bu destek ve yardımın niteliği ise; teknolojik anlamda mali istihbarat birimlerine olanaklar sağlamak, personel eğitimi, bilgi ve tecrübe yanı sıra bilgi gelişimine sistematik bir yapı kazandırmaktır.²⁰⁴

²⁰² Yılmaz. S 107.

²⁰³ MASAK. EGMONT GRUBU. <http://www.masak.gov.tr/tr/content/egmont-grubu/67.03.08.15>

²⁰⁴ MASAK. EGMONT GRUBU.

Egmont Grubu, kara para aklamayı önleyen diğer uluslararası anlaşmalardan temelde çok farklı olmamakla birlikte bazı uluslararası bilgi değişimi gibi destekleyici bazı yenilikler getirmektedir. Bunun yanında sistematik yapıyı güçlendirecek bazı detaylara sahip olduğu görülmektedir.

Egmont'a şu anda 139 ülke üye olup, Türkiye üyelik için Şubat 1998'de müracaat etmiş ve Haziran 1998'de üyeliği resmen edilmiştir. Türkiye'de Mali İstihbarat Birimleri (FIU) ile eş güdümlü olarak çalışan kurum MASAK'tır. MASAK ile farklı ülkelerdeki muadil kurumlarla bilgi ve belge değişiminde bulunmakla yetkili kılınmıştır.²⁰⁵

2.2. Kara Para Aklanmasında Bazı Ülkelerin Mücadele Yöntemleri:

Kara para sorununu yaygınlaşmasında en önemli nedenlerinden birisi de kapitalizm sistemidir.

Antony Giddens,²⁰⁶ 'Kapitalizm, mülksüz ücretli emek ile mülkiyet sahibi özel sermaye arasındaki ilişkilerinde yoğunlaşmış bir meta üretim sistemidir.' şeklinde tanımlamaktadır. '*Kapitalizmin içinde işlemekte olan yaratıcı imha süreci*' diye adlandıran Jean-Luk Gréau²⁰⁷, '*yaratıcı imha süreci* kara para döngüsünün hangi sistemin türevi olduğunu bu sözler iyi özetlemektedir.

Dünyanın ekonomik sistemi kapitalist ekonomik düzeneklerinin egemenliğinde olduğu söylenebilir.²⁰⁸ Bu nedenden dolayı kapitalizmin etkili olan ülkelerde kara para ile mücadelede üstlendiği ya da üstlenemediği rolü üzerinde durmak gerekir.

Bu çalışmada belli başlı ülkelerin kara para ile ilişkileri, mücadele yöntemleri ve buna bağlı olarak ekonomi sistemleri incelenecektir. Bu ülkelerin başında kuşkusuz dünyanın en büyük ekonomisine sahip ve aynı zamanda dünyanın en büyük siyasi hegemonyasına sahip Amerika Birleşik Devletleri gelmektedir.

²⁰⁵ MASAK. EGMONT GRUBU.

²⁰⁶ Giddens, Antony. Modernliğin Sonuçları. Ayrıntı Yayınları. Çeviren: Ersin Kuşdil.1994. İstanbul. S 56.

²⁰⁷ Luk Gréau, Jean. Kapitalizmin Geleceği. Çeviri: Işık Ergüden. Dost Kitapevi Yayınları.1.Baskı.2007. Ankara. S 11.

²⁰⁸ Giddens. S 67.

2.2.1. ABD

Kıtaların gittikçe politik etkileşim içinde olması Avrasya'da yaklaşık beş yüz yıl önce dünya merkezi konumunu işgal etmiştir. Avrasya'da hüküm sürenler, farklı zamanlarda ve farklı biçimde dünyanın diğer kalan yerlere nüfuz ederek egemenlik altına almışlardır. Bu özel konuma ermiş olan Avrasya ülkeleri, sürekli dünyanın baş iktidarı olma yolunda ciddi rekabetler içinde olmuşlardır.²⁰⁹

Dünya politik konularında 20. yüzyıla on yıl kala tektonik bir değişime tanık oldu. Avrupa devleti olmayan bir ülke, tarihte ilk defa Avrupa siyaset ilişkilerinin baş aktörü olmakla kalmadı, aynı zamanda dünyanın büyük siyasi gücü olarak kendini gösterdi. Ortaya çıkan bu gücün adı Amerika Birleşik Devletleri(ABD) idi.²¹⁰ Kapitalizmin ve süper gücün ülkesinde kara para teriminin ortaya çıkması tesadüf değildir.

ABD'de, 1970'li yıllara dayanan kara para aklama ile ilgili hukuk sistemi, Kara Para Aklama Kontrol Yasası'(Money Laundering Control Act) 1986 tarihinde ancak çıkarılabildiği. Kara para ile mücadele sadece bu yasa ile değil konu ile ilgili başka düzenlemeler de mevcuttur.²¹¹

Söz konusu düzenlemelerin yanı sıra öncelikle nakip para anlamında büyük ticari işlemlerin dışına çıkarılarak ödemelerin banka sistemi üzerinden yapılmasını zorunluluğa tabi tutulmuştur. Çeşitli mali araçla satan mali kuruluşlar, 3000 ABD dolarını aşan işlemleri kayıt altına almaları yükümlülüğü vardır. Benzer şekilde, bankaların 10.000 dolar üzerinde yaptığı işlemleri ile 5000 dolar üzeri uluslararası tüm nakit işlemleri kayıt altına alınması gerekmektedir. Ne var ki Florida örneğinde olduğu gibi bu kanun sürekli çiğnenmektedir. Bazı fırsatçı bankacılar rüşvet alarak 9999 dolar şeklinde nakit işlemleri yaparak veya 10.000 dolar üzerindeki nakit işlemler için rapor doldurmayı es geçmektedir.²¹² Bu örnek aslında sadece ABD'de değil Türkiye yanı sıra hemen hemen bütün ülkelerde başvurulan bir yöntemdir. Bu yöntem hem çok kolay hem de mali istihbarat tarafından yakalanması en zor yöntemlerden birisidir.

²⁰⁹ Brzezinski, Zbigniew. Büyük Satranç Tahtası. Çeviri: Yelda, Türedi. İnkılap Yayınları. 2005. İstanbul. S 13.

²¹⁰ Brzezinski. S 13.

²¹¹ Güner. S 280.

²¹² Ergül. S 144.

Gümrükten geçen yolcu ve beraberindeki kişilerin 10.000 dolar üzerindeki nakit para geçişi için kayıt tutma zorunluluğu getirilmiştir.

11 Eylül 2001 tarihinde terör saldırısı sonrasında ABD'nin kara para ile mücadele konusunda en yoğun olduğu dönem olarak kabul edilmekte USA Patriot Act" olarak bilinen bir yasa düzenlemesi 26 Ekim 2001 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu yasa düzenlemesi ile hem 1970 tarihli Banka Sırları Kanunu hem de 1986 tarihli Kara Para Aklama Kontrol Kanunu değiştirilerek yürürlüğe girmiştir. Söz konusu yasa, mali kurum tanımı içerisine yasal olmayan havale sistemi de dâhil edilmiştir. Böylelikle kayıt altına alma, bilgi paylaşımı gibi yükümlülüğü germenin yanı sıra öncül suç tanımının kapsamı da genişletilmiştir. Bu kanun kapsamında uygulama ve önlemler arasında ABD makamlarınca yabancı kişiler ve mali kurumlar üzerinde yargı yetkisini de tanımaktadır. Amerikan bankalarının, paravan bankalarla hesap transferleri yasağı da getirmektedir.²¹³

ABD'de sadece kaynağı suç teşkil eden gelirler değil, bazı yasalarda sayılan öncül suçlardan kazanılan paranın, kara para kapsamına alınmaktadır. Bu öncül suçlar ise; yasadışı kumar, ağır mali suçlar, silah kaçakçılığı, uyuşturucu kaçakçılığı, terörizm, göç suçları ve gasp olarak sıralanmaktadır.²¹⁴

ABD'de kara para aklama alanında uzmanlaşmış olan kuruluş ise; "Malî Suçlarla Mücadele Kuruluşu" (Financial Crimes Enforcement Network FINCEN) dur.²¹⁵ Bu kuruluş ABD Hazine Bakanlığına bağlı olarak çalışmaktadır. Kuruluş görevlilerinin % 25'ini ajanlar, % 65'ini analistler, % 10'unu idarî personellerden meydana gelmektedir.²¹⁶

Bu kuruluş; para aklama suçları ile mücadelenin yanı sıra sahtecilik faaliyeti için istihbarat çalışmaları yürütmek ve adli soruşturma makamlarına destek olmak amacıyla kurulmuştur. Ülke içindeki ilgili makamlarla işbirliği yapmanın yanı sıra işbirliği halinde olan ülkelere de mali istihbarat bilgi ve belgeleri paylaşmaktadır.²¹⁷

²¹³ Dönmez. S 79.

²¹⁴ Güner. S 280

²¹⁵ Ergül. S 144.

²¹⁶ Ergül. S 144.

²¹⁷ Ergül. S 144.

Soruşturmayı bizzat kendisi yapan FİNCEN, diğer ilgili makamlara da destek sunmaktadır. Uluslararası düzeyde kara para aklanması faaliyetlerinde çalışmalarını yoğunlaştırmaktadır.²¹⁸

2.2.2. Almanya:

Bankacılık sisteminin taşıdığı önem il bütün ülkelerde olduğu gibi Almanya'da da cazip kılan faktörlerden biridir. Kaynağı suçtan elde edilen gelirlerin önlenmesine yönelik Almanya ceza sistemi iki yönlü bir yaklaşım benimsemektedir. Mali suçlara yönelik önleyici tedbirler getirilirken diğer taraftan da ceza mevzuatındaki düzenlemeler ile para aklamanın suç sayılması ve müsadere hükümleri ile cezalandırılarak mal varlığına el koymayı amaçlamaktadır.²¹⁹

Organize suç örgütlerinin en büyük kazancı uyuşturucu madde ticareti oluşturmaktadır. Diğer örgütlü suç türlerinin başında otomobil hırsızlığı ve kaçakçılığı gelmektedir. Örneğin Polonya'da 1991 trafiğe çıkış izni verilen 110.000 lüks ithal otomobili % 80-85'i Federal Alman kaynaklı olup, bu oranın % 10-20 bölümü ise çeşitli suçlar işlenerek elde edilen otomobiller oluşturmaktadır. 1989 yılında ise, Almanya'da 17,5 milyon dolar değerinde sahte para ele geçirilmiştir. Bu durum sahte para suçlarında, bir önceki yıla göre % 41'lik bir artış ifade etmektedir. Diğer yandan 1990 yılında 1 milyon ton özel artık yasadışı yollardan Almanya dış ülkelere gönderilmiştir. Bu alanda çok az yüksek miktarda kazançlar elde edilmektedir.²²⁰

Almanya'da kara para ile mücadelede ilk akla gelen örgüt; Gölge Finans Endeksi adıyla kendinden söz eden ve bu endeksi rapor şeklinde duyuran "Vergi Adaleti Ağı" (Tax Justice Network), bir grup uzman tarafından kurulmuştur. Bu organizasyonu destekleyenlerin arasında, sivil toplum örgütleri, sendikalar ve kiliseler gibi kurumlar yer alıyor.²²¹

²¹⁸ Ergül. S 145.

²¹⁹ Dönmez. S 83.

²²⁰ Güner. S 284.

²²¹ Almanya kara para aklama yeri oldu. Deutsche Welle Türkçe. (. http://www.dw.com/tr/almanya-kara-para-aklama-yeri-oldu/a-17212758?maca=tur-Haberlercom_Fulltext-48-xml-mrss.04.08.15.)

Gölge Finans Endeksi, Londra'da düzenlediği bir basın toplantısı ile kara para aklama merkezleri ve vergi cennetleri arasında Almanya'yı da göstermiştir. Yetersiz şeffaflık, yoğun sermaye hareketleri, organize suç örgütleri ile yersiz mücadele Almanya'yı ilk sıralarda gösteren etkenlerden bazılarıdır.²²²

"En büyük 10 vergi cenneti" listesinde Almanya 8. sırada yer almaktadır. Geleneksel vergi cennetleri Bahamalar, Jersey, Marshall Adaları Almanya'nın gerisinde yer almaktadır. 1. sırada İsviçre, 2. sırada Lüksemburg, 3. sırada Hong Kong alırken 6. sırada ABD, 10. ve son sırada ise Japonya yer almaktadır. Mali piyasaların gelişmişliği ile dikkat çeken Singapur 5.sırada yer alırken Ortadoğu ülkesi olan Lübnan ise; 7.sıradadır.²²³

Kara para ile mücadelede yetersizliklerle eleştirilen Almanya, uzmanların tahminlerine göre her yıl bu ülkede yaklaşık olarak 50 milyar Avro kara para aklanmaktadır. Bu miktarın yaklaşık olarak % 0,5'lik bölümü kolluk görevlileri tarafından ele geçiriliyor. Bazı sivil toplum kuruluşları ve Kilise Almanya'yı kara para aklama cenneti olarak adlandırmaktadır.²²⁴

Deutsche Welle Türkçe gazetesinin haberine göre ise; Gölge Finans Endeksi'nin raporların hazırlayan uzmanlara göre, Almanya'da yıllık 29-57 milyar Avro arasında kara para aklandığını ve aklayanlar arasında üçüncü dünya ülkelerin liderleri ve politikacıların yer aldığından söz edilmektedir.²²⁵

Almanya mali sektörde kara para ile ilgili takip giderek artmaktadır. Şüpheli işlem bildirimleri 2008-2012 yılları arasında iki katına artışla toplam 14.000'e dayandı. Bu sonuçları gören yetkililer, vergi düzenlemelerini tekrar bu çerçevede gözden geçirme çağrısında bulundu. Yılsonu bilançoların yayınlanmasına ilişkin yer alan istisnalar eleştiri konusu olurken, kayıt altına alma ile ilgili olumsuzluklara da dikkat çekildi. Özel şirketlerin sahipleri çoğu zaman açıklanmadığını belirten raporun hazırlayıcılarından uzman Markus Meinzer, Almanya'da gayrimenkullere sahip olmanın yasal olarak çok kolay olduğuna dikkat çekti. Almanya'da kayıt

²²² Deutsche Welle Türkçe. Anasayfa.

²²³ Deutsche Welle Türkçe. Anasayfa.

²²⁴ Yıldız, Mücahit. Almanya Kara Para Cenneti! .Dünya Bülteni.

(<http://www.dunyabulteni.net/haber/296538/almanya-kara-para-aklama-cenneti>. 01.12.15)

²²⁵ Deutsche Welle Türkçe. Anasayfa.

zorunluluğunun başka ülkelere oranla çok gevşek olduğunun yanı sıra vakıfların kayıt bilgileri de ciddi gizlilik olduğu belirtildi.²²⁶

OECD tarafından hazırlanan rapora göre; Alman ceza kanunlarında kara para aklamaya karşı kişiye özel bir cezanın bulunmaması, özellikle İtalya mafyası tarafından bu ceza açığında faydalandığı ifadeleri yer aldı. Ayrıca, Almanya'nın kara para aklama cezasının yetersiz olduğunu ve yakalananları en fazla bir yıl gibi çok hafif cezalara çarptırıldığını raporda yer alan diğer bilgilerdir.²²⁷

Meinzer, faiz gelirlerinin vergilendirilmesinde ve Almanya'nın şeffaflık konusunda geri adım atışına dair eleştirel tutumunu sürdürmeye devam etmiştir. Devamında; düzenlemelerin olumsuzluklarından dolayı, yabancı ülke vatandaşlarının Almanya'daki bankalara yatırılan paraların vergilendirilmeden kaçınmasına neden olmaktadır. Ayrıca çifte vergilendirme sistemi, gelişmekte olan ve yoksul ülkeleri ihtiyaç duyduğu gelirden men ettiğini savundu.²²⁸

Almanya genel olarak kara para ile mücadelede etkili bir strateji yürüttüğü söylenemez. AB Komisyonu ve OECD eleştirilerinden sonra Federal hükümet yeni uluslararası mevzuat geliştirmeyi kararlaştırdılar. Örneğin; internet üzerinde çalıştırılan kumar ve bahis oyunlarını kara para ile mücadele yasalarına uygun hareket etmesini sağladılar.²²⁹

2.2.3. Belçika:

Belçika Ceza Yasasının 505. Maddesinde geçen ifadeye göre kara paranın genel bir suç olduğunu belirtmektedir. Ceza Yasasının 42-3. Maddesine göre; kara paranın yasadışı kaynağını değiştirmek amacıyla gizleme, transfer, dönüştürülmesi veya suçun failine yardım edenin hedef alındığını göstermektedir. Kara para: bir suçtan doğrudan kazanılan malî avantajlar, mallar, yerlerine ikame edilen değerler ve bu

²²⁶ Deutsche Welle Türkçe Anasayfa.

²²⁷ Yıldız, Mücahit. Dünya Bülteni. Anasayfa.

²²⁸ Deutsche Welle Türkçe. Anasayfa.

²²⁹ Yıldız, Mücahit. Dünya Bülteni. Anasayfa.

mali avantajların kazançları olarak tanımlanmaktadır.²³⁰ Bu suçları işleyenlerin 15 günden 5 yıla kadar hapis ve para cezası ile cezalandırılır.²³¹

10 Ağustos 1998 tarihli yasa²³², bildirim tabi olanlar; noterler, gazino yöneticileri, emlak komisyoncuları ve muhasebeciler gibi malî olmayan meslek mensupları da yer almaktadır. Belçika mevzuatı, güçlü kara para aklama şüphesinin, kara para aklamının ispatını oluşturacak olguların varlığı durumunda bildirim yapılmasını öngörmektedir.²³³

1 Aralık 1993 tarihinden itibaren kurulmuş olan Mali İstihbarat Birimi ve Mali Bilgileri İşleme Ünitesi gibi birimler faaliyete geçti.²³⁴ Bu birimler kara para aklamayla mücadele için 1993 yılında kurulmuş olup Mali İstihbarat Birimi ve Mali Bilgileri İşleme Ünitesi (Cellule de Traitement des Informations Financières – CTIF) adını taşımaktadır.²³⁵

2.2.4. İngiltere:

İngiltere’de örgütlü suçluluk bakımında, uyuşturucu madde ticareti, terörizmi, sahtecilik, organize dolandırıcılık, antika ve sanat eseri hırsızlığı, pornografi, kara para aklama, silah kaçakçılığı gibi suçlar dikkat çekmektedir.²³⁶

İngiltere, uyuşturucu madde üretimi ve nakliyatı konusunda dikkat çeken bir istatistiğe sahip değilse bile, tüketimi konusunda aynı kanaatler geçerli değildir. Uyuşturucu madde ticareti kara para aklama faaliyeti için en çok kazanç getirme yöntemi olsa bile, mali dolandırıcılık ve içkiler üzerinden alınan dolaylı vergilere tabi ürünlerin kaçakçılığı da gittikçe önem kazanmaktadır.²³⁷

İngiltere’de illegal uyuşturucu madde pazarında yer alan paranın, dağıtıcı şahısların ellerindeki mal bazında 950 milyon pound ve satış değeri olarak da 1,8

²³⁰ Ergül. S 147

²³¹ Güner. S 286.

²³² Ergül. S 148.

²³³ Ergül. S 148.

²³⁴ Güner. S 287.

²³⁵ Ergül. S 148.

²³⁶ Güner. S 293.

²³⁷ Güner. S 293.

milyar pound olduğu yönündeki hesap ülkedeki en büyük bankanın senelik karından daha fazladır.²³⁸

Başlangıçta sadece terörizm ve uyuşturucu gelirlerinin aklanması suç sayılıyorken bu gün İngiltere yasalarında bütün ciddi suçlar sonucunda elde edilen gelirler kara para aklama suçu kapsamına alınmıştır. İngiltere de kara para aklama suçunun cezası, 14 yıl hapis ve para cezası olmakla beraber, para cezasının üst sınırı belli değildir.²³⁹ İngiltere'deki hapis cezası diğer ülkelere oranla daha ağır olduğu görülmektedir. Görünürde bu cezanın ağır olmasının İngiltere'nin ceza yasası göz boyama dışında bir inandırıcılığı yoktur. Zira para aklama yerleri olan kıyı bankacılığı genellikle İngiltere'ye bağlı olan ada ülke ve sömürgelerinde yer almaktadır.

2.2.5. Fransa:

1987 yılında Kamu Sağlığı Kanunu ile uyuşturucu gelirleri kapsayan ve 1987 tarihli Gümrük Kanunu ile kaçakçılığı kapsayan para aklama, Fransa'da cezaya konu olan suçlar olduğunu kabul etmektedir.²⁴⁰

Suçtan kaynaklı malvarlığı değerlerinin aklanması cürmüne ilişkin genel düzenleme ise 1996 tarihli Kara Paranın Aklanması, Uyuşturucu Trafikine Karşı Mücadele ve Suç Kazançlarının Müsaderesi ve Zaptı Konusunda Uluslararası İşbirliğine İlişkin Yasa ile yapılan bu genel düzenleme, ceza kanununa eklenmiştir. Bu yasa; suça teşebbüs söz konusu ise, işlenmiş bir suç olarak ceza öngörmektedir. İlaveten kara para aklama faaliyetinin alışkanlık haline getirilmesi, bir mesleğin nüfuzu kullanılması veya bu suçların örgütlü bir şekilde yapılması ağırlaştırılmış cezalar öngörülmektedir.²⁴¹ Bir meslek faaliyetinin getirdiği kolaylıkları, kara para aklayıcıları bu fırsatı kullandığı durumda Fransa mevcut ceza yasasında geçerli olan ceza üst sınırı geçerek daha ağır bir ceza ile çarpıtılması söz konusudur.

²³⁸ Güner. S 294.

²³⁹ Güner. S 294.

²⁴⁰ Dönmez. S 294

²⁴¹ Dönmez. S 82.

12.07.1990 tarihli ve 90-614 sayılı “*Mali Kuruluşların Uyuşturucu Trafikinden Elde Edilen Sermayelerin Aklanmasıyla Mücadeleye Katılmasına Dair Yasa*” ile kısa adı TRACFIN (Traitement du Renseignement et Action Contre les Circuits Financiers Clandestins) “Yasadışı malî hareketlere karşı eylem ve bilgi işlem kuruluşu” olan bir birim kurulmuştur. Sanayi, Ekonomi ve Maliye Bakanlığına bağlı bulunan söz konusu birim, hem malî istihbarat birimi hem de kara para aklamaya karşı mücadelenin uzman kuruluşudur. Söz konusu yasa kredi veren kurum ve kuruluşların yanında maliye ile ilgili olan meslek kuruluşlarına şüpheli işlemleri bu birime bildirilmesi yükümlülüğü getirilmiştir.²⁴²

29.01.1993 tarihli ve 93- 122 sayılı “*Rüşvetin Önlenmesi ve Ekonomik Yaşamın ve Kamusal İşlemlerin Şeffaflığına İlişkin Kanun*” suç şebekelerin faaliyetlerinin kazançlarını da şüpheli işlem bildirim zorunluluğu getirilmiştir.²⁴³

13.05.1996 tarihli “*Uyuşturucu Trafik ve Kara para Aklamaya Karşı Mücadele ve Suç Gelirlerinin Müsaderesi ve Zaptı Hakkında Uluslararası İşbirliğine Dair Kanun*” ise, sigorta temsilcilikleri ve döviz bürolarını da şüpheli işlemleri bildirme zorunluluğu getirilmiş, böylece benzer yetkileri kullanan ve aynı meslek sırrına tâbi yabancı kuruluşlarla bilgi değişimi yapma olanağı sağlayarak TRACFIN’in yetkilerini bir hayli genişletmiştir.²⁴⁴

2.2.6. Japonya:

Japonya’da kara paranın aklanmasının önlenmesine dair mevzuatın esas unsuru olan ve 01.07.1992 tarihinde yürürlüğe giren Özel Uyuşturucu Madde Kontrol Yasası gereğince, uyuşturucu ticaretinden elde edilen gelirlerin aklanması suç sayılmaktadır. İlegal yoldan elde edilen mal veya muadili olan malın müsaderesine olanak sağlayan bir sistem geliştirildi. Müsadere amacıyla mallara el konulmasına olanak tanınarak, mali kurumlara şüpheli işlemlerin bildirim zorunluluğu getirilmiştir. Müsadereye ilgili kanunlara göre, Japonya’da uyuşturucu suçlarından elde edilen gelirler, kanun dışı kazançlardan elde edilen mallar, illegal kazançların alımı ya da gizlenmesi sonucunda elde edilen varlıklar müsadere edilmesi hükmüne

²⁴² Ergül. S 153.

²⁴³ Ergül. S 153.

²⁴⁴ Ergül. S 153.

bağlanmıştır. Şayet yasadışı uyuşturucu ticaretinden elde edilen kazançlar başka mallarla karıştırılmış ve suç konusu olan malın müsadere mümkün değilse, müsadere edilecek uyuşturucudan elde edilen gelirin muadili kadar müsadere edilebilir.²⁴⁵

Japonya uyuşturucu üretimi ve ticaretinde transit bir ülke konumunda değildir. Fakat Japonya uyuşturucu tüketimi giderek artmaktadır. Japonya’da yasadışı uyuşturucu ticareti organize suç örgütleri tarafından yönetilmektedir.²⁴⁶

Suç örgütleri ile kara para aklama faaliyeti birbirinden bağımsız düşünülemez. Keza Japonya’da da örgütlü suçluluk eskiden beri var olan bir sorundur. 1963 yılında 6 bin üyesi olan Amerika’nın suç örgütü olan Cosa Nostra’sına karşılık Japon mafyasının 200 bin üyesi olduğu tahmin edilmektedir. Günümüzde ise yaklaşık olarak 89 bin aktif üyesi bulunurken 3.305 suç örgütü faal durumda olduğu ve bu faaliyetlerden yaklaşık olarak 6 milyar dolar gelir elde ettiği tahmin edilmektedir.²⁴⁷

Japon mafyası ya da geleneksel olarak organize suçları işleyen örgütün adı Yakuza’dır.²⁴⁸ Yakuza Suç örgütü; politikaya zaman zaman yön veren, devlete kafa tutani seks sektöründen haraç kesmeye kadar pek çok yasadışı faaliyette bulunmaktadır. Çeşitli ritüellere ve hiyerarşiye sahip olan bu örgüt, günümüzde bile Japonya yeraltı dünyasının en etkili suç örgütü konumundadır.²⁴⁹

Yakuza adı Eski Japonca 8-9-3 anlamına geliyor. Söz konusu sayılar, eski bir Japon kart oyununda kaybetmeyi temsil etmektedir.

2011 yılında ABD başkanı Barack Obama ve ABD Maliye Bakanlığı tarafından ABD'deki tüm malvarlıkları dondurulan Yakuza'nın, Maliye Bakanlığı'na göre uyuşturucu ticareti, silah kaçakçılığı, köle ticareti, fuhuş, kara para aklama, tefecilik gibi işlerle gelir sağlamaktadır. Japonya'da şantaj, haraç gibi işler yapan Yakuza'nın üyeleri yine aynı yıllarda Al Capone'un yakalanmasına benzer biçimde operasyona

²⁴⁵ Dönmez. S 85.

²⁴⁶ Ergül. S 305.

²⁴⁷ Güner. S 305.

²⁴⁸ Yakuza. <https://tr.wikipedia.org/wiki/Yakuza>. 05.08.15.

²⁴⁹ Dünyanın En Büyük Mafyası İle Tanışın: 150.000 Üyeli Japon Mafyası Yakuza. <http://onedio.com/haber/dunyanin-en-buyuk-mafyasi-ile-tanisin-9-korkunc-bilgide-japon-mafyasi-yakuza-525782>. 05.08.15.

maruz kalmıştı. Ancak tüm bu ulusal ve uluslararası operasyonlara rağmen Yakuza hala gücünü korumaktadır.²⁵⁰

2.2.7. İsviçre:

Kara para denilince akla, bankacılık ve gizli finans işlemlerinin yer aldığı ülke şüphesiz ki İsviçre geliyor. İsviçre sansasyonel anlamda da bütün diktatör ve üçüncü dünya ülkelerinin siyasi liderleri paralarını bu ülkenin banka hesaplarında yatırdığına dair şüpheler vardır.

İsviçre eskiden beri kara para cenneti olarak anılmaktadır. İsviçre bankalarında kara para aklanır. İsviçre'nin Ren Nehri kıyısındaki Liechtenstein Prenslığı de şirketlerin vergi cennetleridir.²⁵¹

1935 yılında İsviçre, bankalarda hesabı bulunan mudilerin üçüncü kişilere paylaşmamayı çıkarılan yasa ile devlet garantisine alınmıştır. Birinci Dünya Savaşı esnasında Avrupa'nın birçok ülkesi savaşa dâhil olurken İsviçre tarafsız kalmayı tercih etti. Birçok Avrupa ülkesinin savaştan dolayı istikrarsızlıkla alkalanırken İsviçre zenginlerin güvenli limanı pozisyonundaydı.²⁵² Bu bilgiler ışığında: İsviçre'nin savaşa katılmama ve tarafsız kalma tutumu siyasi olduğu kadar ekonomik bir karar olduğu görülmektedir. Çünkü savaşın hemen öncesinde üçüncü kişilere hesapların verilmeme kararın iktisadi anlamda kendisini güçlendirmesi için yapıldığını göstermektedir

Tarafsız durumda olan İsviçre: 1929 ekonomik kriziyle birlikte döviz kurlarındaki aşırı istikrarsızlıktan korunmak isteyen zenginlere liman oldu. Bu durum başta komşu lkeler Almanya ve Fransa olmak üzere, pek çok Avrupa ülkesine rahatsızlık yarattı.

²⁵⁰Onedio. Anasayfa.

²⁵¹Gner. S 300.

²⁵² Kara para cenneti cehenneme mi dönüşüyor? <http://www.yenihayat.de/politika/kara-para-cenneti-cehenneme-mi-donusuyor>. 05.08.2015.

Fransa'nın rahatsızlık belirtisi ise 1932 yılında Basel Bankası müdürünü tutuklamakla gösterdi. Söz konusu banka müdürü İsviçre bankalarına parasını yatırmış Fransız vatandaşların listesini yanında taşımaktaydı. Bu olay büyük skandala neden oldu.²⁵³

1929 ekonomik krizinden etkilenmiş ve büyük bir çoğunluğu açlık ve sefaletle savaştığı dönemde İsviçre'ye para kaçıranlar ise; silah kaçakçıların büyük tekkelerin yöneticileri ve sahipleri idi.²⁵⁴

Liechtenstein'da kayıtlı şirketler ile özellikle İsviçre bankaları uluslararası sermayenin yeraltı adresi konumundadır. Silah kaçakçılığında ve uyuşturucu madde ticaretinden elde eden yeraltı dünyası, çok uluslu kaçakçılarla işbirliği yapmak suretiyle kara para gelirlerini İsviçre bankasına yatırmaktadırlar.²⁵⁵

Bazı zenginler, Hitler faşizmi döneminde paralarını garantiye almak için İsviçre bankaları kullandığı bilinmektedir. Özellikle faşizmden kaçan Yahudilerin para yatırmada başı çekmekteydi.²⁵⁶

Aynı şekilde Hitler döneminde yine çalınan altınlar da İsviçre'de depolandığını, müttefik güçlerin baskısı sonucunda bu altın ve paraların geri almasından sonra anlaşılmıştır. İkinci Dünya Savaşı sırasında yatırılan birçok sahipsiz hesabın olduğunu 1970 yılında bir açıklama ile duyurulmuştur.²⁵⁷

Gizli hesapların açılması için uluslararası baskıların şimdiye kadar sonuç vermediği görülmektedir. Gizli hesap politikası, İsviçre'ye ciddi anlamda gelir sağlamaktadır. Finans sektöründeki faaliyetler, İsviçre'nin Yurtiçi Gayri Safi Milli Hasılası'nın % 10'unu oluşturmaktadır. Ve bu sektörde yaklaşık 100.000 kişi istihdam ediliyor.²⁵⁸ Finans sektöründeki bu yüzde 10'luk oran aslında hesapların gizli olduğu için tam anlamıyla saptanması kolay değil. Daha yüksek bir oran olma ihtimali de söz konusudur. İşte bu oran tamamı olmasa bile çoğu kara para olduğu söylenebilir.

İsviçre ekonomisinin, sermayenin mali alanda serbest dolaşım geleneğinin yanı sıra banka ve mudiler arasındaki finansal ilişkilerde sağladığı gizlilik, hizmet

²⁵³ Yeni Hayat. Anasayfa.

²⁵⁴ Yeni Hayat. Anasayfa.

²⁵⁵ Güner. S 300.

²⁵⁶ Yeni Hayat. Anasayfa.

²⁵⁷ Yeni Hayat. Anasayfa.

²⁵⁸ Yeni Hayat. Anasayfa.

sunumunda yüksek performans kara para aklayıcıları için çekim merkezidir. Keza politik, hukuki ve ekonomik alanlardaki istikrar kara para aklayıcıları için cazibe merkezi olmasındaki diğer etkenlerdir.²⁵⁹

KPMG ve Helvea adlı şirketler tarafından yapılan tahminlere göre, İsviçre bankalarında bulunan toplam 4 trilyon İsviçre Frankı'nın % 55'i yurtdışından, bunun da % 80'i AB ülkelerinden geliyor.²⁶⁰

Asgari bir yıl hapis cezası gerektiren müeyyidelerde kara para olarak tanımlanan İsviçre de, bu suçlardan kazanılan paraların gizlenmesi ve saklanması cezai müeyyidelere bağlanmıştır.²⁶¹

İsviçre Federal Parlamentosu 23 Mart 1990 Kanunu ile İsviçre ceza yasasına kara para aklama ile malî işlemlerde dikkat göstermede kusuru yaptırım uygulayan iki yeni madde çıkarmıştır. Birinci maddeye göre: suç kaynaklı fonların veya varlıkların kökenini ortaya çıkarmasının engelleyen veya engellemeye teşebbüs eden şahıslar hapis cezası ile cezalandırılır. İkincisi ise: büyük mağduriyet ve haksızlığa neden olan durumlarda 5 yıla kadar cezai hizmet veya hapis cezası ile cezalandırılır. Bununla birlikte 1 milyon İsviçre Frangına kadar para cezası da verilir.²⁶²

İsviçre Ceza Kanunu'na göre; nakit işlemlerin yapılması sırasında gerekli dikkat ve basiretle hareket edilmiyorsa cezai müeyyideye tabi tutulması anlayışı hâkimdir.

Nakit işlemlerinde gerekli dikkat ve basiretle hareket edilmemesi durumunda da İsviçre Ceza Yasası bir yaptırım uygulamaktadır. Yani; yabancı fon ve varlıkları kabul edip mevduat açan, yatırım veya transferi konusunda yardımcı olan ve varlıkların kaynağının ve esas sahibinin tespit edilmesinde koşulların azami dikkati göstermeyen şahıslar bir yıla kadar hapis ve para cezası uygulanır.²⁶³

Şüpheli işlem bildirim yükümlülüğü sınırı İsviçre'de 25.000 İsviçre Frangı olarak belirlenmiştir. Böylece, finans kurumların 25.000 ve üzeri İsviçre Frank'ı nakit para

²⁵⁹ Güner. S 300.

²⁶⁰ Yeni Hayat. Anasayfa.

²⁶¹ Ergül. S 162.

²⁶² Ergül. S 163.

²⁶³ Ergül. S 163.

işlemlerinde şüpheli işlem bildirimini yapma zorunluluğu yanı sıra kimlik tespit zorunluluğu da vardır.²⁶⁴

2.2.8. İtalya:

İtalya denilince şüphesiz akla ilk gelen ve İtalya'nın güneyinde yer alan Sicilya Adasından çıkıp '*Mafia*' adı ile tüm dünyayı saran ve kara para aklama ile birebir ilişkisi olan bir suç örgütünün adı gelmektedir.

Mafyanın tarihini yazmak, Alman sosyolog Henner Hess'e göre olanaksızdır. Çünkü mafya diye, somut bir suç örgütü yoktur. Mafyanın daha çok bir davranış biçimi şeklinde kendini göstermesi söz konusudur.²⁶⁵ Mafya ve benzeri yapıların somut olmadığını ve bir davranış biçimi olarak var olabileceğini ifade eden Hess'in bu görüşü esasında kara para aklama hakkındaki düşüncelere paralellik gösterdiğini söylemek mümkündür.²⁶⁶

Ortadoğu ve Akdeniz'den, Kuzey Avrupa'ya geçiş yolu olan İtalya'da büyük miktarda uyuşturucu madde trafiği vardır. Yine İtalya'da uyuşturucu madde bağımlı sayısı 100.000'i geçmektedir. Nüfusla karşılaştırıldığında, bu ABD'ye oranla daha yüksek bir orandır. Ayrıca İtalya'da silah ve uyuşturucu kaçakçılığını ailelerin kontrolü altında olması, yasadışı fonların büyük bir miktarını mali ve ticari faaliyetlere kanalize olmasını sağlamaktadır. İtalya'daki suç örgütlerinin 1990'lı yılların başlarında 40 milyar sterline varan nakit fonların ellerinde bulundurdukları tahmin edilmektedir.²⁶⁷ Yasadışı uyuşturucu ticareti ve silah kaçakçılığından elde edilen paranın kontrolünü yapan mafya, normal ticaret faaliyetlerini de bu suç örgütü tarafından kontrol edilmesini kolaylaştırmaktadır. Çünkü yasadışı olan gelirleri yasal olan gelirle karıştırma işlemi yapmak daha kolay olmaktadır.

19 Mart 1990 tarihinde anti-mafya kanunlarına göre; suç şüphelisi görünen kişinin maliye yetkililerine iyi niyetini kanıtlama zorunluluğu getirmektedir.²⁶⁸

²⁶⁴ Ergül. S 164.

²⁶⁵ Çulcu, Murat. Dünyamızı Saran Mafia. Kastaş Yayanları. Birinci Cilt. 1992.İstanbul. S 5.

²⁶⁶ Çulcu. S 5

²⁶⁷ Güner. S 298

²⁶⁸ Ergül. S 164.

İtalyan Ceza Yasasının 416 bis maddesi mafya benzeri suç örgütlerini cezalar öngörülmektedir. Türkiye'nin "çıkar amaçlı suç örgütü" tanımına ilham olan maddeye göre; "Üç ya da üçten fazla kişiden oluşan mafya tipi bir örgüte üye olanlar 3 yıldan 6 yıla kadar hapis cezasına çarptırılır. Bu yasaya göre: Örgütü kuran, yöneten ya da örgüt namına faaliyette bulunanlar sırf bu eylemlerinden, 4 yıldan 9 yıla kadar hapis ile cezalandırılırlar."²⁶⁹

²⁶⁹ Ergül. S 165.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE KARA PARA MEVZUATI ve ÖNLEYİCİ

DÜZENLEMELER:

Bu bölümde Türkiye'nin kara para ile mücadelesinde nasıl bir mevzuata sahip olduğundan söz edilmektedir. Bunun yanı sıra: kara para aklama ve kara para aklanma suçunun unsurları hakkında bilgi verilmektedir. Türkiye'de kara para mevzuatları Avrupa ülkeleri ile paralellik göstermekle birlikte bazı detaylarda farklılıklar da mevcuttur.

3.1. Türkiye'de Kara Para ve Aklanmasına Yönelik Mevzuatın Uygulanması:

3.1.1. 4208 Sayılı Kanun:

Türkiye'de kara para aklama mevzuatı hakkındaki hükümler 4208 sayılı yasa da toplanmıştır. Söz konusu yasanın çıkması ilk etapta pek kolay olmamıştır. Birkaç yasa ve kanun hükmünde kararname ile desteklenen bu yasa, FAFT kararlarına paralellik arz eden bir yapı içerisinde TBMM genel kurulunda oylanıp karara bağlanmıştır.

Türkiye'de kara para aklama ile mücadelenin başlangıç tarihini, Türkiye'nin FAFT'a üye olduğu 25 Eylül 1991'den başlayarak kabul edilmektedir. Söz konusu tarihten sonra FAFT'ın 40 maddelik tavsiye kararının gereğini yerine getirmek amacıyla kara para aklamayı suç haline getirecek bir kanun çıkarılması çalışmalarına başlanmıştır. Bu hususta, öncelikle 1994 yılında bir yasa taslağı hazırlanmış ve 9 Ekim 1994 tarihinde TBMM'ye gönderilmiştir. Ancak, yasanın TBMM'ye gönderildiği yasama yılı içinde TBMM tarafından onaylanmayan yasa, yasama yılının sona ermesiyle kadük olmuştur.²⁷⁰

FAFT üyelerinin Türkiye'de incelemelerde bulunup uyarıda bulunması üzerine yasanın çıkması Türkiye'nin tek başına kara para aklamayı önleme konusunda isteksiz veya yeteri kadar mücadele içinde olmadığını göstermektedir.

²⁷⁰ Yoncalık, Feyyaz. Türk Hukukunda Kara Paranın Aklanması Suçları ve Önleyici Düzenlemeler. Ankara Üniversitesi. Kamu Hukuku (Ceza Hukuku) Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi. SBF. S 59.

FATF'ın 2-4 Kasım 1994 yılında Türkiye'de ilk defa incelemelerde bulunduğu sırada Türkiye'nin üzerine düşen yükümlülüklerini yerine getirmediğine şahit olunca 19.09.1994 tarihinde yaptırım uygulamasına karar vermiştir. Daha önce TBMM'nin tatile girip düşmüş olan yasa tasarısını tekrar meclise göndermiştir. Söz konusu tasarı İçişleri Plan ve Bütçe Komisyonunda görüşülmesi sırasında çeşitli değişiklikler yapılarak kabul edilmiştir. 13 Kasım 1996 tarihinde TBMM'de görüşülen kara para aklama ile ilgili yasa ve kanun hükmündeki kararnameler ile birlikte 4208 sayılı yasa 19.12.1996 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.²⁷¹

Kara paranın tanımı 4208 Sayılı Kanun'un 2. maddesinin a fıkrasında²⁷² verilmiştir. Buna göre; aşağıda açıklanan kanunlarda suç sayılan fiillerin işlenmesi durumunda elde edilen para ve sair menfaatler kara para olarak kabul edilmektedir.²⁷³

1918 Sayılı Kaçakçılığın Men ve takibine Dair Kanun, 6136 Sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar Hakkındaki Kanun, 2238 Sayılı Organ ve Doku Alınması, Saklanması ve Nakli Hakkındaki Kanun, 2863 Sayılı Kültür ve Tâbiat Varlıklarının Korunması Hakkındaki Kanun, 213 Sayılı Vergi Usul Kanununun 359/b maddesindeki fiiller ile Türk Ceza Kanunundaki Devletin şahsiyetine Karşı İşlenen Cürümler, T.C.K.nun 125-173. maddeleri arasında yer alan “ Devletin Şahsiyetine Karşı İşlenen Cürümler” kara para olarak tanımlanmıştır. T.C.K.’nun bazı maddelerinde yer alan suçlar da ayrıca kara para olarak tanımlanmaktadır.²⁷⁴

Yasanın adı kara paranın aklanmasının önlenmesidir. Doğal olarak ilk önce kara paranın söz konusu olması gerekir. Kaynağı kara para aklama kapsamı dışında olan bazı suçlar ise kara paranın elde edildiği en yaygın ve klasik suçlardır. Türkiye’de yasal olmayan gelirlerin büyük bir bölümü bu maddelerin ihlâli biçiminde ortaya çıkmaktadır. Günümüz Türkiye’inde sıkça görülen ve miktar olarak da en çok mali ve banka kurumları vasıtasıyla amlandığı bilinen bir gerçektir. Keza Türkiye’de mali alanın suiistimal edilmesiyle sık sık skandallar vuku bulmaktadır. Fakat yeni kanuni düzenlemeler bu gerçeğe rağmen emniyeti suiistimal suçunu, tefecilik ve Bankalar

²⁷¹ Yoncalık. S 59.

²⁷² Ergül. S 168.

²⁷³ Ergül. S 168.

²⁷⁴ Ergül. S 169.

Kanunu kapsam dışı bırakmıştır. Ayrıca tadaden* sayılan suçlar arasında sermaye piyasası suçlarının bulunmaması, içeriden bilgi almak yani spekülasyon yoluyla haksız para kazanılmasının kara para kapsamı dışında kalmasına neden olmaktadır. Böylelikle; bir şirketin yöneticisi veya ortağının sahip olduğu bilgilerle borsadan milyonlarca dolar kazanması durumunda kara para kapsamında değerlendirilmesi mümkün olmamaktadır.²⁷⁵ Sermaye piyasası suçlarının kara para aklama olarak belirtilmemesi diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye’de de büyük sorun haline gelmektedir. Küreselleşen dünya sermaye ve finans hareketinin daha iyi işlemesi adına sermaye ve para piyasasını suç olarak belirtilmesi şaşırtıcı olmamaktadır.

3.1.2. Yapısı İtibariyle, Sonucunda Kara Para Elde Etme İmkânı Olmayan Fiiller:

Bir gelirin kara para niteliği kazanabilmesi için bir suç fiili sonucunda elde edilmesi gerekmektedir. Bu suç fiili sadece nakit para değil nakit para yerine geçen her çeşit menkul kıymet, mal veya gelir olabilir. Tanım son derece net olup kara para olabilmesi için para ya da herhangi bir kazanç olmalıdır. Fakat bazı fiile sonucunda böyle bir kazanç sağlanması olanaksız olabilmektedir. Örnek vermek gerekirse; silah taşımak 4208 sayılı yasaya göre kara para için öncül suç iken bir kişiyi silah taşıyarak bir kazanç sağlaması mümkün olmamaktadır. Benzer bir örnek uyuşturucu kullanımı üzerinden de verilebilir. Uyuşturucu kullanarak hiç kimse para kazanamaz. Uyuşturucu madde ticareti yaparak veya aracılık ederek bir gelir elde edilebilir ancak tüketilmesi sonucunda gelir elde edilmesi pratikte mümkün değildir.²⁷⁶ Bu örneklerde de görüleceği gibi kara para aklamak için öncül suç olabilir ancak fiilin sonucunda kazanç veya gelir elde etmeği için kara para aklandığı anlaşılmıyor.

3.1.3. Doğrudan Kara Para Doğuran Fiiller:

Temel olarak, kara paraya kaynaklık eden büyük meblağdaki kara paranın elde edildiği fiiller bu kategoriye giren fiillerdir. Toplum için büyük bir sorun ve tehlike

* Tadad etmek: Saymak.

²⁷⁵ Ergül. S 169.

²⁷⁶ Güner. S 374.

arz eden ve organize suç örgütlerinin esas kazancına kaynaklık eden kara para bu kategoriye giren kara paradır. Bu suçları işleyenler, suçları işlerken başka şahısları kullanarak dolaylı olarak bu kişilerin de kara para elde etmelerini sağlamalarına neden olurlar.²⁷⁷ Bu kategoride öncül suç olmasına gerek olmadan yani dolaylı yöntemlerle değil direkt yöntemler ile kara para aklarlar. Direkt para aklamada dolaylı olarak başka kişileri de bu fiile müdahil olmaya neden olabilirler.

3.1.4. Dolaylı Kara Para Doğuran Fiiller:

Dolaylı olarak kara para doğuran suçlar, aracılık şeklinde veya zincirleme komisyonculuk şeklinde olduğundan kara para kaynağından biraz uzaklaşmış ancak dolaylı da olsa suça bulaşmış olmaktadır.

Bu faaliyetlerden elde edilen kara paranın niteliği hisse, hizmet karşılığı veya komisyon şeklinde ya da ücret karşılığında olmaktadır. Bu kategoride yer alan faaliyetler komisyon ve pay şeklinde olduğundan dolayı genellikle kara para astronomik rakamlara ulaşmamaktadır. Bir silah kaçakçısına ait silahları kamyonuyla taşıyan kamyon şoförünün hizmet bedeli olarak aldığı para da 4208 sayılı kanuna göre kara para aklama suçu kapsamına girmektedir. Fakat şoförün elde ettiği kara para ile silah kaçakçısının kaçakçılıktan elde ettiği kara paranın niteliği aynı olmadığı açıktır.²⁷⁸

3.2. Kara Para Aklanma Suçunun Unsurları:

3.2.1. Maddi Unsur:

4208 Sayılı yasada kara para aklama suçu 2. Maddede düzenlenmiştir. Buna göre; T.C.K. 296. Maddesinde²⁷⁹ belirtilen haller dışında, bu maddenin (a) bendinde sayılan suçların kapsamı şu şekilde belirtilmiştir:

²⁷⁷ Güner. S 374.

²⁷⁸ Güner. S 374.

²⁷⁹ T.C.K. 296. Anasayfa . (<http://www.basarmevzuat.com/dustur/kanun/3/0765/a/0765sk-3.htm#296>. 22.08.15)

Elde edenler tarafından yasal görünüm kazandırılması amacıyla değerlendirilmesi, kara paranın bu yolla elde edilmesi ve bilinmesi durumunda başkasına iktisap edilmesi ve bulundurulmasına yönelik fiiller kara para aklama suçunu oluşturur. Kara para elde edenler tarafından, kullanılması, zilyet, kaynağı ve niteliğinin yanı sıra malikinin değiştirilmesi de suç oluşturan kara para fiilleridir. Bunlardan başka; sınır ötesi harekete tabi tutulması, gizlenmesi veya bu yöndeki hareketin gizlenmesi de suç oluşturan unsurlardır. Yukardaki suçların hukuki sonuçların fiilini gerçekleştirenin, kaçmasına, yardım ve destek amacıyla yerini ve kaynağını değiştirilmesini ya da transfer yoluyla aklanmasını ya da kara para aklayanın tespitini engellemeye yönelik fiile suç kapsamına alınmaktadır.²⁸⁰

Yasadışı yollardan elde edilmiş bir paranın, kara para suçunu teşkil eden ilk koşullardan birisini oluşturmaktadır. Buraya kadar olan eylemler suç oluşturmaktadır. Ancak suçun önemi bu aşamadan sonra önem kazanmaktadır. Meşruiyet kazandırılma için yapılan kara para aklama faaliyetleri, kara para suçunu oluşturmaktadır. Demek ki; kara para aklama suçunun maddi öğeleri kara paranın yasal görünüm kazandırılması için yapılan her türlü faaliyet olarak değerlendirmek mümkündür. Bu faaliyet ve işlemlerin neler olması gerektiğini kanunun 2/ b maddesinde belirtilmiştir. Buna göre;²⁸¹

Elde edenlerce;

- Yasallık kazandırılması amacıyla değerlendirilmesi,
- Kullanılması
- Kaynak veya vasfını değiştirilmesi,
- Zilyet veya malikinin değiştirilmesi,
- Gizlenmesi,
- Sınır ötesi hareketlere tabi tutulması veya bu hareketlerin gizlenmesi aklama suçunu oluşturur.

²⁸⁰ Yoncalık. S 82.

²⁸¹ Koçak, Muhsin. Kara Para- Aklanması- Aklama Suçu- Müsadere.
(http://www.turkhukusitesi.com/makale_831.htm.22.08.15)

Kara para suçunu işleyenler elde edenler olabileceği gibi elde edenler dışında yani başkaları tarafından da bu suç işlenmiş olabilir. Kanunda buna da cezaya tabi olacağını belirtmektedir.

Elde edenler dışında;

- İktisap edilmesi, bulundurulması,
- Kullanılması,
- Kaynak veya niteliğinin değiştirilmesi,
- Zilyet ya da malikinin değiştirilmesi,
- Gizlenmesi,
- Sınır ötesi harekete tabi tutulması veya bu hareketin gizlenmesi,

Kara para aklayan ve başaklarca işlenmiş olan kara para aklama suçuna yardım ve yataklık eden kişi veya gruplara da ceza öngörülmektedir.

Yardım etmek amacıyla;

- Kaynağının ya da yerinin değiştirilmesi,
- Transfer yoluyla aklanması,
- Kara paranın tespitinin engellenmesi,

Bu eylemlerde bulunanlar da kara para aklama suçu işlemiş sayılmaktadır. Bu eylemlerden birden fazla aynı parayı aklamış olanlar her bir eylem için suç sayılmayarak, tek eylem olarak sayılmaktadır.²⁸²

Kara para aklama suçu bir ‘tehlike suçu’dur. Tehlike soyut bir tehlike olmasının yanı sıra, tehlikenin normatif olması kâfidir, somut tehlike ve zararın ortaya çıkmış olması zorunluluğu söz konusu değildir.²⁸³

Modern ceza hukukuna göre, bir fiilin varlığı durumunda suçun oluşabileceğini öngörmektedir. Yasada bir fiilin olması durumunda ancak suçun var olduğuna hükmedebilir. İnsan davranışları veya hal ve hareketleri fiil olarak değerlendirilir.

²⁸² Yoncalık. S 83.

²⁸³ Erdağ. S 196.

Suç teorisinde yer alan suçun tanımına göre; haksızlığa neden olabilecek bir fiilden söz etmektedir. Ve bu fiil aynı zamanda suçun maddi unsuru olacaktır.²⁸⁴

Kara para aklama suçunun maddi unsuru; kara paranın kullanılması, değerlendirilmesi, niteliğini, zilletini, kaynağını veya sahibinin değiştirilmesi, gizlenmesi, sınır ötesi harekete tabi tutulması gibi fiillerin işlenmesi durumunda suçun maddi unsuru gerçekleşmiş olacaktır.²⁸⁵

3.2.2. Manevi Unsur:

Kara para aklanması suçunda, manevi unsur olarak “genel kast” suçun oluşumu için yeterli olmaktadır. Çünkü yasada ihmal ve kasıt durumuna atıf yapmamaktadır. Ayrıca herhangi bir maksat veya saik aramaya gerek duyulmamaktadır. Kastın varlığı için kanunda sayılan kara parayı kullanma, iktisap etme, sınır ötesi harekete tâbi tutma vs. iradesi olmalıdır.²⁸⁶ Kara para aklama suçunu işleyen, yardım eden, göz yuman kişilerin kara para suçu olduğunu bilmediğini ispat etmesi durumunda kara para suçu ile cezalandırılması mümkün değildir.

Yasaya göre suçun taksirli olmasını öngörmemektedir. Kara paranın elde edilmesinde iştiraki bulunmayanların kanunda sayılan kara para aklama suçunu oluşturan eylemleri işlemeleri durumunda, bu paranın kara para olduğunu "biliyor" olmaları aranır.²⁸⁷ Söz gelimi: bir A kişisini uyuşturucudan elde ettiği para ile bir başka kişiye olan B şahsına ödeme yapması halinde, eğer B kişisi bu paranın kara para olduğunu biliyorsa kara para aklama suçuna iştiraki söz konusudur. Ancak B kişisi bu paranın kara para olduğuna dair bir beyanı yoksa kara para aklama suçundan yargılanamayacağı bu yasada ifade etmektedir.

Söz konusu yasadaki anlaşılacağı üzere kara para elde edilmesinde iştiraki bulunan kişiler, yargılamada aklamaya çalıştıkları paranın kara para olmadığını beyan etmesi durumunda bir ceza almaları olası değildir. Bu da kara para aklayanlara nasıl cesaret verdiğinin göstergesidir.

²⁸⁴ Koçak, Muhsin. Kara Para- Aklanması- Aklama Suçu- Müsadere. (http://www.turkhukuk sitesi.com/makale_831.htm, 22.08.15)

²⁸⁵ Koçak, Muhsin. Türk Hukuk Sitesi.

²⁸⁶ Ergül. S 176.

²⁸⁷ Yoncalık. S 91.

Nitekim Yargıtay 7. Ceza Dairesi bir kararına göre²⁸⁸; sanığın aracında taşıdığı para ve malları gümrüğe bildirmesi gerekirken çeşitli ülkelerin dövizlerinin aracın gizli bölmesinde saklanmıştır. İhbar üzerine yapılan aramada, sanığın söz konusu paraların suç kaynaklı olduğuna yönelik kanıt olarak değerlendirmiştir.²⁸⁹

Kara para aklama suçu bir cürüm olup, TCK'nın 45. Maddesi uyarınca cürümlerin kastın bulunmaması cezayı kaldırır.²⁹⁰ Aynı hüküm Viyana ve Strazburg Konvansiyonu'nda da yer alan "... *kasti olarak işlediği zaman...*" ifadesi kullanılmaktadır. Kara paranın aklanması fiilinin suç oluşturabilmesi için bilinçli yapılması gerekmektedir. Kara para aklamının öncül suçları işleyenler ve üçüncü şahıslar da elde ettikleri paranın suçtan kaynaklandığını bilerek kara para aklama suçu işleyebilirler. Burada ki temel ölçü aklama amacını taşımalarıdır. Aklamaya yönelik fiillerin gerçekleştirdiklerinin farkında olmaları gerekir. Bilmedikleri durumlarda suç oluşmayacaktır. Kara para aklama suçu ihmal sonucunda işlenmesi söz konusu olamamaktadır. Banka ve mali kurumlarda çalışan yetkili ve görevlilerin kimlik tespiti, şüpheli işlem bildirimi gibi konularda ihmalde bulunmaları halinde kara para aklama suçundan sorumlu değildir. Kanununun 12. maddesinde gösterilen düzenlemeler uygulanır.²⁹¹

Viyana ve Strazburg Konvansiyonu da kara para aklayanların, yaptığı fiilin suç olduğunu bilmesi gerektiğine karar vermiştir. Böylelikle kara para aklama suçunun sadece Türkiye değil, uluslararası bir problem haline getirdiğini ve dahası kara para aklamaya davetiye çıkardığı görülmektedir.

3.3. Suçun Faili:

Suçun faili yasa koyucu tarafından herhangi bir özellik taşımaya gerek olmadığına karar vermiştir. Yani suçun faili herkes olabileceğini ifade etmektedir.

²⁸⁸ Yoncalık. S 91.

²⁸⁹ Yoncalık. S 91.

²⁹⁰ Erdağ. S 208.

²⁹¹ Yoncalık. S 92.

Türkiye vatandaşı olabileceği gibi yabancı bir ülke vatandaşı da olabilir. Erkek veya kadın olması şartı da yoktur. Kara para aklama öncül suçu işlemesine gerek olmayabilir ve hatta fail bunu bilmesine gerek olmayabilir. Bu suç bunlardan tamamıyla farklı bir suç oluşturmaktadır. Kara para suçu oluşması sırasından farklı suçlarda işlenmiş olabilir. Fakat bu değişik suçlar kara paranın ekonomi sistemi içine karıştırılmışsa artık kara para suçu meydana gelmiş demektir.²⁹²

Failin sayısı da farklı olabilir. Bir kişi olabileceği gibi birden fazla kişi de olabilir. Bu durumda koşullar oluşmuşsa “teşekkül” halinde yani beraber ya da ortak suç işleme söz konusu olabilir.

Ceza hukukuna göre; gerçek kişilerin fail olması ilke olarak düzenlenmiştir. Cezaların kişisel olması, cezanın failin kişiliğine uydurulması ilkesi belki de en önemlisi, her suçta bulunması gereken manevi unsur bunu şart kılar.²⁹³ Burada sözü edilen gerçek kişi ile tüzel kişi ayırımı söz konusudur. Yani yasada tüzel kişilerin suç faili olamayacağını öngörmektedir. Fakat özellikle günümüzde büyük bir problem teşkil etmekte olan ekonomik suçlarla mücadelede, tüzel kişilerin ceza sorumluluğu kaçınılmaz hale gelmiştir. Nitekim yasanın 7. maddesi²⁹⁴ tüzel kişi için de ceza sorumluluğu öngörmüştür.²⁹⁵

Yasa koyucu tüzel kişilerin suç faili olamayacağını ancak ceza sorumluluğu olabileceğinden söz edilmektedir.

3.4. Suçun Yaptırımı:

4208 sayılı kanunun 7. Maddesinde²⁹⁶ suç için öngörülen ceza tanımlanmıştır. Buna göre kara para aklama suçu fiillerini işleyenler; 2-5 yıl arasında değişen hapis cezası ve aklanan kara para kadar ağır para cezasıyla cezalandırılır. Faizi de dâhil olmak üzere kara para kapsamındaki mal ve değerler ile bunların ele geçirilememesi durumunda muadili olan mal varlığının müsaderesine de hükmolunur.²⁹⁷

²⁹² Yoncalık. S 79.

²⁹³ Ergül. S 180.

²⁹⁴ Ergül. S 180.

²⁹⁵ Ergül. S 180

²⁹⁶ Erdağ. S 210.

²⁹⁷ Erdağ. S 210.

Hükümet yasa tasarısında suçun müeyyidesi 6 aydan 5 yıla kadar hapis olarak öngörülmüştü. Ancak, Adalet Komisyonunda, cezanın daha fazla caydıracağı düşüncesiyle mevcut düzenleme kabul edilmiştir. Fakat diğer yabancı ülkelere bakıldığında müeyyide yine de caydırıcı olmamaktadır.²⁹⁸ Esas itibarıyla diğer ülkelere bakıldığında İngiltere dışında cezalar Türkiye ile benzer bir müeyyide öngörülmektedir. Sadece İngiltere’de ceza üst sınırı 15 yıl hapis cezası söz konusudur.

3.5. Dava Zamanaşımı:

Yasa kara para aklama suçlarının kovuşturulmasında genel dava zamanaşımı süresinden ayrılarak 10 yıllık bir zamanaşımı süresi öngörmüştür. Fiilin işlendiği günden başlayarak zaman aşımı süresi de işlemeye başlar. Buna göre, kara paranın kullanıldığı, kaynağı, niteliğini, malikini veya zilyetti değiştirildiği, transfere tâbi tutulduğu vs. tarihte zamanaşımı süresi işlemeye başlayacaktır.²⁹⁹

3.6. Usul Hükümleri:

Usul hükümleri: kara para aklama suçunu işleyen veya kara para aklama teşebbüsünde bulunanlara şekil yönünden incelemesini yapar. Bu yargılama şekli tedbir konulması, görevli ve yetkili mahkemeler, yargılama, müdahale, müsadere ve yabancı ülke müsaderesinden oluşur.

3.6.1. Tedbir Konulması:

Tedbir konma işlemi müsadereden önce yapılan bir işlem olup genellikle bloke ve dondurma şeklinde olur. Buradaki amaç, aklanmış olan veya şüpheli paranın başka hesaplara veya başka ülkelere transferini engellemektir. Kısaca bu paranın veya mal varlığının yetkililerin gözden kaybolmasını önlemektir. Tedbir gerçek kirşler olabileceği gibi tüzel kirşlere de uygulanabilir. Sadece haklarına değil alacaklarına da tedbir konabilir.

²⁹⁸ Ergül. S 181.

²⁹⁹ Ergül. S 182

1988 tarihli “Uyuşturucu ve Psikotrop Maddeler Kaçakçılığına Karşı BM Sözleşmesi”, 5.maddesinde, 3.maddenin 1. Fıkrasında³⁰⁰ belirtilen gelirlerin, mal varlıklarının ve bu mal varlıklarına bağlı eşyaların ve araç-gerecin ve başka her şeyin lüzum görülmesi üzerine müsadere edilebilmesi amacıyla, ilgili makamların izin vermesi ve bunları belirlemesi, izlemesi ve bloke etmesi veya el koymasına imkân sağlamak için ilgili makamlarını yetki vermek amacıyla gerekli tedbirlerin almasını sağlamaktadır.³⁰¹

Kanunun 9. maddesine göre; kara paranın aklanacağına dair yeterli ipucu ve şüphesinin oluşması durumunda banka ve banka dışındaki mali ve finansal kurumlarla beraber diğer geçek ve tüzel kişilerde bulunan kiralık kasa ve mevcutları da yan kapsamak üzere tasarruf yetkisini tamamını veya bir kısmını kaldırılması, alacak ve hakların dondurulması, nakit, menkul kıymetler, mal ve diğer değerlerin zaptına, bunların bir tevdi mahalline yatırılmasına ve hak ve alacaklar üzerinde diğer tedbirlerin konulmasına karar verilebilir.³⁰²

3.6.2. Görev ve Yetkili Mahkeme:

Kara para aklama suçu yargılanacağı mahkeme Asliye Ceza Mahkemesi olup kara paranın bulunduğu yer mahkemesince görülür.

Kara para aklanması suçlarında görevli mahkeme 825 Sayılı Türk Ceza Kanununun Mevkii Mer’iyete Vaz’ına Müteallik Kanun’un 29/ 3. maddesine göre Asliye Ceza Mahkemesidir.³⁰³

4208 sayılı yasanın ‘Yetkili Mahkeme’ başlıklı 13. Maddesi gereğince ‘*Kara para aklama suçuna ilişkin talepler, 3005 sayılı Meşhut Suçların Muhakeme Usulü Hakkında Kanun hükümleri çerçevesinde, kara paranın bulunduğu yer mahkemesince karar bağlanır*’ şeklinde ifade edilmektedir.³⁰⁴

³⁰⁰ Ergül. S 183.

³⁰¹ Ergül. S 183.

³⁰² Ergül. S 183.

³⁰³ Ergül. S 185.

³⁰⁴ Erdağ. S 215.

3.6.3. Yargılama Usulü:

4208 sayılı yasanın 13. Maddesinin açık hükmü gereğince, kara para aklanması suçlarında yargılama, 3005 sayılı meşhut suçların yargılama usulü hakkındaki kanun hükümlerine göre yapılmaktadır. Çünkü yasa koyucu kara paranın aklanması suçlarının toplumun ekonomik ve siyasal düzeni üzerindeki negatif etkilerini dikkate alarak bu tür suçların ivedilikle sonuçlanmasını düşünmektedir.³⁰⁵

Suçüstü yakalanan zanlıların suçları ivedilikle karara bağlanması, kara para aklayanlar için de geçerli hükümler oluşturmaktadır.

3.6.4. Müdahale:

Kanunun uygulanmasına ilişkin yönetmeliğin 26. Maddesine göre; Malî Suçları Araştırma Kurulu Başkanlığı tarafından kara para aklama suçunun işlendiğine yönelik belge ve bilgilerin, gereği yapılmak üzere yetkili ve görevli Cumhuriyet savcılığına intikal ettirilmesi üzerine Malîye Bakanlığı Ceza Muhakemeleri Kanunu'ndaki usule göre davaya katılır. Kanuna göre takipsizlik kararı verilmesi durumunda Maliye Bakanlığı itirazda bulunma hakkına sahiptir.³⁰⁶

3.6.5. Müsadere:

Müsadere kavramı günlük yaşamda 'el koyma' şeklinde isimlendirilmektedir. Ancak hukukta daha geniş bir anlamı olarak 'mülkiyetin sürekli olarak kaybedilmesi' şeklinde ifade edilmektedir.

1988 BM Sözleşmesinin 1. maddesinin (f) bendi³⁰⁷ müsadereyi, hakkın kaybedilmesi kavramı da dâhil olmak üzere, mahkeme ya da diğer yetkili

³⁰⁵ Ergül. S 185.

³⁰⁶ Ergül. S 185.

³⁰⁷ Ergül. S 186.

makamların aldığı kararlar gereğince mülkiyetin sürekli olarak kaybedilmesi olarak tanımlamaktadır.³⁰⁸

Müsadere genel olarak TCK'nın 36. Maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddeye göre;

- *Bir eşyanın varlığı söz konusu olmalı.*
- *Eşyanın suç için kullanılıyor olması, kullanılmak üzere hazırlanması, suçtan husule gelmesi,*
- *Suçlunun mahkûmiyetine karar verilmiş olması,*
- *Eşyanın fiilde methali olmaya* kimselere ait bulunmaması gereklidir.*³⁰⁹

Müsaderenin olabilmesi için zanlının suçu sabit görülmesi ve aklamaya konu olan mal veya paranın bu suça karışmış olması gerekmektedir.

Kara paranın aklanması suçunda, 4208 sayılı yasanın 7. Maddesi uyarınca, kara para kapsamındaki mal ve değerlerin, nemaları da dâhil olmak üzere müsaderesine karar vermek gerekir. Eğer söz konusu mal ve değerler ele geçirilememişse, bunlara muadili olan mal varlığının müsaderesi de söz konusudur ki buna da değere dayalı müsadere adı verilir.³¹⁰

Şayet elde edilmiş olan gelirler başka varlıklara çevrilmiş ya da dönüştürülmüşse, söz konusu gelirler yerine bu dönüştürülmüş veya çevrilmiş olan varlıkların müsaderesi söz konusu olacaktır. Örneğin kara parayla alınmış hisse senetleri, taşınmaz mallar gibi menkul değerlere de el konulabilir.³¹¹

Eğer bu kazançlar kanuni yollarla elde edilmiş malvarlıkları ile karışmışsa, bu malvarlıkları karışan kazancın yaklaşık değeri kadar müsadere edilecektir.³¹²

4208 sayılı yasanın 7. Maddesinde uygulanacak müsadere TCK'nin 36/1. Maddesindeki müsadereden farklıdır. Gerçekten, 36. maddeye göre, bir ceza olarak müsadereye karar verilebilmesi için “...*filin irtikâbından husule gelen bir eşyanın*

³⁰⁸ Ergül. S 186.

* Methali olmak: Bir işe karışmış bulunmak, bir işte parmağı olmak.

³⁰⁹ Erdağ. S 211.

³¹⁰ Ergül. S 187.

³¹¹ Ergül. S 187.

³¹² Ergül. S 187.

...” bulunması gerekmektedir. Oysaki burada kara paraya konu olan mal ve değerler bulunmazsa, yani fiilin işlenmesi suretiyle elde edilen malın bulunamaması durumunda, buna eşdeğerde olan, bir başka deyişle suçun sonucu olmayan ve fakat fâile ait olan mallar da müsadere edilebilecektir. Anayasanın 38. Maddesine göre suç kaynaklı mala verilen müsadere cezası failin başka mal ve değerler üzerinde müsadere söz konusu olamayacağını belirlemektedir. Ancak buradaki müsadere cezası teknik anlamada müsadere cezası olmaktadır. Dolayısıyla buradaki müsadere cezası başka değerlere dönüşen kara para olarak anlamak gerekmektedir.³¹³

3.6.6.Yabancı Ülkelerin Müsadere Talebi:

4208 sayılı yasanın 13. maddesi uyarınca, başka bir ülkenin kara para aklama suçuna ilişkin müsadere istekleri hakkında karar vermeye Ankara Sulh Ceza Mahkemesi yetkili kılınmıştır.³¹⁴

1988 Viyana Sözleşmesinin 5. maddesi³¹⁵, ihtiyati tedbir ve müsadereye ilişkin yabancı ülke makamların talepleri ve yabancı ülke mahkeme kararlarının infazı hususunda taraf devletlerin gerekli tedbirleri almalarını öngörmektedir³¹⁶.

Türkiye de sözleşmeye taraf olduğu için yabancı devletlerin mahkeme kararları doğrultusunda Ankara Sulh Ceza Mahkemesi tarafından bu kararları yerine getirmekle yükümlüdür.

3.7. Kara Para Aklama İle Mücadelede Önleyici Düzenlemeler:

Kar para aklama ile mücadelelerde bir takım önlem ve öneriler söz konusudur. Şüpheli işlem bildirme yükümlülüğü, , kimlik tespiti yapma ve kimlik tespitine ilişkin belgeleri saklama yükümlülüğü gibi yükümlülükler ile Türkiye kara para aklama ile mücadele etmektedir.

³¹³ Ergül. S 187

³¹⁴ Ergül. S 188.

³¹⁵ Ergül. S 188.

³¹⁶ Ergül. S 188.

3.7.1. Şüpheli İşlem Bildirme Yükümlülüğü:

3.7.1.1. Şüpheli İşlem Kavramı:

Bilinen klasik yargılama yöntemlerinde hazırlık soruşturma safhasında sulh hâkimin veya savcının, soruşturmanın sonlarında ise mahkemenin isteği üzerine belge ve bilgiler verilmesi uygulamasına dayanmaktadır. Fakat 4208 sayılı yasa ile Mali Suçları Araştırma Kurulu (MASAK) kuruluşunu ilan ederek kara para ile ilgili şüphe oluşması durumunda, bu kurulun uzmanları tarafından bilgi, belge ve kanıtları toplayarak ilgili savcılığa sunmaktadır. Bu işlemleri yaparken banka ve diğer mali kurumlardan talep ettiği bilgi ve belgelerin söz konusu kurula verilmesi gerekmektedir.³¹⁷ Bu durumda MASAK bilirkişi pozisyonunda mahkemeye yardımcı kurul sıfatını taşımaktadır.

Dünyada ilk olarak şüpheli işlem bildirim (ŞİB) ABD’de uygulamaya konulmuştur. ABD’de Nakit İşlemler Bildirimi (NİB) formları doldurulurken, tesadüfen ‘şüpheli’ ibaresi yazılması sonucunda yaygınlık kazanmıştır. Bu ibarenin yararlı olabileceğini düşünen yetkililer, gerektiğinde bütün ilgili kurumların bu bilgileri Nakit İşlem Bildirimi formunda şüpheli olup olmadığını belirtmeleri istenmiştir.³¹⁸

Türkiye’de ise, 2 Temmuz 1997 tarihi ve 23037 sayılı Resmi Gazete’ de yayınlanan “*Kara paranın Aklanmasının Önlenmesine Dair 4208 sayılı Kanunun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik*” in 12-14. maddeleriyle Türkiye’nin malî literatürüne şüpheli işlem kavramı yerleşmiştir.³¹⁹

Şüpheli İşlem Bildirimi son zamanlarda para aklayıcıları yakalamak için etkili yöntemlerden birisi olmaktadır. Açık bir şüphe olması durumunda, bildirim yükümlüsü olan bir kurum bu şüphe bildirimini yapmadığı vakit sorumluluk altına girmiş oluyor. Bildirim yükümlülüğü olmadığı halde bir finans kurumunun çalışanı veya yöneticileri tarafından, kara para aklama ile mücadele eden birimlere şüpheli işlem bildirimini yapabilirler. İyi niyetle yapılan bildirimler, bu işlemlerin gizli tutulmasına ilişkin yasaların, sözleşmelerin veya idari düzenlemelerin ihlali anlamına gelmemektedir. Böylece bu bildirim yapan çalışan veya yöneticiye sorumluluk

³¹⁷ Yoncalık. S 114.

³¹⁸ Ergül. S 193.

³¹⁹ Ergül. S 194.

yüklenmemektedir ve herhangi bir müeyyide uygulanmamaktadır. Mali kurumları ve kredi kurumları müşterilerine ve üçüncü şahıslara kara para ile ilgili yetkililere bilgi verdiklerini ve bu konuda araştırma ve inceleme yaptıkları konusunda bilgi vermemekle yükümlüdürler.³²⁰

Şüpheli işlemi MASAK'a bildiren yükümlü veya yükümlünün işlemi fiilen yapan ve yöneten kişilerin veya bunların yasal temsilcileri, işleme taraf olanlara katiyen bilgi veremez.³²¹

3.7.1.2. Şüpheli İşlemler Bildirimine Tabi Yükümlüler:

Şüpheli işlem bildirimini yapacak olanlar, yönetmeliğin 3. ve 12. maddelerinde tek tek sayılmıştır. Buna göre;

Bankalar, bankalar dışında asıl faaliyeti kredi kartı ihraç etmek olan kurumlar, özel finans kurumları, ödünç para verme işleri hakkındaki mevzuat kapsamındaki ikrazatçılar, finansman ve factoring şirketleri, İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Takas ve Saklama Bankası A.Ş., yatırım fonu yöneticileri, 7397 Sayılı Sigorta Murakabe Kanunu kapsamındaki sigorta ve reazürans şirketleri, sermaye piyasası aracı kurumları ve portföy yönetim şirketleri, yatırım ortaklıkları, kambiyo mevzuatında belirtilen yetkili müesseseler, finansal kiralama şirketleri, kıymetli madenler borsası aracı kuruluşları, kıymetli maden, taş veya mücevherlerin alım-satımını yapanlar, ticaret amacıyla gayrimenkul alımı ve satımı ile uğraşanlar veya buna aracılık edenler, Posta İşletmesi Genel Müdürlüğü dahil her türlü posta ve kargo şirketleri, talih oyunları salon işletmeciliği yapanlar, tarihi eser, antika, sanat eseri koleksiyoncuları ve alım ve satımı ile uğraşanlar veya bunların müzayedeciliğini yapanlar, spor kulüpleri, noterler, iş makineleri dâhil her türlü deniz, hava ve kara nakil vasıtalarının alım ve satımı ile uğraşanlar, Milli Piyango İdaresi Genel Müdürlüğü, Türkiye Jokey Kulübü, Tapu Sicil Müdürlüğü.³²²

³²⁰ Yılmaz. S 131.

³²¹ Ergül. S 194.

³²² Ergül. S 198.

Şüpheli işlem bildirimine ait yükümlülük, gerçek kişilerin bizzat kendileri, tüzel kişilerin ise yasal temsilcileri, tüzel kişiliği bulunmayanların ise yöneticileri veya yöneticiler tarafından yetki verilen görevliler tarafından yerine getirilir.³²³

3.7.1.3. Bildirimin Süresi ve Yaptırım:

İşlemin vukuu bulunduğu tarihten itibaren en geç on gün içinde Malî Suçları Araştırma Kurulu Başkanlığına bildirilmesi zorunluluğu vardır. Gecikmesinde sakınca görülen durumlarda ise, ayrıca ve derhal yetkili ve görevli cumhuriyet savcılığına da bildirilmesi gerekmektedir.

Yasa koyucu şüpheli işlem bildirimini yerine getirmeyen yetkili ve ilgili kişilere de ceza öngörmektedir. Bildiriminde bulunmamanın cezası, altı aydan bir yıla kadar hapis ve 12 bin liradan 120 bin liraya kadar ağır para cezasıdır.³²⁴

3.7.2. Kimlik Tespiti Yapma ve Kimlik Tespitine İlişkin Belgeleri Saklama Yükümlülüğü:

Kimlik tespiti ve saklanması ile ilgili yasal düzenlemeler cezai bir düzenleme olmasının yanı sıra aynı zamanda kara para aklanmasının önlenmesi ile ilgili önemli bir düzenlemedir.³²⁵

4208 sayılı kanununun 12. maddesi belirlenen hususlara göre; kimlik tespiti yapmayanları ve kimlik tespiti ile ilgili bilgi ve belgeleri 5 yıl boyunca saklamayan ve bu düzenlemelere aykırı hareket edenlere de ceza öngörülmektedir Buna ilişkin yasal düzenlemeler 4208 Sayılı Yasanın uygulanmasına ilişkin yönetmeliğin ikinci bölümünde 4-6 maddelerde düzenlenmiştir.³²⁶

Kimlik tespitine kapsamında olan yükümlüler ile bunların her türlü acente, temsilci ve ticari vekilleridir. Merkezi Türkiye’de olan yükümlülerin yurtdışındaki şube ve acenteleri de, faaliyet gösterdikleri ülke mevzuatında aykırı hükümler

³²³ Ergül. S 199.

³²⁴ Ergül. S 199.

³²⁵ Yoncalık. S 121.

³²⁶ Ergül. S 200.

taşınaması şartıyla kimlik tespiti ve buna ilişkin belgeleri 5 yıl süre ile saklama zorunluluğu vardır.³²⁷

3.7.2.1. Yükümlüler:

Kimlik tespiti yapmakla sorumlu olanlar, yönetmeliğin 3. Maddesinde³²⁸ sayılan ve noterler ile Tapu Sicil Müdürlüğü dışında yukarıda şüpheli işlemler bildiriminde bulunacak yükümlüler olarak sayılan kurum kuruluş ve kişilerden oluşan toplam 21 gruptan oluşmaktadır.³²⁹

3.7.2.2. Kimlik Tespitine Konu İşlemler ve Miktarı:

Yönetmeliğin 4. maddesi³³⁰ kimlik tespiti yapılacak işlemlere ilişkin düzenlemeler kapsamaktadır. Kimlik tespiti yapılacak işlemlerin bazıları için parasal sınır söz konusuysen bazı işlemler için ise böyle bir sınır öngörülmemektedir. Parasal sınır öngörülen işlemler ise şöyle sıralanmaktadır: Yükümlülerin taraf oldukları veya aracılık ettikleri toplam tutarı 12 bin TL veya eşdeğeri olan döviz aşan işlemleri öngörmektedir.³³¹

Bu işlemler; parasal sınıra tabi işlemler ve parasal sınıra tabi olmayan işlemler olarak ikiye ayrılır.

Parasal sınıra tabi işlemler:

Kiralık kasa hizmetleri ile taraf oldukları ya da aracılık ettikleri toplam tutarı 2 bin TL veya eşdeğeri olan döviz aşan her türlü; havale, alım-satım, saklama, ödeme, takas, trampa, borç verme, borç alma, alacağın temliki, borcun nakli, sigortalama, mevduat, kiraya verme, kiralama, kar veya zarara katılma ya da cari hesaplardan

³²⁷ Ergül. S 200.

³²⁸ Yoncalık. S 122.

³²⁹ Yoncalık. S 122.

³³⁰ Yoncalık. S 122.

³³¹ Yoncalık. S 122.

para çekme ya da yatırma, çek ve senet tahsili ve sermaye piyasası işlemleri ile benzeri işlemler parasal sınıra tabi işlemlerdir.³³²

Parasal sınıra tabi olmayan işlemler.

Sigortalama, finansal kiralama ve kiralık kasa hizmetleri ile mevduat hesabı, kar-zarara katılma hesabı, çek ve senet tahsili, cari hesap, repo ve benzeri hesap açma işlemleri yapılmadan önce herhangi bir parasal sınır olmadan kimlik tespiti yapılır.³³³

3.7.2.3. Kimlik Tespitinin İstisnası:

Aşağıdaki işlemlerde kimlik tespitine gerek yoktur:

Yükümlülerin; kamu iktisadi teşebbüsleri, genel, katma ve özel bütçeli idareler, kanunla kurulmuş olan kamu kurumu niteliğindeki kuruluşlarla yapacakları işlemler ve bankalar ve özel finans kurumlarının kendi aralarında yapacakları işlemlerde kimlik tespiti zorunlu değildir.³³⁴

3.7.2.4. Kimlik Tespit Usulü:

Kimlik tespit ile ilgili usuller gerçek kişiler, tüzel kişiler, vakıflar ve dernekler için farklı yöntemler geçerlidir.

Gerçek kişiler için; sürücü belgesi, nüfus hüviyet cüzdanı, pasaport gibi resmi daireler tarafından verilmiş kimlik tespitine yarayan fotoğraflı belgeler veya bunların noter tarafından onaylanmış örneklerinden herhangi birinin sorun teşkil etmeyecek şekilde fotokopisi alınır ya da kimlikte gösterilen bilgiler işleme ilişkin evrakın arkasına kaydedilir. Yabancı ülke vatandaşları gerçek kişilerin kimlik tespitinde kendi ülke pasaportu ya da ikametgâhı kullanılacaktır.³³⁵

³³² Ergül. S 201.

³³³ Ergül. S 201.

³³⁴ Ergül. S 201.

³³⁵ Yoncalık. S 123.

Tüzel kişiler için ise; ticaret siciline kayıtlı tüzel kişilerin kimlik tespitinde bunların, tescile ilişkin belgelerin bir örneği ile tüzel kişi adına hareket eden kişinin temsile yetkili olduğuna ilişkin belge ve imza sirkülerinin ibrazı gerekmektedir.³³⁶

Vakıflar için; vakıfların aracı ve taraf oldukları bir işlemde kimlik tespiti söz konusu olduğunda da, tespit, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nde tutulan sicile ilişkin belgelere bakılarak yapılmaktadır.³³⁷

Derneklerde ise; il emniyet müdürlüklerinde tutulan dernekler kütüğündeki kayıt ile ilgili belgeler kimlik tespitinde esas alınmaktadır. Derneklerde kimlik tespiti için gerekli olan belgeler gerçek kişilerde aranan belge ile yöntemi olarak aynı olmaktadır.³³⁸

3.7.2.5. Yaptırım:

Söz konusu yükümlülüğü yerine getirmeme durumunda uygulanacak olan yaptırım, altı aydan bir yıla kadar hapis ve 12 bin liradan 120 bin liraya kadar ağır para cezası öngörülmektedir.³³⁹

3.8. Kara Parayla Mücadele Eden Kurumlar:

4208 sayılı kanunla kara para ile mücadele için Mali Suçları Araştırma Kurulu (MASAK) ile Mali Suçlarla Mücadele Koordinasyon Kurulu (MSMCK) adlı iki kurum görev üstlenmiş olup, yasanın çeşitli maddeleri ve yönetmeliklerle de bu kurumların görev ve yetkileri düzenlenmiştir. Şimdi bu kurumları inceleyelim.³⁴⁰

3.8.1. Mali Suçları Araştırma Kurulu (MASAK):

Türkiye’de kara para ve kayıt dışı denilince akla ilk gelen kurumları başında Mali Suçları Araştırma Kurumu gelmektedir.

³³⁶ Yoncalık. S 124.

³³⁷ Yoncalık. S 124.

³³⁸ Yoncalık. S 124.

³³⁹ Ergül. S 203.

³⁴⁰ Yılmaz. S 172.

Ancak MASAK, yolsuzluk, kara para ve kayıt dışı vakalarda çok etkili olduğu söylenemez. Kayıt dışı, yolsuzluk ve kara paraya karşı mücadele sözde kalıyor veya bırakılıyor... Örneğin kara para aklama suçunun takibi ve soruşturmalarında etkin rol alan MASAK, pasif duruma getirilerek, görevi koordinasyonla sınırlanmış durumda.³⁴¹

Kara para aklama ancak birçok parçanın bir araya getirilmesiyle aydınlatılabilecek bir suç türü olarak kabul edilmektedir. Etkin bir mücadele sistemi için, bilgilerin doğru, görevli ve yetkililere zamanında ve verimli biçimde ulaştırılmasını mümkün kılan bir mekanizmaya ihtiyaç vardır.³⁴²

MASAK, 19 Kasım 1996 tarihinde yürürlüğe giren 4208 sayılı ‘*Kara Paranın Aklanmasının Önlenmesine Dair Kanun*’ ile kurulmuş 17.03.1997 tarihinde faaliyetine başlamıştır. Görev ve yetkileri 18.10.2006 tarihinde yürürlüğü giren 5549 sayılı ‘*Suç Gelirlerinin Aklanmasının önlenmesi Hakkında Kanun ile yeniden belirlenmiştir.*’³⁴³

Görev ve yetkilerinin sayıldığı 5549 sayılı Kanunun 19 uncu maddesi şöyledir:

Madde 19:³⁴⁴

(1) Mali Suçları Araştırma Kurulu Başkanlığı doğrudan Maliye Bakanına bağlıdır. Görev ve yetkileri şunlardır:

a) suç gelirinin aklanmasını engelleyen politikalar hazırlamak ve geliştirmek, uygulama stratejilerini oluşturmak, suç gelirini önleyecek kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonu sağlamak ve güçlendirmenin yanı sıra ortak çalışmalar yapmak ve bilgi alışverişinde bulunmak.

b) Uygulanacak olan politikalara uygun kanun, tüzük ve yönetmelik taslakları oluşturmaya katkı sunmak ve Bakanlar Kurulu kararlarını uygulanmasına yardımcı olmak.

³⁴¹ Demirel. Anasayfa.

³⁴² Dönmez. S 109.

³⁴³ Görev ve Yetkiler. MASAK. (<http://www.masak.gov.tr/tr/content/gorev-ve-yetkiler/39>. 27.08.2015)

³⁴⁴ MASAK. Anasayfa.

c) Suç gelirinin aklanmasını ortaya çıkarmak ve bu alandaki gelişmelere ilişkin araştırmalar yapmak.

ç) Suç gelirlerinin aklanmasını önlemek için sektör bazında çalışmalar yapmak, önlemler geliştirmek ve uygulamaları takip etmek.

d) Kamuoyu desteği ve duyarlılığı artırmak amacıyla gerekli çalışmalar yürütmek.

e) Suç gelirlerinin aklanmasında terörün finansmanı rolünü belirlemek, verileri toplayıp analiz etmek. Şüpheli işlem bildirimlerini almak, değerlendirmek ve analizini yapmak.

f) Gerek duyulması halinde kolluk güçlerini ve diğer yetkili birimlerden araştırma ve inceleme talebinde bulunmak.

g) Suç gelirini aklamasını önleme yasası kapsamına giren işlemler ile ilgili olarak, araştırma ve inceleme yapmak veya yaptırmak.

ğ) Yapılan araştırma ve inceleme sonucunda aklama suçunun işlendiği konusunda yeterli kanıtları varlığı tespiti durumunda, Ceza Muhakemesi Kanunu hükümlerine göre gerekli işlemler yapılmak üzere Cumhuriyet başsavcılığına suç duyurusunda bulunmak.

h) Cumhuriyet savcılarının görev alanı oluşturan davaları incelemek ve aklama suçunun tespitine dair istekleri yerine getirmek.

ı) Terörün finansmanı suçunun ya da kara para aklama suçunun işlendiğine dair ciddi karinelerin mevcut olması halinde konuyu ilgili Cumhuriyet savcılığına intikal ettirmek.

i) Yasa ve gerekli mevzuatın öngördüğü yükümlülüklerin denetimini yapmak.

j) Tüzel kişi, tüzel kişiliği olmayan kuruluşlar ve gerçek kişilerin yanı sıra kamu kurum ve kuruluşlardan bilgi ve belge talep etmek.

k) Bilgi ve uzmanlık isteyen alanlardan ihtiyaç duyulması durumunda, diğer kamu kurum ve kuruluşlarında çalışanların başkanlık bünyesinde geçici olarak görevlendirilmelerini istemek.

1) Kara para aklama veya benzer suçlar için uluslararası ilişkileri yürütmek, görüş ve bilgi alışverişinde bulunmak.

m) Yabancı ülkelerdeki kara para aklama ile mücadele eden kurumlarla bilgi ve belge alış-verişinde bulunmak, bu amaçla uluslararası antlaşma niteliğinde olmayan mutabakatları imzalamak.

(2) Başkanlık tarafından birinci fıkranın (f) bendine göre kendisinden talepte bulunulan birim, bu isteğin yapılmasını acil olarak yerine getirmek yükümlülüğü vardır.

(3) Başkanlık, aklama suçunun araştırılması ve incelenmesi görevlerini denetim personelleri aracılığıyla yerine getirir. Görevlendirilecek denetim personelleri başkanın isteği üzerine ilgili birim amirinin teklifi ve bağlı veya ilgili buldukları bakanın onayı ile belirlenir.³⁴⁵

(4) Başkanlığın isteği üzerine görevlendirilecek denetim personelleri görevlendirme konusuna giren hususlarda belge ve bilgi istemeye, araştırma ve inceleme yapmaya, uygulamayı denetleyip takibini yapmaya, bu amaçla her türlü evrakın tetkikine yetkilidir.

Belirlenen görev ve yetki kapsamında MASAK aşağıda belirtilen fonksiyonları icra etmektedir:

- Politika belirleme ve mevzuat geliştirme
- Veri toplama, analiz, değerlendirme
- Denetim
- Koordinasyon
- İnceleme³⁴⁶

Kanuna göre başkanlık, kara para aklama suçunun araştırılması ve incelenmesi görevlerini Maliye Müfettişleri, Bankalar Yeminli Murakıpları, Hesap Uzmanları, Gelirler Kontrolörleri, Sermaye Piyasası Kurulu Uzmanları, Hazine Kontrolörlerinden oluşan inceleme personelleri aracılığıyla yerine getirir. Bu kişiler,

³⁴⁵ MASAK. Anasayfa.

³⁴⁶ MASAK. Anasayfa.

MASAK Başkanının isteği üzerine, yetkili birim amirinin teklifi üzerine ve bunların bağlı ya da ilgili buldukları bakanın onayı ile belirlenmektedir.³⁴⁷

Söz konusu usul ile ilgili görevlendirilecek elemanlar, görevlendirmeye konu olan alanlarda belge ve bilgi talep etmeye, araştırma, inceleme ve denetim yapmanın yanı sıra uygulamayı takip ederek, bununla ilgili her türlü evrakı incelemeye yetkili olmaktadır.³⁴⁸

Geniş yetkilere sahip olan MASAK'ın mali ve idari özerkliğe sahip olmaması eleştiri konusu olmaktadır. Kara para incelemeleri sonucunda müsadere gibi, en temel haklardan mülkiyet hakkına yönelik ciddi cezaların öngörüldüğü bir kanunun uygulanması için MASAK'ın her türlü siyasi otoritenin güdümünden uzak ve özerk olması görevini yerine getirmesini kolaylaştıracaktır. Kurumların özerk yapıda olması görevini objektif bir şekilde yapmanın önünü açmaktadır. Bunun en önemli kurallarından biri organların seçilmesi ve görevden alınma şeklidir. Bunun için MASAK'n genel idari yapı içinde yer almaması, merkezi idare ile arasında vesayet ilişkisi bulunmaması gerekirdi. Doğrudan Maliye Bakanlığına bağlı olarak çalışmak, özerk bir yapıda olmadığına göstergesidir.³⁴⁹

Yukarıda söz edilen eleştirilerden de anlaşılacağı üzere MASAK eli, kolu bağlı, pasif konumda olduğu ve esas görevini yapamaz vaziyette olduğunu göstermektedir.

3.8.2. Mali Suçlarla Mücadele Koordinasyon Kurulu (MSMKK) .

Mali Suçlarla Mücadele Koordinasyon Kurulu; koordinasyon görevi ön plana çıkmaktadır. Kara para aklama faaliyetini önlenmesi için yapılan çalışmalarda MASAK başta olmak üzere tüm kurum ve kuruluşların koordinasyonunu sağlamaktır. Koordinasyonun yanı sıra kara para aklama faaliyetlerin önlenmesine yönelik uygulamalarına ilişkin politikalar geliştirmek, mevzuat tekliflerini değerlendirerek düzenlemeye yönelik kararlar almaktır. Söz konusu kurulun görev alanı sadece kara para aklama faaliyetlerinin önlenmesi ile sınırlı tutulmaktadır.³⁵⁰

³⁴⁷ Yılmaz. S 173.

³⁴⁸ Yılmaz. S 173.

³⁴⁹ Yılmaz. S 174.

³⁵⁰ Dönmez. S 110

Suç gelirlerinin aklanmasının önlenmesine dair kanun taslakları ile Bakanlar Kurulu kararlarıyla yürürlüğe girecek yönetmelik taslaklarını değerlendirmesini yapmak, uygulamaya ilişkin kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyon sağlamak üzere Mali Suçlarla Mücadele Koordinasyon Kurulu oluşturulmuştur.³⁵¹

5549 sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanununun 20. maddesinde Mali Suçlarla Mücadele Koordinasyon Kurulunun üyeleri, görevleri ve çalışma şekli aşağıdaki gibi düzenlenmiştir;

Üyeleri

Koordinasyon Kurulu;

- Maliye Bakanlığı Müsteşarının başkanlığında,
- Mali Suçları Araştırma Kurulu Başkanı,
- Gelir İdaresi Başkanı,
- Vergi Denetim Kurulu Başkanı,
- İçişleri Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı,
- Adalet Bakanlığı Kanunlar Genel Müdürü,
- Dışişleri Bakanlığı Ekonomik İşler Genel Müdürü,
- Hazine Kontrolörleri Kurulu Başkanı,
- Sigorta Denetleme Kurulu Başkanı,
- Hazine Müsteşarlığı Mali Sektörle İlişkiler ve Kambiyo Genel Müdürü,
- Hazine Müsteşarlığı Sigortacılık Genel Müdürü,
- Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Rehberlik ve Teftiş Başkanı,
- Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Gümrükler Genel Müdürü
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Başkan Yardımcısı,
- Sermaye Piyasası Kurulu Başkan Yardımcısı
- Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Başkan Yardımcısından oluşur.

Koordinasyon Kurulu yılda en az iki defa toplanmaktadır.³⁵²

³⁵¹ Koordinasyon Kurulu. MASAK. (<http://www.masak.gov.tr/tr/content/koordinasyon-kurulu/50>. 27.08.2015)

³⁵² MASAK. Anasayfa.

SONUÇ

Türkiye’de ve dünyada son yıllarda kara para ekonomisinin giderek büyüdüğü ve çok büyük boyutlara vardığı bir gerçektir. Siyasal, ekonomik ve kamu yöneticileri tarafından bu sorunun çözümü hususunda değişik öneriler getirmekte ve nitekim bazı düzenlemeler de yapılmaktadır. Ancak bu güne kadar bu sorunun çözümlenmediği gibi birbirinin destekleyen sistemler içinde devamlı suretle büyümektedir.

Ulusal ve uluslararası kuruluşlar adli işbirliği kara para aklama ile mücadelede son derece yetersiz kalmaktadır. Devlet kuruluşların gönülsüzlüğü, her yıl artan miktarda kara para aklama işlemi gerçekleşmektedir. Kirli paranın sisteme dâhil edilmesi sürecinde toplumun ahlaki, sosyal ve ekonomik yapısında bozulma ve ciddi gelir adaletsizliğine de yol açmaktadır.

Adli mekanizmaları değiştirmeksizin sadece ekonomik sınırları açarak kara paranın aklanması fiiline hız kazanmasına imkân vermektedir. Özellikle vergi cennetleri olarak adlandırılan yerlerin suç işleme cenneti konumundan çıkarılması için çok yönlü bir politika stratejisi izlenmesi gerekmektedir.

Türkiye’de 4208 sayılı kanun, örgütlü suç ve uyuşturucu kaçakçılığı gelirlerinin aklanmasının müeyyidesi genel olarak iki engelle karşı karşıyadır. Çünkü bu suçlardan elde edilen muazzam gelirler, aklama işlemi için kaçınılmaz olarak bu konuda uzman aklayıcıların iştirakini gerektirmektedir. Birinci engel, elde edilen gelirlerin kaynağın kanıtlanması zorluğu, diğeri ise bu uzman aklayıcının akladığı kara paranın öncül suçlardan elde edildiğini bildiğinin kanıtlanması zorluğudur.

Dolayısıyla kara para aklama ile mücadelenin günümüzdeki esas sorun aklama olaylarını tespit güçlüğü değil, adaletin önüne suçun delillerini getirmek ve failleri tespit etmek ve mahkûm ettirmek hususlarında olmaktadır.

Kara para aklama fiili; yasadışı suçlardan elde edilen, yapısı gereği kayıt dışılık bir karakter kazanan, kayıt dışılık özeliğini kayıt altına alma çabası olarak nitelenen kara para aklama faaliyeti, yerel ve uluslararası arenada sürmekte olan mücadelenin konusunu oluşturmaktadır. Bu doğrultuda, yasadışı suç ekonomisinin oluşmasını önlemek veya ortadan kaldırmak için yapılan mücadelede, kara para suçu vuku bulduğu andan hemen sonra harekete geçmek yerine bu suçun önlenmesini hedeflemektedir.

Türkiye’de, yargıda mali ve ekonomik suçlar alanında ihtisaslaşma eksikliği konusunda önemle durulması gereken acil bir sorundur. Ekonomik ve mali alanda meydana gelen suçların sosyal maliyeti ölçülemeyecek kadar trajik sonuçlara yol açtığı aleni bir şekilde görülmektedir. Bir bankanın içinin boşaltılması sonucunda elde edilen paraların milyar dolar şeklinde telaffuz edilmektedir. Oysaki yüzlerce ayrı büyük adi suçta bile böyle bir boyuta ulaşmamaktadır.

Hukuk mevzuatı ve uygulayıcı makamların, örgütsel yapılarının suç ekonomisi ile mücadelede etkinliğini artıracak şekilde revize edilmesinin yanı sıra cezai müeyyidelerin uygulaması konusunda karşılaşılan aksaklıkları ve yetersizliklerin giderilmesi gerekmektedir. Böylelikle kişilerin suç oluşturacak davranışlarının önlenmesi ve caydırıcı olması sağlanmaktadır.

Türkiye, 1960 yıllarında kara para ile tanışması, Avrupa’ya işçi göndermeye başlamasıyla gerçekleşmektedir. Dış ülkelere açılmasıyla büyüme stratejisini devreye koyulmasıyla hızlı büyüme trendine girmekle beraber 1990 yıllarında FATF’ın yaptırımlarına neden olmuştur. Bu yaptırımların sonucunda Türkiye kara para aklama ile mücadelede, özellikle hukuki anlamda ilk defa 1996 yılında 4208 sayılı kanun çıkarılması sonucunda görülmektedir. Haziran 2005 yılında ise TCK’nın kabulü sonrasında ortaya çıkarması muhtemel kara para aklama faaliyetinin öncül suçları kavramının genişletilmesini sağlamaktadır. Kara para aklama ile mücadelede müsadere, delil, tanık gizliliğine getirilen yenilikler uluslararası standartları yakaladığını söylemek mümkündür.

1990 yılından sonra küreselleşmenin hız kazanmasıyla beraber kara para aklama faaliyetinde de artış gözlemlenmektedir. Bu artışla birlikte kara para aklama yöntemleri çeşitlenmesine neden olmaktadır. Böylelikle; kara para aklama faaliyeti organize suç örgütü içindeki ağırlığı artmaktadır. Bu gelişmeyi daha iyi ifade eden cümle “mafya daha beyaz yıkar” ifadesi yaygın olarak kullanılmaktadır. Son zamanlarda Türkiye’yi sarsan yolsuzluklar ve skandallarda, çeteler, yasadışı uyuşturucu kaçakçılığı ve kara para aklamanın birlikte gündeme gelmesi de bunun açık bir göstergesidir.

Yapılan tahminlere göre ülkemizdeki kara paranın boyutu yılda 50 milyar dolar civarında olduğu yönündedir.

Kara paranın çeşidi ve mahiyeti çok fazla olmakla birlikte en çok kullanılan yöntemleri bu çalışmada yer verildi. Burada görülen en önemli hususlardan birisi de kara para aklama işlemi bireysel değil daha çok organize olmuş örgütler tarafından yapılmaktadır. Bu durumda organize suç örgütleri ile mücadele daha çok sonuç vereceği sonucuna varılmaktadır.

KAYNAKÇA:

Akgül, Arif ve Şahinli, Kürşad. Türkiye'nin Taraf Olduğu Birleşmiş Milletler Anlaşmalarının Meclis Onay Süreci: 1961, 1971 ve 1988 Uyuşturucu Konvansiyonlarının İncelenmesi. Uluslararası Hukuk ve Politika Cilt: 10, Sayı: 38, 2014. S 19.

Aklama Yöntemleri. MASAK. <http://www.masak.gov.tr/tr/content/aklama-yontemleri/> 13.07.15

Akdiş, Muhammet. Off-shore Bankacılığındaki Gelişmelerin Kara Para ve Kara Paranın Aklanmasına Olan Etkileri. <http://makdis.pau.edu.tr/Mak23.htm> 19.11.15

Almanya kara para aklama yeri oldu. Deutsche Welle Türkçe. http://www.dw.com/tr/almanya-kara-para-aklama-yeri-oldu/a-17212758?maca=tur-Haberlercom_Fulltext-48-xml-mrss. 04.08.15

ALP, İnönü Akgün. Paranın Karası: Karaparanın Makro Ekonomik Etkileri. http://www.turkhukuksitesi.com/makale_116.htm. 17.12.15

ALP, İnönü Akgün. Paranın Karası. Karaparanın Makro Ekonomik Etkileri. MASAK. <http://www.masak.gov.tr/media/portals/masak2/files/akgunmakale.htm>. 20.07.2015

Arda, Erhan. Ekonomi Sözlüğü. Alfa Yayınları. 1. Baskı. 2002.Bursa.

Başak, Ramazan. 50 Soruda Kara Para. <http://www.karapara.gen.tr/makale/detay.asp?> 10.07.2015

Brzezinski, Zbigniew. Büyük Satranç Tahtası. Çeviri: Yelda, Türedi. İnkılap Yayınları. 2005. İstanbul. 10 Haziran 1991 tarihinde "Mali Sistemin Kara Para

Citibank'a kara para kısıncısı. Milliyet. <http://www.milliyet.com.tr/2000/12/01/ekonomi/eko04.html>. 23.10.2016.

Çulcu, Murat. Dünyamızı Saran Mafia. Kastaş Yayanları. Birinci Cilt. 1992.İstanbul.

Demirer, Temel. Kara para, Kayıt Dışı, AKP, Ali Dibo'lar ya da Kapitalist Yolsuzluk Öyküsü. <https://temeldemirer.wordpress.com/2012/04/07/kara-para-kayit-disi-akp-ali-dibolar-ya-da-kapitalist-yolsuzluk-oykusu/> 12.08.15

Demirer, Temel. Aşk, Travma, Toplumsal İnşa veya Devrim, Kapitalizm, Sosyalizm(1) <http://direnisteyiz3.org/ask-travma-toplumsal-insa-veya-devrim-kapitalizm-sosyalizm1-temel-demirer/> 30.12.2016

Dönmez, Uğur. 'Karapara Ve Türkiye'de Karaparanın Aklanması İle Mücadele'. Yüksek Lisans Tezi. Kadir Has Üniversitesi. SBE.2010.

Dünyanın En Büyük Mafyası İle Tanışın: 150.000 Üyeli Japon Mafyası Yakuza. <http://onedio.com/haber/dunyanin-en-buyuk-mafyasi-ile-tanisin-9-korkunc-bilgide-japon-mafyasi-yakuza-525782>. 05.08.15.

Erdağ, Nevzat. Kayıt Dışı, Kara Para, yolsuzluk Cinius Yayınları.2007. İstanbul.

Ergül, Ergin. KARAPARA Endüstrisi ve Aklama Suçu. Yargı Yayınevi. Ankara. 2001.

Giddens, Antony. Modernliğin Sonuçları. Ayrıntı Yayınları. Çeviren: Ersin Kuşdil.1994. İstanbul.

Görev ve Yetkiler. MASAK. (<http://www.masak.gov.tr/tr/content/gorev-ve-yetkiler/39>). 27.08.2015

Güner, Sedat. Organize Suç Örgütleri Kara Para ve Aklanması. Bilgi Yayınevi. İstanbul. 2003.

Hondu, Esra. Sermaye Piyasası Kurulu Hukuk İşleri Dairesi. Sermaye Piyasası Kanunu Bakımından Kazanç Müsaderesi. Yeterlik Etüdü. Kasım 2005. Ankara.

Işık, Nihat. Ve Acar, Mustafa. Kayıt Dışı Ekonomi: Ölçme Yöntemleri, Boyutları, Yarar ve Zararları Üzerine Bir Değerlendirme. Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Sayı: 21, Temmuz-Aralık 2003.

Kıldış, Yusuf. Kayıt Dışı Ekonomi.
<http://www.deu.edu.tr/userweb/hilmi.coban/%C3%B6devler/vergi%20kar%C4%B1%C5%9F%C4%B1k/kildis-kayit-disi.pdf>. 25.11.2015.

Kara Para Aklama Süreci ve Aşamaları. EKODIALOG.
<http://www.ekodialog.com/Makaleler/kara-para-aklama-sureci-makale.html>.
11.07.15.

Kara para cenneti cehenneme mi dönüşüyor? <http://www.yenihayat.de/politika/kara-para-cenneti-cehenneme-mi-donusuyor>. 05.08.2015

Kayıt Dışı Ekonominin Ulusal ve Uluslararası Boyutu ve Çözüm Önerileri.
EKODIALOG. <http://www.ekodialog.com/konular/kayitdisiekonomi.html>. 23.07.15.

Koçak, Muhsin. Kara Para- Aklanması- Aklama Suçu- Müsadere.
http://www.turkhukusitesi.com/makale_831.htm. 22.08.15

Koordinasyon Kurulu. MASAK. <http://www.masak.gov.tr/tr/content/koordinasyon-kurulu/50>. . 27.08.2015

Luk Gréau, Jean. Kapitalizmin Geleceği. Çeviri: Işık Ergüden. Dost Kitapevi Yayınları.1.Baskı.2007. Ankara.

MASAK. EGMONT GRUBU. <http://www.masak.gov.tr/tr/content/egmont-grubu/67>.
03.08.15

Miynat, Mustafa ve Duramaz, Selim. Karapara Aklama Aracı Olarak Yeni Bir Mali Suç: Siber-Aklama. Celal Bayar Üniversitesi. İ.İ.B.F. Manisa. Yönetim Ve Ekonomi. Yıl 2013. Cilt:20. Sayı:1. S 316.

Önder, Merve. Türkiye’de Kayıt Dışı Ekonomi ve Uluslararası Uygulamalar Işığında Çözüm Önerileri. Mesleki Yeterlilik Tezi. T.C Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı.

Özçelik, Özer. Ve Özcan, S. Emre. Kayıt Dışı Ekonominin Sebepleri, Etkileri, Ölçümü. <http://kayitdisiekonomi.com/makale/detay.asp?id=34>. 24.07.15

Robinson, Jeffery. Karapara Aklayıcıları. Çeviren: Ayşe Emengen. Arıon Yayınevi. 2. Basım. 2006. İstanbul.

Saatçi, Banu. Kara Paranın Aklanmasının Önlenmesine İlişkin Uluslararası Girişimler. Bankacılı Dergisi. Sayı 19. 1996.

Saydam, Ali Kemal. Kara Paranın Aklanması ve Mücadele Yöntemleri. Yüksek Lisans Bitirme Projesi. K.K.T.C. Yakın Doğu Üniversitesi. SBE. İnsan Kaynakları Yönetimi Ana Bilim Dalı.2009 Lefkoşa

Sayın, Gökhan. Kara Para Aklama.(
<http://www.abchukuk.com/makale/makale422.html>. 10.11.15)

Sırma, İbrahim ve Saldanlı, Arif. Kara Para Aklamada Sermaye Piyasası Adaları'nın Kullanımı. İşletme ve İktisat Çalışmaları Dergisi Cilt 3, Sayı 3, 2015.

Şeker, Sakıp. Kayıt Dışı Ekonominin Kapsamı, Nedenleri ve etkileri.
<http://www.kanitymm.com.tr/makale/1995-01%20YAKLASIM%20-%20KAYIT%20DISI%20EKONOMININ%20KAPSAMI%20NEDENLERI%20VE%20ETKILERI.pdf>. 17.12.15

Tdk.http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.55ddcc32456a52.04682784. 08.08.2015.

T.C.K. 296. Anasayfa .
(<http://www.basarmevzuat.com/dustur/kanun/3/0765/a/0765sk-3.htm#296>. 22.08.15)

Tokmakkaya, Murat. Karapara, Karaparanın Aklanması Suçu ve Bu Konuda Yürütülen İncelemeler.
<http://www.yayin.adalet.gov.tr/adaletdergisi/03.sayi/8murat.pdf>. 10.08.15.

Tuncer, Arzu. Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Ticareti ve Kullanılmasına İlişkin Suçlar. Doktora Tezi. İstanbul Kültür Üniversitesi. SBE. Kamu Hukuku.2012. İstanbul.

Türkiye'de Kayıt Dışı Ekonomi.
http://www.akademiktisat.net/calisma/tr_iktisat_genel/tr_kdisi_ekonomi_ggonca.htm
23.07.15.

Uluslararası Şeffaflık Örgütü. <http://www.seffaflik.org/hakkimizda/uluslararası-seffaflik-orgutu/03.08.15>.

Üstün, Oktay. Karapara Aklama ve Terörün Finansmanı ile Mücadelede Uluslararası Girişimler ve Araçlara Toplu Bakış. Bankacılar Dergisi, Sayı 65, 2008.

Yakuza. <https://tr.wikipedia.org/wiki/Yakuza>. 05.08.15.

Yaraşlı, Genç Osman. Kara Para Aklanması Suçu İle Mücadele ve Bankaların Yükümlülükleri. TC Maliye Bakanlığı Maliye Suçlar Araştırma Kurulu ve Türkiye Bankalar Birliği. Yayın No:235. Aralık 2003. S 13.

Yıldız, Mücahit. Almanya Kara Para Cenneti! .Dünya Bülteni. <http://www.dunyabulteni.net/haber/296538/almanya-kara-para-aklama-cenneti>. 01.12.15

Yılmaz, Sacit. Karaparanın Aklanması ve Türkiye Boyutu. Doktor Tezi. Dumlupınar Üniversitesi. SBE.

Yoncalık, Feyyaz. Türk Hukukunda Kara Paranın Aklanması Suçları ve Önleyici Düzenlemeler. Ankara Üniversitesi. Kamu Hukuku (Ceza Hukuku) Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi. SBF.